

آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

جوانه

۵۹

رشد

samanketab.roshdmag.ir

فصلنامه تخصصی سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی / بهار ۱۳۹۷ / ۵۲ صفحه
برای ناشران، پدیدآورندگان، معلمان، مدیران مدارس، اولیا و کارشناسان آموزشی و پرورشی

بالندگی و پرواز با کتاب

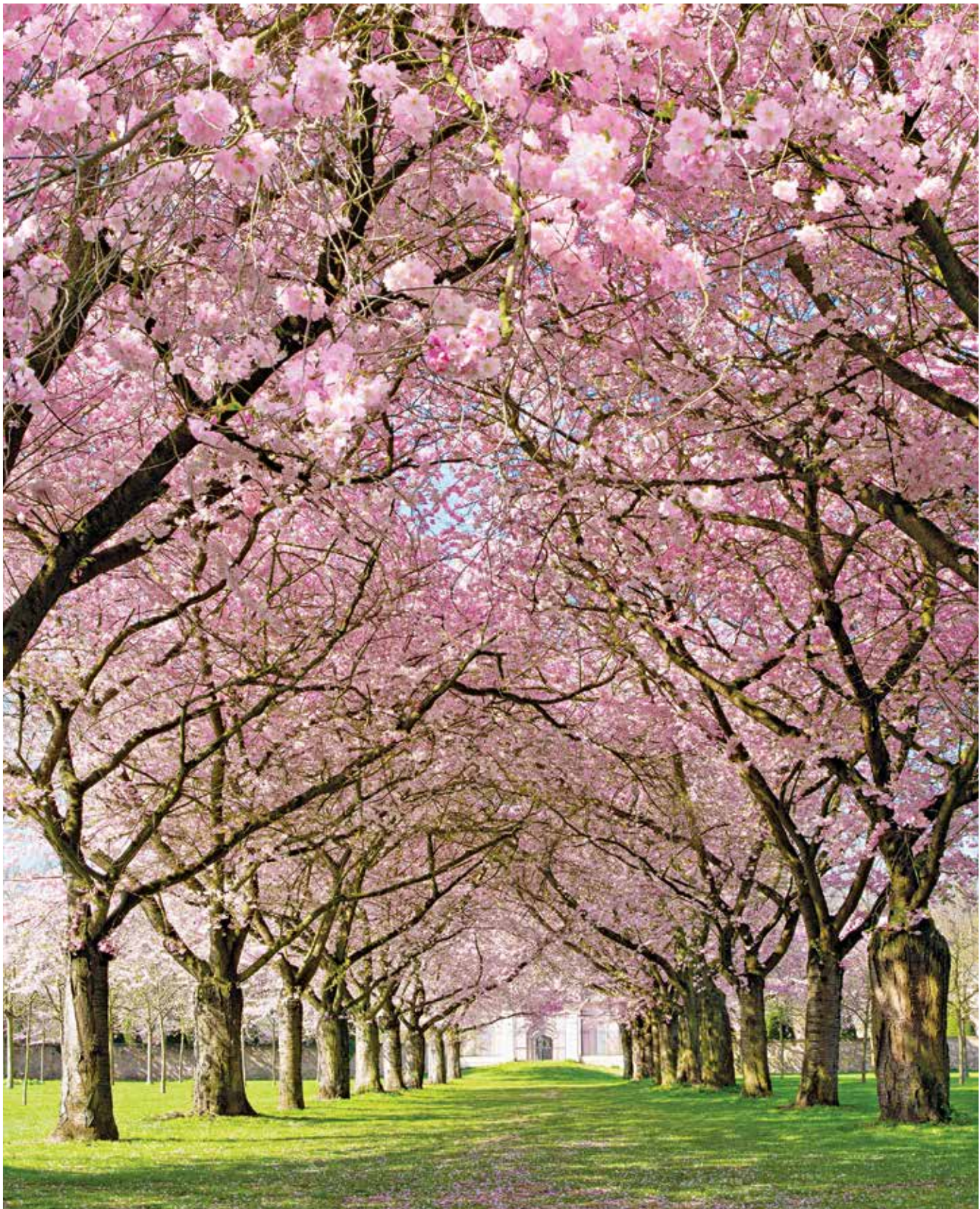

فرهنگ‌سازی مهم‌ترین هدف سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

راه‌کارهای مقابله با کتاب‌های غیراستاندارد

سفر به دیار ستاره‌ها

ISSN1735-4862

قال امير المؤمنين علي (عليه السلام): الكتب بساتين العلماء ❁ كتابها بوستان‌های دانشمندان‌اند.

غرر الحکم ص ۲۴۵

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی

جوانه

۵۹

فصلنامه تخصصی سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

یادداشت سردبیر

فرهنگ‌سازی مهم‌ترین هدف سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی / فریبا کیا

۲

مدیر مسئول:

محمد ناصری

سردبیر:

فریبا کیا

۳

شورای برنامه‌ریزی:

بهرز رضایی

دکتر محمود معافی

ناصر نادری

محبت‌الله همتی

حبیب یوسف‌زاده

مدیر داخلی:

معصومه شجاعی

وبراستار:

جعفر ربانی

طراح گرافیک:

سید جعفر ذهنی

کاریکاتوربست:

سعید رزاقی

عکاس‌ها

رضا بهرامی

اعظم لاریجانی

۸

گفت‌وگو

محصول باورهایمان هستیم / نصرالله دادار

کنترل آفت‌ها با روش‌های طبیعی / اصغر ندیری

۱۶

نقد

کتابی کاربردی برای نمایش‌نامه نویسان عروسکی / دکتر حسن دولت‌آبادی

روزنه‌ای برای ورود نوجوانان به دنیای دانش / سیدامیر سادات موسوی

گام‌هایی برای پرورش اندیشه / میترا دانشور

درمان با استعاره! / دکتر عزت‌الله فولادی

شبکه‌های رایانه‌ای به سوی رایانش ابری / زهرا سلیمی‌زاده

۲۶

گزارش

راه‌کارهای مقابله با کتاب‌های غیراستاندارد / سمیه میرزایی

۳۰

مقاله

سرمایه‌گذاری بر جهل ممنوع / دکتر فریبرز بیات

چگونه مهارت‌های نویسندگی خود را تقویت کنیم / دکتر محمود معافی

۳۵

گزارش

همچنان در مسیر صعود / حوریه‌السادات حسینی

۳۸

مقاله

کتاب‌های آموزشی فیزیک را چگونه تدوین کنیم؟ / دکتر سیده‌هدایت سجادی

۴۰

یادداشت

تولید منابع آموزشی غیرمکتوب؛

افزایش کیفیت، سرعت و سهولت آموزش / محبوبه نوروزی

۴۲

گزارش

سفر به دیار ستاره‌ها / معصومه شجاعی

سؤال‌های ذره‌بینی / دبیرخانه سامان‌دهی

نشانی پستی دفتر مجله:
تهران، ایران‌شهر شمالی، پلاک ۲۶۶
صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۶۵۸۵

تلفن: ۸۸۸۳۹۱۶۶
دورنما: ۸۸۳۰۶۰۷۱
پیامک: ۳۰۰۰۸۹۹۵۱۸

وبگاه: samanketab.roshdmag.ir
پیام‌نگار: javaneh@roshdmag.ir

فرهنگ‌سازی

مهم‌ترین هدف سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

نیز، در مقایسه با سال‌های گذشته، در سطح بالاتری قرار داریم اما شواهد عینی نشان می‌دهد که راه نرفته در این حوزه بسیار است و همراه کردن معلمان و دانش‌آموزان و خانواده‌ها نیازمند فرهنگ‌سازی، آگاهی‌بخشی، سرمایه‌گذاری و سعه صدر است و اگر اراده عمومی بر همراهی با نهاد رسمی تعلیم و تربیت قرار نگیرد، تغییر قابل توجهی رخ نخواهد داد. ورود کتاب‌های غیر استاندارد، مانع بزرگ تحقق اهداف سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و گریز از حافظه‌مداری و خلاقیت و تفکر است.

البته بازار وسیع و پرسود تولید کتاب‌های کمک‌درسی برای برخی ناشران، که منافع اقتصادی خود را بر منافع ملی و فرهنگی ترجیح می‌دهند، و سوسه انگیز است و بر این مبنای متأسفانه همه‌ساله تعداد قابل توجهی از کتاب‌های آموزشی غیر استاندارد، بدون تأیید مراجع رسمی و با اسامی اغواگرانه در اختیار معلمان و دانش‌آموزان و خانواده‌ها قرار می‌گیرد که راه بستن راه بر آن‌ها، نیازمند آگاه‌سازی بیشتر و البته در برخی مواقع، به ناچار، برخورد انتظامی و حقوقی است. که امیدواریم با همراهی و همکاری نهادهای ذی‌ربط، این مهم هرچه زودتر صورت اجرایی و عملی بیابد.

بدیهی است در مسیر فرهنگ‌سازی، معلمان و مدیران نقش اساسی‌تری دارند. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی بر آن است تا به شیوه‌های گوناگون، از جمله آموزش‌های کوتاه‌مدت الکترونیکی، به اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی این گروه استمرار بخشد تا آن‌ها، ولو به اجمال، با چهارچوب‌های اصلی یک منبع آموزشی و تربیتی استاندارد آشنا شوند و بدیهی است که استفاده از ظرفیت انجمن‌های علمی و درسی معلمان می‌تواند در این جهت در اولویت قرار گیرد.

استفاده بیشتر از ظرفیت «پخش مدرسه» جهت دسترسی آسان معلمان و دانش‌آموزان و خانواده‌ها به کتاب‌های استاندارد و راهنماهای تولید کتاب از دیگر اولویت‌هایی است که انشاءالله در سال ۹۷ مد نظر خواهد بود.

ایجاد و توسعه و تعامل با مخاطبان و کارشناسان، دریافت بازخورد از آنان با دیجیتالی و تعاملی‌تر شدن فصل‌نامه جوانه از دیگر برنامه‌هایی است که در این سال مورد توجه خواهد بود امید است که از این تلاش در جهت فرهنگ‌سازی بهینه و استفاده از منابع استاندارد بهره‌گیریم.

انعکاس نتایج راهبردها، برنامه‌ها و فعالیت‌های حوزه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و رضایت نسبی دست‌اندرکاران و ذی‌نفعان از تلاش‌های پیشین، مجریان را به ادامه مسیر امیدوارتر می‌سازد. برگزاری پنزدهمین جشنواره کتاب رشد در مدرسه تاریخی دارالفنون و همراهی تولیدکنندگان منابع آموزشی و تربیتی با مؤلفان و کارشناسان و داوران و همچنین مشارکت اثربخش معلمان و مدیران، ترسیم‌گر چشم‌اندازی روشن‌تر و آینده‌ای درخشان‌تر است و بنا به گفته ریاست محترم سازمان پژوهش، امروز تولیدکنندگان بخش غیر دولتی از منظر همراهی و رعایت استانداردهای مورد نظر آموزش و پرورش، در مقایسه با سال‌های قبل در تراز بالاتری قرار گرفته‌اند و بازار نشر قادر است به خودی خود آثار ضعیف را پالایش کند.

با این وجود باید توجه داشت که توفیق در سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و جلوگیری از ورود کتاب‌های غیر استاندارد به مدارس، دست کم، به سه عامل اصلی وابسته است:

۱. بخش کارشناسی و استانداردسازی وزارت آموزش و پرورش به عنوان مرجع سیاست‌گذار و برنامه‌ریز؛
۲. تولیدکنندگان منابع اعم از سرمایه‌گذاران، ناشران و مؤلفان و دیگر عوامل؛

۳. مصرف‌کنندگان اعم از معلمان و دانش‌آموزان و خانواده‌ها. مشارکت فعال و روبه‌تزايد بیش از ۴۰۰ ناشر در تولید ۲۸۰۰ عنوان کتاب مناسب و استاندارد و همسو با برنامه درسی ملی در جشنواره پانزدهم، حاکی از هماهنگی نسبی دو ضلع این مثلث است. ضلع سوم این مثلث، یعنی مخاطبان، که جامعه عظیم و گسترده و پیچیده‌ای از معلمان و دانش‌آموزان و مدیران مدارس و خانواده‌هاست، نقش بارزتری در این حیطه ایفا می‌کنند.

از این رو توفیق نهایی در اجرای برنامه سامان‌دهی، مستلزم همراهی و هم‌سنجی و باور مشترک مخاطبان است. اگر استانداردها به خوبی تعریف شوند و ناشران نیز در تولید منابع آن‌ها را به کار گیرند، ولی هدف نهایی این فرایند - که مصرف‌کنندگان اند - درک درستی از اهمیت آن نداشته باشند و خود را در برابر آن مسئول و ملزم ندانند، عملاً کوشش‌های به عمل آمده، بلااثر یا کم‌فایده خواهند بود. گرچه به نظر می‌رسد در حوزه آموزش و همراه کردن مخاطبان

نخستین دانشگاه ایران میزبان پانزدهمین جشنواره کتاب رشد

گزارشی از مراسم پایانی پانزدهمین جشنواره کتاب رشد

گیتی خامنه، چهره نام‌آشنای برنامه‌های کودک در دهه‌های ۱۳۶۰ و ۱۳۷۰ اجرای مراسم را بر عهده داشت. حضور او به منظور اجرای چنین برنامه‌ای، تأکیدی بر همان حسن سلیقه‌ای بود که پیش‌تر به آن اشاره شد. به رسم معمول چنین آیین‌هایی، پیش از اهدای جوایز به برگزیدگان، مسئولان برگزاری چند کلامی را با میهمانان صحبت کردند.

محمدیان:

از ناشران انتظار داریم
مراقب هویت صنفی
خود باشند و خودشان
بر کیفیت کتاب‌های
تولیدی نظارت داشته
باشند

زبان کتاب‌های درسی را تغییر می‌دهیم

حجت الاسلام والمسلمین محی‌الدین بهرام محمدیان، رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی پیش از هر سخنی، از اهمیت جشنواره و تأثیر آن در رشد فضای فرهنگی کشور گفت و تأکید کرد: «ما امروز یک قدم نسبت به سال‌های گذشته جلوتر هستیم. در سال‌های قبل دغدغه ما این بود که کتاب‌های آموزشی و کمک‌آموزشی را سامان دهیم و آن‌ها را برای استاندارد شدن تشویق کنیم. چنین کاری امروز اتفاق افتاده است و بازار نشر به خودی خود آثار ضعیف را پالایش می‌کند.»

وی ادامه داد: «مراقبت صنفی از هویت نشر، تکلیفی صنفی

زنگ اختتامیه پانزدهمین جشنواره کتاب رشد در «مدرسه دارالفنون» نواخته شد. جایی که می‌توان آن را نخستین دانشگاه ایرانی دانست. مکانی که بنیادش با رویای بزرگ‌مرد تاریخ معاصر ایران، امیرکبیر، طراحی شد. او دارالفنون را ساخت تا دانش‌آموخته‌هایش با اتکا به دانش خود، غبار فقر، بیماری و جهالت را از چهره این مرز بوم بزدایند و آن را به سوی توسعه رهنمون سازند. امیرکبیر، دارالفنون را با رؤیای پیشرفت ایران ساخت، البته خودش چهار روز پیش از افتتاح آن عزل شد و ۱۳ روز بعد از افتتاح، به قتل رسید، اما مدرسه‌ای که او سنگ بنایش را نهاد، ده‌ها سال به حیات خود ادامه داد و نسل‌هایی را تربیت کرد که برای اعتلای کشورشان از هیچ تلاشی فروگذار نکردند. انتخاب دارالفنون برای برگزاری اختتامیه جشنواره‌ای که نام آن با کتاب و کتاب‌خوانی، گره خورده حسن سلیقه‌ای است که بی‌شک حلاوت شرکت در چنین رویداد فرهنگی را دوچندان می‌کند.

نمایشگاه منابع آموزشی غیر مکتوب در کنار کتاب

روبه‌روی سالن اختتامیه جشنواره، برای نخستین بار، نمایشگاهی از ۶۵ منبع آموزشی غیرمکتوب بر پا شده بود که ۵۰ تولیدکننده در برگزاری آن مشارکت داشتند. در این نمایشگاه، ۴۲ وسیله آموزشی، ۱۶ نرم‌افزار و ۷ فیلم آموزشی که پیش از این توسط «دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی» ارزیابی و مناسب شناخته شده بودند، به نمایش درآمدند.

جمعی از مدعوین از نمایشگاه بازدید می‌کردند. در میان آنان معلمان و مدیرانی بودند که به دقت به توضیحات تولیدکنندگان گوش می‌دادند تا منابع آموزشی مناسب رده سنی تحت تعلیم خود را در آن‌ها بیابند. برگزاری چنین نمایشگاهی از منابع آموزشی غیرمکتوب، در حالی که هر روز زاویه‌های جدیدی از اهمیت آموزش همراه با پرورش خلاقیت روشن می‌شود، بسیار نیکوست. این مهم با تأکید «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» بر جدا شدن از آموزش صرف محفوظات و به‌کارگیری روش‌های نو در آموزش نیز همراه بود.

مراسم رأس ساعت با حضور جمع کثیری از فرهنگیان از جمله مسئولان آموزش و پرورش، ناشران، معلمان و نامزدهای دریافت جایزه در گروه‌های ۳۰ گانه داوری آغاز شد. حاضران کسانی بودند که در دغدغه پروراندن اندیشه در میان کودکان و جوانان این سرزمین، با امیرکبیر وجه اشتراک داشتند.

مدیرکل دفتر انتشارات کمک آموزشی با بیان اینکه تألیف در همه حوزه‌ها مقدم بر ترجمه است، افزود: «بیشتر کتاب‌ها در برخی بخش‌ها ترجمه هستند که باید در این حوزه‌ها هم با شتاب بیشتری به سمت تألیف رفت.»

ناصری تأکید کرد: «مدیران حوزه نشر لازم است بیش از پیش با رویکردهای آموزش و پرورش در حوزه آموزش آشنا شوند که این رویکردها از طریق کارگاه‌های آموزشی در دسترس ناشران قرار می‌گیرد.»

طلبه قصه‌گو

در ادامه، مستندی از فعالیت‌های طلبه‌های قصه‌گو پخش شد که ساکن «دهدشت» در استان کهگیلویه و بویر احمد است. کسی که اندیشه‌اش فراتر از ایفای نقش در قامت یک طلبه است و می‌خواهد مناطقی را که از فقر مالی و فرهنگی رنج می‌برند، دگرگون کند و زنده نگه داشتن دنیای عمیق قصه‌ها را در ذهن و جان کودکان و ایجاد رفاقت بین آنان و کتاب را چاره کار می‌بیند. این همان اندیشه‌ای است که جشنواره کتاب رشد هم سال‌هاست ترویج آن را در دستور کار خود قرار داده است. این مستند دغدغه‌مندی او را به روشنی به تصویر می‌کشد. دیدن تصویرهای او، در حالی که بچه‌های روستایی برای کتاب خواندن دورش حلقه می‌زنند، مدعوین را تحت تأثیر قرار می‌دهد. حضار پس از تمام شدن مستند و زمانی که مجری برنامه اعلام می‌کند که اسماعیل آذری‌نژاد، همان طلبه قصه‌گو در میان حاضران است، به شایستگی او را تشویق می‌کنند تا مورد قدرانی مسئولان جشنواره قرار گیرد.

فیلم کوتاهی هم از دغدغه‌مندی شهیدی پخش می‌شود که او را «شهید کتاب» می‌نامند. او همان شهید محسن حججی

است و از ناشران می‌خواهیم که آن‌ها هم بر تولیدات نشر نظارت داشته باشند تا افکار عمومی با دیدن آثار ضعیف، همه ناشران را تاجرمآب تلقی نکنند. ناشران بخش غیردولتی برای آموزش و پرورش رقیب نیستند. آن‌ها را رفیق راه و تکمیل‌کننده فعالیت‌ها می‌دانیم و در جشنواره رشد سعی می‌کنیم، آن‌ها را معرفی و از آثار خوب حراست کنیم. این جشنواره ثابت‌کننده این ادعاست.»

محمدیان تصریح کرد: «می‌خواهیم روشی را تجربه کنیم که براساس آن، کتاب درسی را به زبان ساده و داستانی بنویسیم؛ هرچند می‌دانیم که برخی همکاران و خانواده‌ها مخالفاند و می‌گویند: چگونه از کتاب داستان سؤال و تست در بیاوریم؟!» او از مؤلفان خواست تا برنامه درسی ملی را مرجعی برای تولیدات فرهنگی قرار دهند و مفاهیم اجتماعی و فرهنگی را به زبان داستانی بیان کنند.

نیازسنجی واقعی از نیازهای واقعی دانش آموزان

محمد ناصری، مدیرکل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی و دبیر پانزدهمین جشنواره کتاب رشد، در سخنانی با اشاره به اقدامات انجام شده در حوزه سامان‌دهی منابع آموزشی گفت: «راه‌اندازی سامانه‌ای برای سامان‌دهی منابع آموزشی که اکنون بیش از ۹۰۰ ناشر عضو آن هستند، برگزاری کارگاه‌های آموزشی در حوزه تولیدات استاندارد، برگزاری جلسات شورای سیاست‌گذاری با حضور نهادهای مرتبط و برگزاری جشنواره‌های کتاب رشد، از جمله اقدامات سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی طی سال‌های اخیر در حوزه ساماندهی منابع آموزشی بوده است.»

او با بیان اینکه اولین جشنواره کتاب‌های آموزشی - تربیتی رشد در سال ۱۳۷۹ برگزار شد و اکنون پانزدهمین دوره آن است، گفت: «۲۸۰۰ کتاب از ۴۰۰ ناشر به این دوره از جشنواره راه یافتند که ۱۲۷ اثر کاندیدای نهایی شدند. این آثار در ۳۰ گروه داوری که در هر گروه ۳ داور حضور داشت، مورد قضاوت قرار گرفتند و در نهایت ۱۰ اثر برگزیده و ۳۱ اثر تقدیری اعلام شدند.»

ناصری به توصیه‌های داوران به مؤلفان و ناشران اشاره کرد و ادامه داد: «داوران توصیه می‌کنند از تکرار روش‌های معمول که سالیان سال در نشر کتاب وجود دارد، پرهیز کنید و نوآوری و خلاقیت‌ها را در تولید کتاب مدنظر قرار دهید.»

تولیدکنندگان کتاب باید فرایند درسی را بهتر از گذشته بشناسند. ضمن اینکه نیازسنجی واقعی از نیازهای واقعی دانش‌آموزان را در نظر بگیرند. چراکه برخی ناشران براساس سلیقه مؤلف، کتاب تولید می‌کنند.»

ناصری: مدیران حوزه نشر لازم است بیش از پیش با رویکردهای آموزش و پرورش آشنا شوند

است که فیلم بخشی از اقدامات تأثیرگذار او را برای احداث کتابخانه‌ای کوچک در محل خدمتش و امانت‌دادن کتاب، به تماشا می‌گذارد.

معرفی کتاب‌های برگزیده

بخش پایانی این آیین به معرفی برگزیدگان در حوزه‌های مؤلفان و ناشران اختصاص داشت. مجری مراسم، برگزیدگان را به این شرح معرفی کرد:

● در گروه داوری آداب و مهارت‌های زندگی، کتاب «از همین که هستیم، خوش‌حالم»، ترجمه منصوره شریفی و حمید نمازیها، از «انتشارات آوای هانا» و مجموعه «کتاب چی مثل چیه؟» ترجمه افسانه شعبان‌نژاد، از «انتشارات لویه‌تو» مورد تقدیر قرار گرفتند و جایزه دوم جشنواره را از آن خود کردند.

● در گروه داوری آموزش و پرورش کودکان استثنایی دو اثر ترجمه‌ای به‌عنوان آثار تقدیری معرفی شدند. کتاب «راهنمای معلمان در مورد اختلال نقص توجه - بیش‌فعالی»، ترجمه شاهرخ امیری از «انتشارات فروزش» و کتاب «گفتار در کودکان کم‌شنوا: نظریه و عمل»، ترجمه سایه طاهباز، از «انتشارات گیسو» دو اثری بودند که لوح سپاس و جایزه دوم جشنواره را دریافت داشتند.

● در گروه داوری اقتصاد، حسابداری و بازرگانی، کتاب «سواد مالی برای نوجوانان: راهنمای آموزش سواد مالی برای اولیا»،

تألیف محرم آقازاده، از «انتشارات مرآت»، به‌عنوان اثر برگزیده انتخاب شد و تندیس جشنواره را به دست آورد.

● در گروه داوری پیش‌دبستان - کتاب‌های آموزشی، کتاب «کلید یادگیری: آموزش کودکان سه تا هفت سال با رویکرد ویگوتسکی»، ترجمه افسانه اشرفی، از «مؤسسه فرهنگی - هنری - پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان» به‌عنوان اثر تقدیری جایزه دوم جشنواره را به خود اختصاص داد.

اما در همین گروه - کتاب‌های قصه و شعر، سه اثر شایسته تقدیر و اعطای جایزه دوم جشنواره شناخته شدند.

کتاب «اولین زمستان کاب»، ترجمه راحله فاضلی، از «انتشارات شهر قلم»، کتاب «کلاغ سیاه به سفر می‌رود!» نوشته بابک صابری، از «مؤسسه فرهنگی فاطمی» و کتاب «کلید، کلید، دسته کلید»، سروده اکرم کشایی، از «انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» سه کتابی بودند که جایزه این بخش را از آن خود کردند.

● در گروه داوری تعلیم و تربیت دینی، کتاب «مهندسی فرایند دعا»، تألیف سجاد شبانی قهرودی از «انتشارات آرنا» عنوان اثر تقدیری جشنواره را کسب کرد. در همین گروه، کتاب «بر همه کار تواناست» از مجموعه «خدای ما چه جوریه؟» تألیف

دیدن تصویرهای طلبه جوان، در حالی که بچه‌های روستایی برای کتاب خواندن دورش حلقه می‌زنند، مدعوین را تحت تأثیر قرار می‌دهد

↑ نمایشگاه کتاب‌های نامزد جشنواره - مدرسه دارالفنون

● در گروه داوری زبان و ادبیات فارسی، کتاب «آموزش داستان‌نویسی» (سطح یک و دو)، ترجمه محسن سلیمانی از شرکت انتشارات «ویژه نشر»، به دریافت عنوان تقدیری جشنواره بسنده کرد.

● در گروه داوری زبان‌های خارجی، کتاب «Prospect plus (1,2,3)» موفق شد با پشت سر گذاشتن رقبای خود در گروه، تندیس جشنواره را برای گروه مؤلفان خود، یعنی مجید عسکری از غندی و همکارانش به ارمغان ببرد.

● داوران گروه سلامت و تربیت بدنی، از بین کتاب‌های رسیده، کتاب «راهنمای کاربردی کوه‌پیمایی و طبیعت‌گردی»، ترجمه سامان شاهین پور و احمد نظری از «انتشارات مهرسا» را شایسته دریافت عنوان تقدیری دانستند.

● اما در گروه داوری شعر و نثر ادبی، داوران هیچ کتابی را شایسته‌تر از «بوق سگ»، سروده بیوک ملکی، از «انتشارات پیدایش» نیافتند تا عنوان اثر برگزیده انتخاب و تندیس جشنواره را به آن اعطا کنند.

● در گروه داوری علوم تجربی، کتاب «آسمان شگفت‌انگیز، فرهنگ‌نامه دانش‌آموزی نجوم و فضا»، تألیف مهدی نصری، و «ماهی‌ها» از «مجموعه دانستنی‌های جانوران ایران و جهان»، تألیف محمد کرام‌الدینی، هر دو از «انتشارات طلایی»، عنوان اثر تقدیری جشنواره را تصاحب کردند.

● در گروه داوری علوم تربیتی، کتاب «اصول و مبانی دیالوگ، روش شناخت و آموزش»، تألیف محمدرضا نیستانی، از «انتشارات یار مانا»، با کسب عنوان اثر تقدیری جایزه دوم گروه را به خود اختصاص داد و کتاب «درس پژوهی، ایده‌ای جهانی برای بهسازی آموزش و غنی‌سازی یادگیری»، تألیف محمدرضا سرکار آرانی، از «انتشارات مرآت» به دریافت جایزه نخست گروه و تندیس جشنواره نائل شد.

● اما کتابی که در گروه داوری فرهنگ و هنر از همگنان پیشی گرفت و موفق به کسب عنوان اثر تقدیری گروه شد، کتاب

سیدمحمد مهاجرانی، از «انتشارات قدیانی»، با کسب عنوان برگزیده، جایزه نخست و تندیس پانزدهمین جشنواره کتاب رشد را برای مؤلف خود به ارمغان آورد.

● در گروه داوری تفکر و پژوهش، تندیس جشنواره و عنوان برگزیده این گروه به کتاب «پله‌های نخستین» از مجموعه «گام به گام تا اندیشه» رسید. نویسنده آن محبوبه اسپیدکار و ناشر آن «انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» است.

● گروه داوری داستان دوره ابتدایی که بنابر اعلام مسئولان، پرکارترین گروه داوری این جشنواره بود، کتاب «تمساح‌های رودخانه تامبونان»، ترجمه حسین شیخ‌رضایی، از «مؤسسه فرهنگی فاطمی» را به‌عنوان اثر تقدیری و کتاب «اسکلت بخشنده»، نوشته محمدرضا شمس، از «انتشارات هوپا» را به‌عنوان اثر برگزیده معرفی کرد.

● در گروه داوری داستان دوره متوسطه کتاب «لم یزرع»، نوشته محمدرضا بایرامی، از «انتشارات کتاب نیستان» نیز توانست تندیس پانزدهمین جشنواره کتاب رشد را به دست آورد.

● در گروه داوری رایانه، کتاب «طراحی شبکه»، ترجمه زهرا جاوید، از «انتشارات آوند دانش»، موفق شد عنوان کتاب تقدیری این گروه را به خود اختصاص دهد.

● در گروه داوری روان‌شناسی، دو اثر برای دریافت عنوان تقدیری جشنواره پانزدهم معرفی شد: کتاب «۱۰۱ داستان شفاف‌بخش برای کودکان و نوجوانان: کاربرد استعاره در درمان»، ترجمه علی محمد نظری و همکارانش و کتاب «کمال‌گرایی»: آگاهی، ارزیابی، درمان، تألیف زهرا سادات حاجی سیدتقی تقوی و مهرانگیز پیوسته‌گر، هر دو از انتشارات آوای نور موفق شدند دیگر کتاب‌های گروه را پشت سر گذارند.

● در گروه داوری ریاضی، از بین کتاب‌های رسیده به این گروه، کتاب «مامان باباها - ریاضی اول دبستان»، تألیف خسرو داودی، از «انتشارات خیلی سبز» شایسته تقدیر تشخیص داده شد و جایزه دوم جشنواره را دریافت کرد.

↑ مدرسه دارالفنون

«دایناسورهای مقوایی بسازیم»، ترجمه علی‌رضا باقری جبلی از «انتشارات طلایی» بود.

● در گروه داوری قرآن، دو کتاب با کسب بالاترین امتیاز در گروه، عنوان اثر تقدیری گروه مزبور را از آن خود کردند. «دایرةالمعارف پیامبران»، تألیف افسانه موسوی گرماردی و «مهربان‌ترین پیامبر»، تألیف غلامرضا حیدری ابهری، هر دو از «انتشارات محراب قلم»، بالاتر از دیگر کتاب‌های گروه قرار گرفتند.

● در گروه داوری کشاورزی، کتاب «حشره‌شناسی و مدیریت تلفیقی آفات»، تألیف سهیلا تکاور، حسین اکبرلو و اسدالله آقامیرکیمی از «انتشارات دانشگاه فنی و حرفه‌ای» و کتاب «راهنمای نگهداری گیاهان آپارتمانی»، ترجمه محمدرضا داهی، از «شرکت انتشارات فنی ایران»، دو کتابی بودند که گوی توفیق را از همگنان ربودند و به عنوان آثار تقدیری این گروه معرفی شدند.

● در گروه داوری مدیریت خانواده، بهداشت و کودکیاری، از بین یک صد عنوان کتاب مناسب، کتاب‌های «روان‌شناسی و آموزش مهارت‌های زناشویی» و «بلوغ افراد نابینا»، تألیف مریم اصغری از انتشارات «آوای نور» و «کتاب جامع سلامت خانواده»، ترجمه مرجان قائمی و سیدعلیرضا طلائی زواره، از «انتشارات تیمورزاده»، به‌عنوان آثار برتر گروه موفق به کسب عنوان تقدیری جشنواره شدند.

● در گروه داوری مطالعات اجتماعی و سواد رسانه‌ای، «کتاب ایران‌شناسی»، تألیف رضامراد صحرايي و همکارانش از «مؤسسه فرهنگی فاطمی» توانست عنوان تقدیری این گروه و جایزه دوم جشنواره را به نام خود کند.

● در گروه داوری مکانیک، کتاب «جداول و استانداردهای

صنایع چوب»، ترجمه مراد سلیمی، از «انتشارات دانش‌بنیاد» و کتاب «دکوراسیون چوبی از طراحی تا اجرا»، تألیف امیر نظری و رامک فرح‌آبادی، از «انتشارات فدک - ایساتیس» شایسته کسب عنوان تقدیری شدند.

● با انتخاب کتاب «تا بردمیدن گل‌ها»، تألیف محمدرضا فیاض، از شرکت «انتشارات سوره مهر»، به‌عنوان اثر برگزیده در گروه موسیقی، تندیس جشنواره در دستان صاحب این اثر قرار گرفت.

● داوران گروه نمایش، فیلم و سینما، فقط کتاب «نمایش‌نامه‌نویسی عروسکی»، تألیف سیمین امیریان، از شرکت «انتشارات سوره مهر» را شایسته تقدیر دانستند.

● در گروه داوری هنرهای تجسمی و مباحث عمومی هنر، کتاب «طراحی گرافیک محیطی»، تألیف مصطفی اسداللهی، از «مؤسسه فرهنگی فاطمی»، عنوان تقدیری و کتاب «کودک و تصویر ۱»، تألیف جمال‌الدین اکرمی، از «مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان» عنوان اثر برگزیده را از آن خود کردند. به این ترتیب، جمال‌الدین اکرمی، آخرین و دهمین تندیس آثار برگزیده را به خانه برد.

● در سه گروه داوری بازی و سرگرمی، چند موضوعی و شیمی، هیچ اثری برای کسب عنوان برگزیده یا تقدیری معرفی نشد.

ناشران برگزیده جشنواره

«انتشارات یار مانا» از شهر اصفهان با داشتن چهار اثر نامزد دریافت جایزه و یک اثر تقدیری، برترین ناشر شهرستانی این دوره معرفی شد.

اما بین ناشران تهرانی، «مؤسسه فرهنگی فاطمی» با داشتن ۹ اثر نامزد دریافت جایزه و موفقیت ۴ اثر در کسب عنوان تقدیری جشنواره، و «مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان» با داشتن ۱۰ اثر نامزد و یک عنوان اثر برگزیده به‌عنوان برترین ناشران تهرانی انتخاب شدند. لازم به ذکر است که مجموع امتیاز به دست آمده از تعداد نامزدها، آثار تقدیری و آثار برگزیده، در تعیین ناشران برتر نقش داشته است.

رونمایی از تازه‌ترین راهنماهای تولید کتاب‌های آموزشی در حوزه‌های علوم تجربی، تفکر و حکمت، مطالعات اجتماعی، زبان عربی و فیزیک هم بخشی دیگر از مراسم بود. این راهنماها که براساس برنامه درسی ملی و سند تحول باز تولید شده‌اند، شامل چارچوب‌هایی هستند که پدیدآورندگان و ناشران باید در تولید کتاب‌های آموزشی خود رعایت کنند تا کتاب آن‌ها مناسب و استاندارد باشد.

با امید به آموزش «چگونه اندیشیدن به همه کودکان و نوجوانان»، اختتامیه شانزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی - تربیتی رشد، را به انتظار می‌نشینیم.

محصول باورهایمان هستیم

گپ‌وگفتی با مهندس سجاد شبانی قهرودی نویسنده کتاب «مهندسی فرایند دعا»

اشاره

«مهندسی فرایند دعا» عنوان یکی از کتاب‌هایی است که در پانزدهمین جشنواره کتاب رشد، شایسته تقدیر شناخته شد. مؤلف این کتاب، مهندس سجاد شبانی قهرودی است.

او در سال ۱۳۶۸ در تهران متولد شده و دارای مدرک کارشناسی ارشد مهندسی شیمی از دانشگاه دولتی کاشان است. ایشان نویسنده کتاب دیگری با عنوان «شکر کنید و رشد کنید» است و اعتقاد دارد که این کتاب، پایه و اساس کتاب مهندسی فرایند دعاست و پیشنهاد می‌کند این کتاب، قبل از خواندن کتاب «مهندسی فرایند دعا»، مطالعه شود. چون این کتاب نگاهی مثبت اندیش و عارفانه به انسان می‌دهد.

آنچه در پی می‌آید، حاصل گفت‌وگویی است که با وی داشته‌ایم.

● چطور شد که به فکر نوشتن چنین کتابی افتادید و ایده و اندیشه تألیف این کتاب را از کجا گرفتید؟

من از نوجوانی به حوزه دینی علاقه داشتم، ولی شاید اتفاقاتی که در زندگی‌ام رخ دادند، باعث شدند به این مبحث نیاز پیدا کنم و در واقع مقدمه‌ساز نوشتن کتاب شدند و مرا به سمت تحقیق درباره این موضوع هدایت کردند. کتاب «مهندسی فرایند دعا» به‌عنوان کتاب تقدیری انتخاب شد که این امر مرا شگفت‌زده کرد. چون من دو کتاب به جشنواره ارسال کرده بودم. یکی این کتاب و دیگری کتاب «شکر کنید و رشد کنید». به نظر خودم پایه و اساس این کتاب خیلی قوی‌تر از کتاب

«مهندسی فرایند دعا» است و اگر کسی بخواهد هر دو کتاب را بخواند، اول باید کتاب «شکر کنید و رشد کنید» خوانده شود. حرف‌های موجود در کتاب «مهندسی فرایند دعا» بر مبنای تجربیات زندگی خودم بوده که به کتاب تبدیل شده است. برای نوشتن کتاب با استنادی مشورت کردم و آن‌ها پیشنهاد کردند که تجربیاتم را به کتاب تبدیل کنم. به چند دلیل، مشابه این کتاب‌ها در ایران وجود ندارد. با وجودی که درباره دعا کتاب‌های زیادی نوشته شده، ولی هیچ کدام نظام یا الگوریتمی در ارتباط با دعا ارائه نکرده‌اند تا فرایند دعا برای همگان مشخص شود و دیگران نیز بتوانند، با استفاده

از آن فرایند به نتیجه برسند و عموم مردم نیز بدانند، چرا دعاهایشان مستجاب می‌شود یا نمی‌شود و چگونه باید دعا کنند. «کتاب مهندسی فرایند دعا» از این نظر در ایران و جهان بی‌نظیر است.

ولی خیلی خلاصه اگر بخواهم بگویم، اساس دعا شکرگزاری است. اگر دعا را ساختمانی فرض کنیم، شکرگزاری فونداسیون و پی آن است. برای ساخت یک ساختمان پنج طبقه به نسبتی به فونداسیون نیاز دارید که با ساختمان ده طبقه فرق می‌کند. دعا مانند ساختمانی است که بالا می‌رود. اگر می‌خواهید به چیزهای بزرگ‌تری برسید، باید فونداسیون قوی‌تری داشته باشید. یعنی باید شکرگزاری قوی‌تری داشته باشید.

حضرت عیسی مسیح (ع) در «انجیل» می‌فرماید: «برای هیچ چیز نگران نباشید، بلکه در هر چیز با دعا همراه با شکرگزاری، خواسته‌های خود را به خدا ابراز کنید.»

مولوی می‌گوید:

سیاس و شکر خدا را که بندها بگشاد
میان به شکر جو بستیم بند ما بگشاد
به جان رسید فلک از دعا و ناله من
فلک دهان خود اندر ره دعا بگشاد

یعنی ما که در بند زندگی بودیم، ابتدا شکرگزاری کردیم. خدا ما را رها کرد و بعد با دعا کردن آنچه را می‌خواستیم از خداوند دریافت کردیم. شکرگزاری اساس و پایه دعاست. من در کتاب مهندسی فرایند دعا، یک نوع سبک زندگی را طراحی کرده‌ام. گاهی شما به کسی می‌گویید: برو و شکر کن. اما ذهن ما به دلایل متفاوت موضوعاتی را پیدا می‌کند که دلیلی برای شکرگزاری نمی‌بیند.

در این کتاب من نگفته‌ام شکر کنید، بلکه دلایل ناشکری انسان را همچون جراحی موشکافی کرده‌ام. البته تمام آن موارد، قبل از هر کسی در وجود خودم بوده‌اند.

بعد برای هر دلیل ناشکری، پاسخ‌هایی را مطرح کرده‌ام و قصدم این بوده است که فرد با خواندن کتاب، ناخودآگاه به انسانی شکرگزار تبدیل شود. وقتی فرد توانست انسانی شکرگزار باشد، با قوانین دعا آشنا می‌شود و آن قوانین را یاد می‌گیرد تا بتواند به خواسته‌هایش برسد.

● آیا امکان دارد وقایعی را که در زندگی‌تان رخ داده و شما را به سمت این موضوع هدایت کرده‌اند، برایمان بازگو کنید؟

منی خواهم به آن مشکلات اشاره کنم. ولی وقتی انسان‌ها در زندگی‌شان به بن‌بست می‌رسند، دو کار می‌کنند: یا به دنبال راه‌فرار می‌گردند، یا چاره‌ای می‌جویند تا آن مشکل را حل کنند. آن عده که فرار می‌کنند مورد بحث نیستند. اما آن‌هایی که می‌خواهند از بن‌بست عبور کنند، به یک سلسله اهرم‌هایی دست پیدا می‌کنند. اهرم‌ها هر چیزی می‌توانند باشند. ممکن است کسی تلاشش را بیشتر کند، دیگری علمش را اضافه کند و

علم جدیدی بیاموزد، یا سفر کند و یا فردی مجموعه‌ای از تمام این کارها را انجام دهد.

یکی از کارهایی که من در بن‌بست زندگی‌ام انجام دادم، چون آن زمان کسی برای کمک کردن نداشتم یا کسی نمی‌توانست کمک کند، با خدا ارتباط گرفتم.

البته تمام انسان‌ها وقتی به حالت اضطراب و اضطرار می‌رسند. خداوند کمکشان می‌کند و دری به رویشان گشوده می‌شود.

در این حالت‌ها بودم که آن مراحل به من الهام شد. چون من نه روحانی هستم، نه نویسنده بودم و نه اصلاً قصد نوشتن کتاب داشتم. دو سال با کتاب‌هایی که در این حوزه نوشته شده بود، زندگی کردم و بعد کتاب مهندسی فرایند دعا را نوشتم.

● شرایطی که برای شما پیش آمد، باعث شد مطالعه کنید؟

باعث شد تحقیق کنم. چون من قبلاً درباره دعا شنیده بودم، ولی اینکه چگونه با دعا به خواسته‌ام برسم، برایم غیرقابل فهم بود.

همه می‌گویند خدا گفته است: «ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ»:

(بخوانید مرا تا اجابت کنم شما را)؛ با خودم فکر کردم، پس من چرا هر چه دعا می‌خوانم و خدا را صدا می‌کنم، به هیچ خواسته‌ام نمی‌رسم؟! یا این همه مردم دعا می‌کنند، چرا دعاهایشان مستجاب نمی‌شود؟ این دعاها کجا می‌روند؟ آیا دعا فایده‌ای دارد و یا این گفته، ادعا و دروغ است؟

با خودم گفتم من باید فرایند دعا کردن را پیدا کنم و یاد بگیرم که چگونه دعا کنم تا به خواسته‌ام برسم. چون اگر دعا واقعی باشد، حتماً باید فرایندی داشته باشد. من تمام سعی‌ام را کردم تا فرایند دعا را پیدا کنم. حالا موفق بودم یا ناموفق، نمی‌دانم. اما الگوریتم یا فرایند را با سعی خودم پیدا کردم که چگونه انسان می‌تواند با دعا به خواسته‌اش برسد و شرایط دعا چه چیزی می‌تواند باشد.

● آیا به خواسته خود رسیدید؟ در خواستتان از خداوند مورد اجابت قرار گرفت؟

بله، به خواسته‌ام رسیدم، وقتی شما برای رسیدن به چیزی دعا می‌کنید، دو حالت دارد: یا شما به خواسته خود می‌رسید یا به چیزی بهتر از خواسته خود دست می‌یابید که حتی خواست قبلی را فراموش می‌کنید یعنی دیگر به آن نیاز ندارید یا آن را نمی‌خواهید. برای من هر دو حالت رخ داد. هم توانستم به خواسته‌ام برسم و هم به چیزهای بهتر از آن رسیدم که قبلی را نخواستم. ولی مهم‌تر از همه رسیدن من به آن الگوریتم و رسیدن به خواسته‌ام بود.

وقتی باخبر شدم کتاب مهندسی فرایند دعا، شایسته تقدیر شناخته شده است، تعجب کردم. چون کتاب دیگرم، یعنی کتاب «شکر کنید و رشد کنید» پایه و اساس این کتاب است و فکر می‌کردم آن کتاب برگزیده شود

● چرا در انتخاب نام کتاب، از عنوان مهندسی فرایند استفاده کرده‌اید؟ هدف خاصی داشته‌اید؟

من در کتاب یک مجموعه پیش نیازها را مطرح کرده‌ام که قبل، حین و بعد از دعا لازم‌اند. دعا به صورت کلی خوب است، چون در هر صورت با خدا ارتباط برقرار می‌کنید. اما من در ابتدای کتاب گفته‌ام که هر کسی برای رسیدن به چیز خاصی مثل شفای مریض دعا می‌کند، شرایط کلی آن بدین صورت است که ابتدا باورهای ذهنی افراد را درست می‌کنیم که اگر انسان از خدا بخواهد، خداوند به او خواسته‌اش را می‌دهد. یعنی انسان به این باور برسد که خداوند از قبل می‌خواهد خواسته‌ها را اجابت کند.

فرایند برعکس است. مثلاً من ماشین نیز می‌خواهم، چرا شما ماشین بنز نمی‌خواهید؟ چون رویای ماشین بنز به من تعلق دارد، نه به شما. یعنی من خواسته جدیدی ندارم، بلکه خداوند از قبل به من ذهنی داده است که من یک سلسله خواسته داشته‌ام و بعد خداوند آن‌ها را به من بدهد. به همین دلیل خواسته‌های انسان‌ها متفاوت است. در واقع رویایی وجود دارند که خداوند آن‌ها را بعداً به افراد می‌دهد و رویاها را به واقعیت تبدیل می‌کند.

در واقع فرایند برعکس اتفاق می‌افتد. به همین دلیل است که گفته می‌شود، به کسی که دعا کردن به او عطا شده، اجابت هم داده شده است. یعنی از قبل رویای هر فرد به او داده شده است. مثل دانه گندم است. فرصت گندم شدن در خود دانه از قبل نهفته است و فقط باید به فعلیت برسد. دانه گندم هیچ‌گاه نمی‌تواند به جو تبدیل شود. اولین چیزی که هر انسانی باید بداند این است که اگر چیزی را با تمام وجود می‌خواهد، آن خواسته از قبل توسط خداوند به او داده شده است تا بعداً محقق کند. وقتی انسان این موضوع را بداند باید به سمت آن حرکت کند.

یک سلسله شرایط قبل از دعا داریم مهم‌ترینشان این است که خداوند آن را عطا می‌کند. دوم اینکه انسان باید خودش آن را به فعلیت برساند.

بعد شرایط حین دعا را داریم. زمانی که برای خواسته‌های دعا می‌کنید، اصل علمی‌اش تلقین به نفس است. ما یک ضمیر ناخودآگاه روح الهی داریم که براساس تلقین به خود، کار می‌کند. به همین دلیل است که ما روزانه پنج نوبت نماز می‌خوانیم. یا خداوند می‌گوید: «إِقْرَأْ» (بخوان)، «قل هو الله احد» و «قل اعوذ برب الناس». گفتن این کلمات باعث می‌شود که ما به خودمان تلقین کنیم و در ضمیر ناخودآگاهمان کاشته شود. چرا این اتفاق رخ می‌دهد؟ چون همه ما دارای یک روح

الهی هستیم. (و نفخت فیه من روحی)؛ و این روح در وجود همه انسان‌ها هست، اما همه قادر به کشف آن نیستند. کسی می‌تواند این موضوع را کشف کند که به خودش تلقین کند. یکی از باطن‌های عبادات شخصی و فردی، مثل خواندن نماز در دل شب، این است که در تاریکی به خودت تلقین می‌کنی و باورهایت اضافه می‌شوند. وقتی تخم باورها در وجودت نشست و توانستی با آن باور زندگی کنی، بعدها بذرش را دریافت خواهی کرد.

همه فرایند دعا را اگر بخواهم بگویم این است که خواسته‌ها را از عالم بیرون به عالم درون خود منتقل می‌کنی و بعد حس می‌کنی که متعلق به توست و در دستانت تو قرار دارد. در این حالت که شرایط بیرون هم غیر از این را به تو می‌گوید که باید با آن حالت و حس درونی داشتن خواسته‌ها زندگی کنی در این مورد می‌توانم حضرت یعقوب را مثال بزنم. حس درونی حضرت یعقوب می‌گفت که یوسف زنده است و برمی‌گردد. این حس درونی از قلب انسان ناشی می‌شود. من در کتاب این موضوع را به طور واضح شرح داده‌ام.

باب وحی پیامبرانه بر ما انسان‌ها بسته شده است، اما در وحی‌ای که بر تک‌تک انسان‌ها صورت می‌گیرد، بسته نشده است. چرا؟ چون هر انسانی قلب دارد و قلب خانه خداوند است. عرفا هم گفته‌اند که اگر کسی بتواند قلبش را خوب شست و شو بدهد و پاک کند، می‌تواند الهامات خداوند را دریافت کند. مثل مادری که می‌گوید دلم شور افتاده است. یا کسی که حس می‌کند قرار است اتفاق خوبی رخ بدهد. تمام این‌ها نشان می‌دهند که دل، راداری است که در حال دریافت اطلاعات عالم است. منتها ما نمی‌فهمیم که چیست و فقط آن را حس می‌کنیم. تمام فرایند دعا هم فقط همین حس است. یعنی کسی که دعا کرده باشد و دعایش مستجاب شده باشد، حس قلبی‌اش محقق شده است.

یعنی هر فرد خودش می‌داند که چه اتفاقاتی در آینده برایش رخ می‌دهد. ممکن است هزار نفر دیگر او را دیوانه خطاب کنند و بگویند امکان ندارد آن اتفاق برایت رخ بدهد. یک نمونه‌اش امام خمینی (ره) است. امام خمینی در سال ۱۳۴۲ گفت می‌خواهد انقلاب کند. اما تمام آدم‌های عادی حتی سایر علما می‌گفتند: چگونه می‌خواهد این کار را انجام بدهد؟

چرا امام خمینی براساس خواسته‌اش اقدام کرد و به جلو رفت؟ چون از قبل به او داده شده بود و ایشان به اطمینان قلبی رسیده بود. هیچ انسان عاقلی براساس عقل نمی‌توانست بپذیرد که امام خمینی شاه را برکنار کند، ولی شد. در عالم موفقیت می‌گویند شرایط بیرونی مهم نیست، بلکه شرایط درونی خود فرد اهمیت دارد. عالم بیرون نمادی از عالم درون توست.

همه چیز این‌گونه است: آنچه که هر انسانی بتواند از درون

در کتاب مهندسی فرایند دعا، نوعی سبک زندگی را طراحی کرده‌ام و قصدم این است که هر فرد با خواندن این کتاب، ناخودآگاه شکرگزار شود

باور داشته باشد و آن را به خود القا کند و یا آن را ایجاد کند، در عالم بیرون نمود پیدا می‌کند. در واقع انسان‌ها با باورهای درونی خودشان سازندگان این دنیا هستند. مثال‌های خیلی زیادی وجود دارد.

مثلاً به ادیسون چیزی به‌عنوان اختراع لامپ القا شده بود. ادیسون راه‌های متفاوتی را امتحان کرد و هزار بار هم شکست خورد. به او گفتند: «هزار بار شکست خوردی، از کارت دست‌بردار.» اما چون از قبل می‌دانست چنین چیزی وجود دارد و در رویایش دیده بود، گفت: «من هزار بار شکست نخوردم، بلکه هزار راه پیدا کردم که لامپ با آن‌ها تولید نمی‌شود. پس باید به دنبال راه حل هزار و یکم بگردم.» آدم‌های مختلفی مانند ادیسون هستند.

نکته دیگر اینکه بین اجابت و تحقق دعا هم فرق است. قوم حضرت موسی (ع) دعا کرد که فرعون نابود شود و خداوند فرمود: قد اجیب دعوتکما. ولی فرعون ۴۰ سال بعد نابود شد. خداوند به حضرت موسی (ع) همان موقع می‌گوید که دعوت تو را اجابت کردم، ولی در عالم ماده ۴۰ سال بعد اتفاق می‌افتد و این تفاوتی است که خیلی از انسان‌ها آن را درک نمی‌کنند و یاد نمی‌گیرند. همین موضوع باعث می‌شود که به خواسته‌هایشان نرسند.

خداوند می‌گوید: «بنده من دعا کردی و من خواسته‌ات را به تو دادم. منتها تو صبر نکردی تا آن به تو برسد و گمان کردی که دعایت اثر نداشته است.» در آن هنگام خدا می‌گوید: «از من ناامید شد و رفت.»

در واقع در دعا کردن، ایمان افراد توسط خداوند سنجیده می‌شود. وقتی افراد دعا می‌کنند، حسی از طرف خداوند به آن‌ها داده می‌شود و آنان باید تا تحقق آن در عالم ماده صبر کنند. زمان تحقق ممکن است از یک روز تا ده سال، کمتر و بیشتر فرق کند که به خواسته یا مقام شخص درخواست‌کننده بستگی دارد.

ولی تمام آنچه در فرایند دعا وجود دارد، رسیدن هر شخص به باور ذهنی‌اش و زندگی کردن با آن است که مثال‌ها و نمونه‌های آن در دنیا فراوان‌اند.

● چرا از واژه مهندسی در نام کتاب استفاده کرده‌اید؟

چون خودم مهندسی خوانده‌ام و می‌دانم اگر کسی الگوریتم مهندسی ارائه کند، دیگران براساس همان الگوریتم و همان فرایند، به نتیجه یکسان می‌رسند. دقت علوم مهندسی جهان‌شمول است. یعنی هر کسی در هر جای دنیا با استفاده از آن الگوریتم، به نتیجه اصلی کاشف آن می‌رسد. من هم از این نظر نام کتاب را «مهندسی فرایند دعا» گذاشتم که اگر کسی مراحل دعا را طبق فرایند کتاب طی کند، همان نتیجه‌ای را می‌گیرد که من گرفتم.

● شما در تحقیقات خود از چه منابع و اشخاصی استفاده کردید؟

منبع اصلی من قرآن بوده است. اگر در ارتباط با موضوعی، مطلبی در قرآن پیدا نمی‌کردم که به آن موضوع اشاره کند، برایم قابل قبول نبود.

البته از دوران نوجوانی نعمت زیاد خواندن قرآن به من عطا شده بود و من تسلطی نسبی روی آیات و موضوعات آن داشتم. وقتی حرف دعا شد، به دنبال آیه‌های دعا در قرآن گشتم و هر موضوعی را که به دعا مربوط می‌شد، از قرآن جمع‌آوری کردم. مثل دعاهایی که پیامبران در قرآن داشتند و به آن‌ها اشاره شده بود.

بعد از قرآن سراغ احادیث رفتم. از طریق قرآن و احادیث پایه و اساس تحقیق من شکل گرفت. بعد از آن مطالب گردآوری شده را دسته‌بندی و تقسیم‌بندی کردم. البته باید بگویم که کتاب‌های موفقیت را هم زیاد مطالعه می‌کنم. از قرآن، احادیث و کتاب‌های موفقیت، معجونی استخراج کردم که حاصل آن کتاب مهندسی فرایند دعا شد؛ کتابی که اصلاً شبیه کتاب دینی نشده است. پایه و اساس کتاب من، دینی اما به سبک کتاب‌های موفقیت امروزی است.

من در نوشتن کتابم از این کتاب‌ها هم استفاده کرده‌ام: کتاب «بیندیشید و ثروتمند شوید» و کتاب‌های خانم کاترین پاندر، آنتونی رابینز، ناپلئون هیل، دارن هاردی، جیمز آلن، شهید مطهری، استاد حسن‌زاده آملی و آیت‌الله بهجت، و همچنین از نظرات خانم دکتر مریم محمودزاده که استاد حوزه و دانشگاه هستند و استاد بهنام بستان

استفاده کردم. آقای بستان نظریه پرداز هستند و ۱۲ جلد کتاب روان‌شناسی و جامعه‌شناسی دارند که مهم‌ترین کتاب ایشان «جامعه‌شناسی و روان‌شناسی تغییر» است. در حال حاضر مدرس علوم موفقیت، ان ال پی و هیپنوتیزم هستند. جرقه نوشتن کتاب در کلاس‌های ایشان زده شد و خودباوری نوشتن کتاب از ایشان به من داده شد.

● در حال حاضر چه کار می‌کنید و کجا مشغول هستید؟
شغل آزاد دارم و در مغازه پدرم در حوزه فروش لوازم چرخ خیاطی مشغول به کار هستم.

● چکیده‌ای از کتاب را به ما می‌گویید؟

حرف کتاب این است: هر انسانی که برای رسیدن به هدف خاصش از یک مجموعه اهرم‌ها استفاده می‌کند، باید دعا را نیز مدنظر قرار بدهد و آن را به‌عنوان یک اهرم مهم در تسریع رسیدن به مقصود لحاظ کند. چون هر جا که بحث دعا باشد،

**وقتی انسان توانست
شکرگزار باشد، با قواعد
دعا آشنا می‌شود و آن
قوانین را یاد می‌گیرد تا
بتواند به خواسته‌هایش
برسد**

بحث عطا هم به دنبالش می‌آید. یعنی دعا کردن، امدادهای عینی و عطا کردن خداوند را به همراه دارد و مرا به آنچه که از اراده‌ام خارج است، می‌رساند.

حضرت سلیمان چگونه توانست ملک عظیم را به دست آورد؟ به وسیله یک دعای کوتاه. حضرت سلیمان گفت: «رب اغفر لی وَهَبْ لی مُلْکاً لَا یَنْبَغی لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِی.»

متأسفانه ما ایرانی‌ها گاهی به اشتباه فکر می‌کنیم که دعا خواندن فقط ۵۰ صفحه «جوشن کبیر» یا دعای کمیل به همراه اشک فراوان و دعای ابو حمزه شمالی است. اصلاً این طور نیست. برای ما انسان‌های معمولی دعا کردن بسیار آسان تر است. دعاها طولانی برای عرفا است که می‌خواهند ارتباطشان با خداوند بیشتر و نزدیک تر شود.

فرایند دعا برای ما انسان‌های معمولی فقط باور به بخشش و عطا خداوند درباره خواسته‌هایمان و زندگی با آن‌هاست.

کتاب، این نوع تفکر را به ذهن انسان تلقین می‌کند که: ای

انسان اگر می‌خواهی به خواسته‌ات برسی،

به پارتی بازی و استفاده از شیوه‌های

ناهنجار نیازی نیست؛ بلکه برعکس، برای

رسیدن به خواسته‌ات باید امیدت را از

دیگران قطع کنی و بدانی که سود و زیان

به دست کسی جز خداوند نیست.

اگر به خواسته‌هایتان با شیوه‌های

نادرست و ناهنجار دست پیدا کنید، چون

الهی نیستند، پایداری ندارند. اما اگر از

طریق خداوند به خواسته‌هایتان برسید،

تمام ناشدنی و پیدارند. «وَ اِنْ یَمْسَسْکَ

اللّهُ بَصْرَ فِلا کاشَفَ لَهُ الْاَھُوَ وَاِنْ یَمْسَسْکَ بِخَیْرٍ فَھُوَ عَلٰی کُلِّ

شَیْءٍ قَدِیْرٌ»: اگر خداوند بخواهد به تو ضرری برساند، هیچ کس

نمی‌تواند آن را از تو دفع کند و اگر بخواهد خیری به تو برساند.

او بر هر کاری توانمند است.

این کتاب به‌طور خلاصه می‌تواند انسان را از همه متعلقاتی که

به غیر از خدا دارد، جدا کند و انسان را فقط با خداوند متصل

سازد. مثل سیمی که لخت شده است و برق را از خودش انتقال

می‌دهد.

همه ما دارای ذات الهی هستیم و ذات الهی پاک است. اگر

بتوانیم کثیفی‌های وجودمان را پاک کنیم، ذات الهی و پاک

وجودمان بروز می‌کند.

● گفتید کتاب «شکر کنید و رشد کنید» پایه و پیش‌نیاز

درک بهتر «مهندسی فرایند دعا» است. از کتاب شکر کنید و رشد کنید هم بگویید.

خودم کتاب شکر کنید و رشد کنید را بیشتر دوست دارم،

چون فراگیرتر است و در ایران بیشتر به کارمان می‌آید. ما

آدم‌ها چه از نظر ظاهری و چه از نظر نوع زندگی با هم فرق

داریم و همین تفاوت‌ها باعث می‌شوند که ناشکری در افکارمان

به‌وجود بیاید. کتاب شکر کنید و رشد کنید، جهان‌بینی مبتنی

بر مثبت‌اندیشی به انسان ارائه می‌کند و می‌گوید: «ای انسان به

آنچه که داری توجه کن. در این صورت بیشتر به تو عطا خواهد

شد.»

● برای ادامه فرایند مطالعه و تحقیقات خود و نوشتن

کتاب‌های جدید برنامه‌ای دارید؟

متأسفانه نوشتن کتاب در ایران حامی ندارد. من کتاب‌های

خوبی نوشته‌ام و هر کسی هم خوانده، گفته است که کتاب‌های

خوبی هستند. من در اینترنت این کتاب‌ها را به‌صورت تضمینی

می‌فروشم. بدین معنا که می‌توانند کتاب‌ها را بخرند و بخوانند.

اگر خوب نبود می‌توانند برگردانند و پولشان را پس بگیرند.

من کتاب‌ها را به چند ارگان فرهنگی داده‌ام که یکی از آن‌ها

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی است. و خوش‌بختانه

کتاب‌ها را دیده‌اید. مقام آوردن کتاب برایم مهم نیست؛ اینکه به

کتاب‌هایم نگاه کرده‌اید، برایم مهم‌تر است.

خودم کتاب را نوشته‌ام و با هزینه شخصی خودم به مبلغ

۱۲ میلیون تومان آن را چاپ کرده‌ام تا جامعه را آگاه کنم.

وقتی می‌بینم هیچ ارگانی از من حمایت نمی‌کند و هر کدامشان

بهاغه‌ای برای خریدن کتاب می‌آورند، چگونه مردم عادی

می‌توانند به کتاب‌های من اعتماد کنند؟

کتاب حتماً باید پشتوانه قوی داشته باشد تا مردم عادی به آن

اعتماد کنند. چه کسی سجاد شبانی را می‌شناسد؟ چون مردم

مرا نمی‌شناسند، بنابراین باورم نمی‌کنند، چون کسی پشت من

نیست که از من حمایت کند. البته خدا همواره از من حمایت

می‌کند.

وقتی این شرایط را می‌بینم، چرا باید وقت و انرژی‌ام را برای

علمی بگذارم که برای دیگران ناشناخته می‌ماند و کسی از آن

حمایت نمی‌کند؟ من علمم را در سینه خودم نگه می‌دارم و آن

را به اطرافیانم انتقال می‌دهم.

اگر روزی کسی از کتاب من حمایت کرد، می‌فهمم که

کارهایم نتیجه داده‌اند و می‌توانم به نوشتن کتاب دیگری

امیدوار باشم.

نام کتاب را مهندسی فرایند دعا گذاشتم؛ چون اگر کسی مراحل دعا را طبق فرایند همین کتاب طی کند، همان نتیجه‌ای را می‌گیرد که من گرفتم

کنترل آفت‌ها با روش‌های طبیعی

گپ‌وگفتنی با سهیلا تکاور مؤلف کتاب حشره‌شناسی و مدیریت تلفیقی آفات

سهیلا تکاور، مدرس دانشگاه فنی‌وحرفه‌ای است. او در رشته کنترل بیولوژیک آفات، مهندسی کشاورزی با گرایش گیاه‌پزشکی، بیوتکنولوژی و نانوبیوتکنولوژی تحصیل کرده است و اکنون دوره دکتری خود را می‌گذراند. از لحاظ علمی و تحقیقاتی حدود ۵۰ مقاله به کنفرانس‌ها و مجلات داخلی و خارجی ارائه کرده است. همچنین، وی در تدوین چند کتاب و چندین فصل از کتاب‌های کشاورزی با دفتر تألیف فنی‌وحرفه‌ای «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» همکاری داشته است. به دلیل اهمیت کتاب «حشره‌شناسی و مدیریت تلفیقی آفات»، همراه با اطلس رنگی مهم‌ترین حشرات آفت در ایران» و تألیف آن با مشارکت حسین اکبرلو و اسداله آقا میرکریمی (از مؤلفان باسابقه) و کسب عنوان تقدیری در جشنواره پانزدهم کتاب‌های آموزشی رشد در سال ۱۳۹۶، بر آن شدیم تا به نمایندگی از مؤلفان با وی درباره این کتاب گفت‌وگو کنیم.

● چه طور شد به فکر تألیف و تدوین کتاب حشره‌شناسی و مدیریت تلفیقی آفات افتادید؟

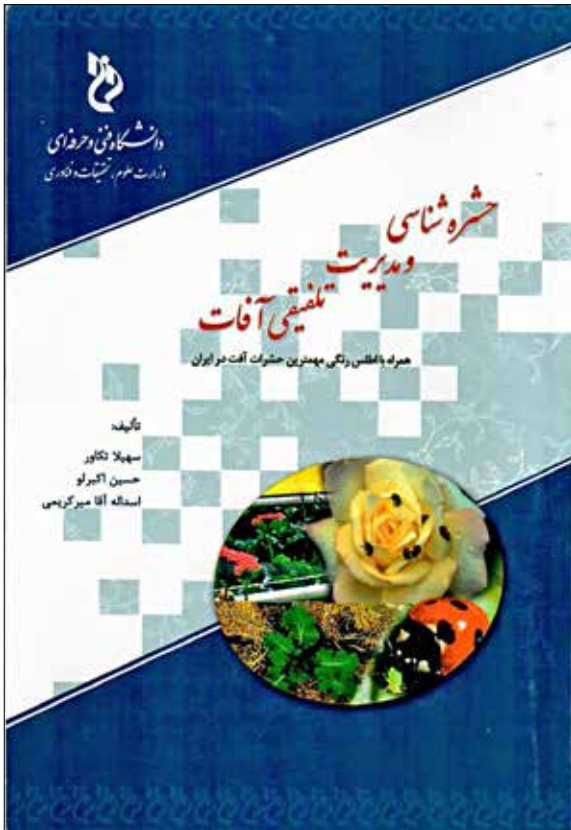
هسته اولیه هدف‌گذاری تألیف کتاب به همکاری در طرح «اطلس حشرات آفت ایران» با آقای دکتر میرکریمی در اواخر دهه ۱۳۷۰ در دانشگاه تهران باز می‌گردد. زیرا کتابی با این خصوصیات، که همراه با اطلس حشرات باشد، همواره از نیازهای جدی در شناسایی آفات بوده است. به این ترتیب می‌توان گفت به شکلی مؤثرتر فرایند آفت‌شناسی و پس از آن مدیریت آن فرا گرفته می‌شود.

محتوای این کتاب، گذشته از اطلاعات مفید و جامع به لحاظ علم حشره‌شناسی، در حجمی کم همراه با اطلس خسارت‌رسانی و روش کنترل آن تعیین می‌شود و آن هنگام نیازی برای به‌کارگیری مقادیر زیاد سموم شیمیایی که موجب آلودگی محیط زیست و محصول تولیدی می‌شود، نخواهد بود.

● صفحه تقدیم کتاب شما هم به نظر متفاوت می‌آید. کتاب را به آنانی تقدیم کرده‌اید که متعهد به رعایت قواعد اکولوژیک هستند. در این زمینه و اهمیت محیط زیست توضیح بفرمایید و اینکه آیا باید با حشرات مبارزه کرد یا نه؟

استفاده بی‌رویه از مواد شیمیایی، موجب آلودگی محیط زیست می‌شود. انسان از این آلودگی در امان نیست و انواع بیماری‌های ناشی از آلودگی‌های محیط زیست، سلامت جوامع بشری را تهدید می‌کنند.

بنابراین بشر امروز باید خود را به‌عنوان عضوی از طبیعت در نظر بگیرد و نگاه مالکانه‌ای را که از حدود ۱۰۰ سال پیش و پس از انقلاب صنعتی به اوج خود رسید، کنار بگذارد. اگر خود را متعهد به قواعد اکولوژیک بدانیم، حضور حشرات را در شبکه حیات می‌پذیریم. آن‌گاه هدف از کنترل آن‌ها را در کشاورزی، اگر

سایر مناطق با آب و هوای مشابه را دارند و در سایر نقاط جهان در شرایط مشابه، به‌عنوان آفت کشاورزی وجود دارند.

● **روی جلد کتاب از اطلس رنگی صحبت شده است. در تهیه عکس‌ها از چه منابعی استفاده کرده‌اید؟**
در تهیه تصاویرها از منابع علمی معتبر و متنوع به روز داخلی و خارجی استفاده شده است.

● **آیا نام فارسی حشرات یا آفات و بیماری‌های گیاهان تابع فرهنگ‌نامه خاص و علمی است یا هر کسی نامی برای آن‌ها دارد؟**

حشرات بر مبنای علمی دسته‌بندی و نام‌گذاری می‌شوند. نام‌گذاری علمی شامل دو نام «جنس و گونه» است که اولین بار به وسیله «لینه» در قرن هجدهم معرفی شده است. در نام‌گذاری علمی، انتخاب نام یک موجود زنده براساس نام اولین شناسایی‌کننده آن صورت می‌گیرد. برای مثال، نام گونه سوسکی چوب‌خوار «دواچی» است و وجه تسمیه آن، نام فردشناسایی‌کننده، استاد دواچی است. از سوی دیگر، در مناطق متفاوت هر حشره محلی دارد که کشاورزان آن را به آن نام می‌شناسند. در کتاب هر دو نام آورده شده‌اند.

خسارت وارد می‌کنند و آفت هستند، به جای ریشه‌کنی، کاستی از جمعیت قرار می‌دهیم. به این ترتیب تا حدودی خسارت را قابل تحمل می‌کنیم و از شدت مبارزه می‌کاهیم.

در این شرایط است که برای مثال، اگر سیبی آفت‌زده و کرم‌خورده است، قسمت سالم آن را مصرف می‌کنیم. باور می‌کنیم که چنین سیبی، سالم‌تر از سیبی درشت است که مواد شیمیایی در آن باقی مانده‌اند. بر این اساس، روش‌های کنترلی تلفیقی در قالب مدیریت تلفیقی آفات توجیه می‌شوند. با توجه به امکانات، در روش‌های زراعی مثل پس و پیش کردن زمان کاشت، آفت کمتری به محصول می‌زند. یا در روش‌های مکانیکی مثل تله‌گذاری و یا روش‌های کنترل بیولوژیک، به دشمنان طبیعی و اختصاصی حشره آفت در عرصه کشاورزی می‌افزاییم، تا از جمعیت حشرات آفت بکاهیم و آن‌ها را کنترل کنیم. برای مثال، کفشدوزک شته‌ها را می‌خورد و با افزودن کفشدوزک‌ها در مزرعه، می‌توان از خسارت شته‌ها کاست و آن‌ها را کنترل نمود. اگر چند روش مثل تله‌گذاری و رهاسازی دشمنان طبیعی برای کنترل آفت، اجرا شود، تلفیقی از آن‌ها ما را به هدف کنترل آفت نایل خواهد ساخت و محصولی سالم‌تر که تضمین‌کننده سلامت جامعه باشد، تولید می‌شود.

بیش از ۶۰ درصد شاغلان در جهان به نوعی با کشاورزی و تأمین غذا در ارتباط هستند. بنابراین، کشاورزی کماکان در هزاره سوم از حیاتی‌ترین شغل‌ها در جوامع بشری تلقی می‌شود

● **جامعه مخاطب کتاب چه کسانی هستند؟**

مخاطب کتاب بسیار وسیع دیده شده است. به این ترتیب که مسائل علمی در حوزه حشره‌شناسی، با نگارشی ساده، با توجه به کاربرد آن در کشاورزی و مدیریت آفات با نگاه تلفیقی، و با تکیه بر امکانات موجود و ایجاد حس خلاقیت نوشته شده‌اند. کتاب برای تمامی افراد مرتبط با کشاورزی، اعم از کشاورزان، هنرجویان و دانشجویان، قابل استفاده است. محتوای کتاب سرفصل‌های درس‌های حشره‌شناسی و آفات را از کاردانی تا کارشناسی در دانشگاه فنی و حرفه‌ای پوشش می‌دهد و می‌تواند منبعی مناسب به‌منظور آمادگی برای کارشناسی ارشد تلقی شود.

● **آیا حشرات نام برده شده در کتاب، فقط در ایران هستند و بومی، یا ممکن است در همه جهان دیده شوند؟**
بسیاری از حشرات با قابلیت تبدیل شدن به آفت، جنبه فرا منطقه‌ای دارند و ابتدا آفات قرنطینه‌ای محسوب می‌شده‌اند. بنابراین حشرات آورده شده در کتاب، اگر چه پراکندگی‌شان می‌تواند به مناطقی در کشور محدود باشد، امکان گسترش به

تاکنون کتابی با این خصوصیات که در حجم کم و به زبانی ساده مطالب حشره‌شناسی کاربردی را بیان کند و همچنین دارای اطلس رنگی هم باشد، در بازار کتاب وجود نداشته است. به همین دلیل هم تجدید چاپ کتاب از سوی انتشارات دانشگاه فنی و حرفه‌ای در دست اقدام است.

● آینده رشته کشاورزی و تحصیل در این رشته را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

کشاورزی در کشور ما ایران با وجود اقلیم‌های متنوع، همواره مورد توجه بوده است. فلات ایران خاستگاه تکامل گیاه راهبردی گندم است. در واقع اشتغال اصلی نیاکان ما کشاورزی بوده است. برخی از محصولات کشاورزی در جهان، از جمله زعفران و پسته، نام ایران را با خود تداعی می‌کنند. با توجه به نیاز به نگرش علمی در کشاورزی سنتی و مدیریت منابع از جمله آب که بحران آن به‌طور جدی در منطقه ما مطرح است، در آینده رشته کشاورزی و گرایش‌های آن به‌منظور تأمین نیروی متخصص و کارآزموده‌ای که بتوانند از پیشرفت‌های علمی در این حوزه بهره‌مند شوند و آن را به منظور مدیریت منابع و افزایش بهره‌وری به‌کار گیرند، بیش از امروز اهمیت خواهد داشت.

● در پایان اگر نکته‌ای باقی مانده است، بفرمایید.

یادآوری این نکته لازم به نظر می‌رسد که بیش از ۶۰ درصد شاغلان در جهان به نوعی با کشاورزی و تأمین غذا در ارتباط هستند. بنابراین، کشاورزی کماکان در هزاره سوم از حیاتی‌ترین شغل‌ها در جوامع بشری تلقی می‌شود. صد البته که پیشرفت علم و افزایش استانداردهای زندگی بشر امروز، او را در به کارگیری علوم متفاوت و در پیشبرد اهداف زیربنایی مزبور در کشاورزی ترغیب می‌کند و ما نیز از این مقوله مستثنی نیستیم. از شما به خاطر ایجاد چنین فرصتی بسیار سپاس گزارم.

● آیا بخش‌هایی از کتاب اهمیت خاصی دارند که بخواهید توضیح بیشتر بدهید؟

گذشته از شناسایی حشرات و خسارت احتمالی آن‌ها در عرصه کشاورزی، فکر می‌کنم فصل دوم کتاب، «مدیریت و کنترل حشرات» با استفاده از ابزاری که به طبیعت آسیب نزند و در عین حال مؤثر باشد، از اهمیت فوق‌العاده برخوردار است. امروز محصولات ارگانیک که در روند تولید آن‌ها از مواد شیمیایی استفاده نمی‌شود، مورد توجه جدی هستند و از آن‌ها به‌عنوان محصول سالم یاد می‌شود. بر این مبنای، بخشی از کتاب به مدیریت تلفیقی آفات اختصاص داده شده است که طی آن، انتخاب روش‌های کنترل، طی رصد آفت و تعیین تراکم به‌صورتی دائمی در عرصه، به منظور تولید محصول سالم و به‌صرفه با وجود عوامل کنترل‌کننده بیولوژیک، زراعی و ... با نگاهی خلاقانه میسر می‌شود.

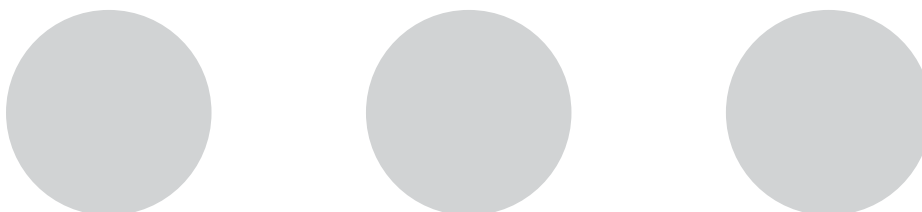
● نقش دیگر مؤلفان مانند آقای اکبرلو یا آقای میرکریمی را توضیح دهید.

این دو بزرگوار استادان متخصص در زمینه کشاورزی و حشره‌شناسی هستند و این‌جانب افتخار شاگردی ایشان را داشته‌ام. بدون شک اعمال نظراتشان در کتاب موجب چنین اقبالی شده است.

● آیا کتاب چاپ بعدی دارد که در آن، در صورت نیاز اطلاعات اصلاح و روزآوری شوند؟

در آینده این کتاب نیازمند به روزآوری به ویژه در زمینه مدیریت تلفیقی آفات خواهد بود.

● آیا کتاب‌هایی از این دست، درباره حشره‌شناسی و مدیریت تلفیقی آفات و مناسب برای محیط ایران، در بازار کتاب وجود دارند؟

کتابی کاربردی برای نمایش‌نامه نویسان عروسکی

بازگو می‌کند. برای مثال گفته می‌شود که یکی از مهم‌ترین تفاوت‌های نمایش‌نامه با نمایش‌نامه عروسکی، وجود خود عروسک است. نویسنده هنگام نوشتن به این می‌اندیشد که

- عنوان کتاب: نمایش‌نامه‌نویسی عروسکی
- نویسنده: دکتر سیمین امیریان
- ناشر: سوره مهر

کتاب نمایش‌نامه‌نویسی عروسکی از نخستین کتاب‌های ایرانی است که در مورد چگونگی نوشتن یک متن عروسکی می‌گوید. از آنجا که در میان تألیفات تئاتری ایران جای خالی کتابی که مشخصاً و به‌طور تخصصی به نمایش‌نامه عروسکی بپردازد، محسوس بود، تألیف کتاب نمایش‌نامه‌نویسی عروسکی گامی مؤثر در رفع این کاستی محسوب می‌شود. کتاب در آغاز به تعریف متن نمایش‌نامه می‌پردازد و خواننده را با ویژگی‌های متن نمایشی آشنا می‌سازد به این منظور و برای اینکه که ماهیت متن عروسکی مشخص شود، آن را در تطبیق با متن غیرعروسکی قرار می‌دهد و تفاوت‌های آن‌ها را

نمایش‌نامه» آورده شده است. برای درک بهتر این مبحث چند نمونه ارائه شده است تا خواننده به راحتی متوجه چگونگی تنظیم سلسله حوادث در یک متن عروسکی بشود.

یکی از بخش‌های مؤثر این کتاب، بخشی است که به موضوع کلام موزون در نمایش کودک و نمایش عروسکی اختصاص دارد. این مبحث برای اولین بار در رابطه با متن نمایشی مطرح می‌شود و تفاوت شعر نمایشی و شعر غیرنمایشی به‌طور شفاف بیان می‌گردد.

تأثیر افسانه در تحریر نمایش‌نامه عروسکی و مسئله انتقال، هماهنگی و عوامل فنی، از مباحث دیگر کتاب نمایش‌نامه‌نویسی عروسکی است.

یکی از ویژگی‌های کتاب نمایش‌نامه‌نویسی عروسکی کاربردی بودن آن است. علاقه‌مندان به فراگیری نمایش‌نامه‌نویسی، به‌ویژه نمایش‌نامه‌نویسی عروسکی، می‌توانند از مجموع مطالب ارائه شده، به‌عنوان مطالب کارگاه آموزش عملی بهره‌برداری کنند و نمایش‌نامه‌هایی را که می‌نویسند با روش‌های توضیح داده شده بسنجند و بیازمایند. از دیگر امتیازات کتاب، ارائه متن کامل پنج نمایش‌نامه عروسکی به این نام‌هاست: «گلگسی»، «دریاچه قو»، «پروفیسور اچ»، «نخودی و غول سرما»، و «بی‌بی کوچیکه» که همگی توسط نویسنده کتاب نوشته شده‌اند و لابه‌لای مطالب، هر جا که لازم بوده از این آثار به‌عنوان نمونه نمایش‌نامه عروسکی استفاده شده است.

این کتاب اما از نظر چاپ و طراحی جلد کاستی‌هایی دارد. نخست آنکه تصویرهای پایانی کتاب که به چند نمایش عروسکی جهان اختصاص دارند، سیاه و سفید چاپ شده‌اند. چاپ رنگی این تصویرها به معرفی کیفی این‌گونه نمایش‌های عروسکی کمک بیشتری می‌کرد. علاوه بر این، در طرح جلد کتاب نیز می‌شد با بهره‌گیری از رنگ، معارفه بیشتری را با یک کتاب مرتبط با نمایش‌نامه عروسکی به انجام رساند.

شخصیت او بر صحنه عروسک است و نه بازیگر. همین عامل راه او را به سوی دریچه‌های دیگر نوشتن می‌گشاید.

کتاب نمایش‌نامه‌نویسی عروسکی، به چگونگی صحنه‌آرایی و تنظیم حرکت عروسک بر صحنه‌های گوناگون می‌پردازد. چرا که همه این عوامل در نوع نوشتن نمایش‌نامه عروسکی تأثیرگذار خواهند بود. کتاب در پاسخ به این سؤال که: «چگونه نوشتن نمایش‌نامه را شروع کنیم؟» راه‌های بسیاری را پیشنهاد می‌دهد تا خواننده بتواند با شروعی خوب متن عروسکی خود را بنویسد.

به علاوه در این کتاب به تعریفی از طرح داستانی و داستان پرداخته می‌شود و نظر مورگان فوستر را درباره تفاوت این دو مقوله بیان می‌کند. آنچه کتاب بر آن تأکید می‌کند، بررسی شکل اثر است. او بیان می‌کند، هر اثر هنری از شکلی که هنرمند به آن می‌دهد به وجود می‌آید. این شکل عبارت است از سازمان بخشیدن به اجزا برای رسیدن به یک کلیت. هنرمند برای آفرینش این سازمان، آگاهانه اصول معینی را به کار می‌برد و به این ترتیب شکلی به اثر می‌دهد که در واقع همان ساختار اثر است. یکی از ویژگی‌های مثبت کتاب، بررسی این شکل‌ها و تقسیم‌بندی ساختار متون نمایشی است. همچنین، با آوردن نمونه‌هایی از نمایش‌نامه‌های معروف، خواننده را به راحتی به سمت درک درست از شکل‌های نمایشی هدایت می‌کند.

نویسنده در بخش بعدی کتاب، با آوردن نمونه‌هایی از چند طرح داستانی، به خواننده کمک می‌کند تا چگونگی نوشتن طرح درست را امتحان کند. او در مرحله بعد که یکی از مهم‌ترین بخش‌های نمایش‌نامه‌نویسی است، روش تنظیم و ترتیب یک متن را بیان می‌کند و به ساختار متن می‌پردازد. در این کتاب مبحث ساختار، تحت عنوان «صحنه‌بندی در

روزنه‌ای برای ورود نوجوانان به دنیای دانش

مورد آن به ذهن می‌رسد و از زاویه‌های متفاوتی می‌توان به نکات مثبت و منفی این کتاب پرداخت:

تألیفی بودن

برای ناشری که قصد دارد کتاب علمی منتشر کند، ساده‌ترین راه، تمسک جستن به ترجمه است. دانش‌نامه‌ها و کتاب‌های جذاب انگلیسی به قدری زیاد و در دسترس هستند که هر ناشری می‌تواند از این دریای بی‌کران، کتاب یا مجموعه کتاب‌هایی را برگزیند و بدون نگرانی از مسائل حقوقی (کپی‌رایت) آن را ترجمه و منتشر کند. این سبک از انتشار کتاب‌های علمی برای ناشران بسیار کم‌هزینه است و خروجی کار به دلیل اسکن تصاویرها از کتاب انگلیسی گاهی به شدت بی‌کیفیت از آب در می‌آید. مطمئناً اگر ما به دنبال اثرگذاری جدی‌تر و بومی‌تر در حوزه‌های علمی هستیم، این سبک کار مناسب نیست و باید به سمت کتاب‌های علمی تألیفی برویم.

در چنین شرایطی باید به ناشرانی که قدم در مسیر تألیف می‌گذارند، دست‌مریزاد گفت. نتیجه چنین تلاشی در کتاب آسمان شگفت‌انگیز به خوبی حس می‌شود:

۱. محتوای بومی

صفحه‌های ۶ و ۷ کتاب، نگاه ویژه‌ای به تاریخ نجوم در ایران و

● آسمان شگفت‌انگیز:

(فرهنگ‌نامه دانش‌آموزی نجوم و فضا)

● نویسنده: مهدی ناصری

● ناشر: طلایی

● نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

نجوم یکی از علوم جذاب برای دانش‌آموزان است. تصویرهای جذاب کهکشانی‌ها و سحابی‌ها و قصه‌های خیال‌انگیز سفر به کرات دیگر از دوران کودکی، ذهن همه ما را قلقلک داده است. این دریچه‌های جذاب می‌توانند راه‌های ورود بسیاری از کودکان و نوجوانان به دنیای علم و دانش باشند. به همین دلیل است که انتشار کتاب‌های علمی با موضوع نجوم یکی از ضرورت‌های بازار نشر در حوزه علوم تجربی است. شاید تنها رقیب جدی علم نجوم از این حیث، مثلاً موضوع دایناسورها باشد.

انتشارات طلایی با چنین رویکردی به سراغ کتاب آسمان شگفت‌انگیز (فرهنگ‌نامه دانش‌آموزی نجوم و فضا) رفته و کتابی مختصر و مفید، با عنوانی جذاب برای دانش‌آموزان منتشر کرده است. «آسمان شگفت‌انگیز» کتابی است تألیفی، تمام رنگی و با کاغذ گلاسه در ۶۴ صفحه. بنده به‌عنوان «ویراستار علمی» هنگام تألیف کتاب، در جریان انتشار آن بودم و نکاتی را در همان زمان به ناشر محترم منتقل کردم. اما امروز که به‌عنوان یک ناظر بیرونی مجدداً کتاب را می‌بینم، نکات متعددی در

تمدن اسلامی شده است. مشخص است که چنین محتوایی فقط در یک کتاب تألیفی دیده می‌شود. ضمناً یک تصویر با کیفیت از ابزارهای رصدخانه مراغه در این صفحه آمده است که می‌تواند باعث شناخت بهتر فضای کلی این رصدخانه تاریخی شود (البته ای کاش این تصویر در اندازه‌ای بزرگ‌تر و با ارائه توضیحات بیشتری کار می‌شد). معمولاً بخش تاریخ نجوم در کتاب‌های ترجمه‌ای اشاره‌گذاری به دوران اسلامی دارد و ممکن است تمرکز اصلی بر بناهایی مانند «استون هنج» در بریتانیا باشد. در صفحه ۲۸ کتاب آسمان شگفت‌انگیز، دهانه بتانی روی ماه مشخص شده است، در صفحه ۴۱ به شهاب‌سنگی که در موزه گلستان نگهداری می‌شود، اشاره شده است و صفحه ۵۱ اطلاعاتی در خصوص کسوف کلی سال ۱۳۷۸ در ایران دارد. این‌ها امتیازهای این کتاب نسبت به نمونه‌های مشابهش در بازار کتاب است. این نکات بومی می‌توانست بیشتر هم باشد و مثلاً در بخش رصدخانه‌ها (ص ۵۲ و ۵۳) توضیحی درباره رصدخانه ملی ایران بیاید.

۲. تصویرها و عکس‌های تألیفی

دو تصویرگر با کتاب آسمان شگفت‌انگیز همکاری داشته‌اند. تأثیر این تصویرگرها در بسیاری از صفحات مشهود است. از جمله در بخش «مراحل تشکیل ستاره» (ص ۸ و ۹)، «ماهواره‌ها و کاوشگرها» (ص ۴۲ و ۴۳)، «رصدخانه‌ها» (ص ۵۲ و ۵۳) و... همین اتفاق در زمینه عکس‌های کتاب هم افتاده و از سه عکاس ایرانی استفاده شده است. به‌عنوان نمونه، تصویر «چغازنبیل» (ص ۶ و ۷)، «شهاب‌سنگ ورامین» (ص ۴۱)، خورشیدگرفتگی سال ۱۳۷۸ (ص ۵۱) و ... به‌صفحات کتاب نمای بومی و ایرانی داده‌اند و عکس‌های نجومی با کیفیت بایک امین تفرشی در جای‌جای کتاب رنگ و لعاب متفاوتی به آن بخشیده‌اند.

ساختار گرافیکی

سبک سنتی نگارش کتاب‌های علمی بر محتوای متنی استوار بود و تصویرها صرفاً به‌عنوان نقش و نگار و تزئین صفحات اضافه می‌شدند. در حالی که کتاب‌های جذاب علمی امروزی فرم متفاوتی دارند. پژوهشی که مؤسسه «ان‌جنرال» در سال ۲۰۰۸ میلادی روی شش‌هزار نفر از نسل جدید انجام داد، نشان داد که: «غوطه‌وری در دنیای دیجیتال حتی شیوه جذب اطلاعات توسط نسل جدید را تغییر داده است. نسل جدید الزاماً صفحات را خط به خط و از بالا به پایین نمی‌خوانند. آن‌ها روی صفحه سر می‌خورند و دنبال اطلاعات به‌درد بخور هستند.»

در چنین وضعیتی اگر می‌خواهیم کتابی خواندنی و جذاب تولید کنیم، باید به سراغ ساختار اینفوگرافیک برویم. متن و ساختار گرافیکی در نمونه‌های موفق از کتاب‌های علمی چنان درهم تنیده‌اند که نمی‌توان به سادگی تقدم و تأخری

در نحوه تهیه آن‌ها در نظر گرفت. اینفوگرافیک‌های استاندارد طوری هستند که فقط از یک همکاری منسجم میان نویسنده و گرافیست به‌دست می‌آیند. کتاب آسمان شگفت‌انگیز قدم در این راه گذاشته است و مبنای کلی‌اش ساختار اینفوگرافیک است. این موضوع حتی در فهرست زیبای کتاب هم مشخص است (ص ۴ و ۵) و از همان ابتدا می‌تواند مخاطب را جذب کند. بخش «منظومه شمسی» (ص ۱۸ و ۱۹) و بخش «فضایماها» (ص ۵۶ و ۵۷) نمونه‌های استاندارد و خوبی از اینفوگرافیک‌های کتاب هستند. فقط ای کاش نحوه چاپ کتاب به‌صورتی بود که به‌هم پیوستگی صفحات کنار هم بهتر دیده می‌شد. در حال حاضر بخشی از وسط صفحات دیده نمی‌شود.

جمع‌بندی

کتاب آسمان شگفت‌انگیز کتابی خواندنی برای دانش‌آموزان است. با اینکه طرح جلد ویژه‌ای ندارد، اما عنوان و توضیحات پشت جلد آن می‌توانند مخاطب را به سمت کتاب جذب کنند. دانش‌آموزان پایه چهارم تا نهم احتمالاً اصلی‌ترین مخاطبان این کتاب هستند که می‌توانند به واسطه این کتاب پا به دنیای جذاب نجوم بگذارند.

با توجه به جنبه مقدماتی کتاب، بد نبود در انتهای آن منابع بیشتری برای ادامه مسیر معرفی می‌شدند. از طرفی برخی از جنبه‌های عملی نجوم در کتاب مغفول مانده‌اند. مثلاً بخش «رصد آسمان» (ص ۵۰ و ۵۱) در حد معرفی رصد و مفاهیم کلی این حوزه باقی مانده است و احتمالاً نتواند مخاطب معمولی را که فقط به این کتاب دسترسی دارد، به یک رصدگر تبدیل کند.

با توجه به پیشینه نویسنده کتاب (مهدی ناصری) در دنیای نجوم آماتوری، این بخش از کتاب می‌توانست مفصل‌تر و عملیاتی‌تر باشد و مخاطب را در انتهای کتاب وارد دنیای فعالیت‌های علمی نجوم (رصد صورت‌های فلکی، اجرام غیرستاره‌ای درخشان، بارش‌های شهابی و...) کند. حتی می‌شد صفحاتی از کتاب به چند پروژه ساده عملی در حوزه نجوم اختصاص یابد، به نحوی که مخاطب مثلاً بارش شهابی را رصد کند و بتواند داده‌های رصدی‌اش را در سایت بین‌المللی بارش شهابی ثبت کند یا در پروژه‌های علوم شهروندی (Citizen Sciences) شرکت دهد.

در هر صورت، کتاب آسمان شگفت‌انگیز با محتوا و مطالب فعلی نیز کتابی بسیار مفید و جذاب است و مخصوصاً با توجه به علاقه‌ای که دانش‌آموزان به مباحث نجومی دارند، می‌توان کتاب را به آن‌ها معرفی کرد.

در کتاب علوم چهارم ابتدایی مطالبی در خصوص نجوم و منظومه شمسی آمده است. بنابراین آسمان شگفت‌انگیز به‌صورت ویژه می‌تواند برای دانش‌آموزان این پایه مفید باشد تا با میل و علاقه شخصی‌شان مطالب بیشتری درباره نجوم بخوانند.

گام‌هایی برای پرورش اندیشه

و سازمان‌دهی محتوا پی برد. داشتن چنین رویکردی به پرورش تفکر از جمله نکات مثبت کتاب به شمار می‌آید که آن را از کتاب‌های ترجمه یا تدوین شده با موضوع پرورش تفکر که فقط به پرورش مهارت‌های تفکر و یا به پرورش اندیشه به جای اندیشیدن می‌پردازند، متمایز می‌سازد. انتخاب مضمون‌ها و مهارت‌های مشخص در طراحی فعالیت‌ها شاهد این مدعاست. کتاب از دو بخش تشکیل شده است: بخش اول در ۱۲ صفحه به معرفی مفهوم تفکر فلسفی، هدف و ضرورت پرورش تفکر، رابطه فعالیت‌های طراحی شده با پرورش تفکر فلسفی و تحقق اهداف کتاب، انتظارات عملکردی، روش آموزش، و مدیریت فرایند یادگیری پرداخته است. نگارنده در این بخش بیان کرده است که فعالیت‌های کتاب به صورت غیرمستقیم چهار هدف را پیگیری می‌کنند. پی گرفتن این هدف‌ها موجب پرورش توانایی‌های لازم می‌شوند و زمینه را برای پرورش تفکر فلسفی

- پله‌های نخستین (از مجموعه گام‌به‌گام تا اندیشه)
- نویسنده: محبوبه اسپیدکار
- ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
- نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

این اثر به پرورش تفکر فلسفی در کودکان و نوجوانان اختصاص دارد و در مقدمه آن آمده است: «فرایند پرورش تفکر با آموزش اندیشه‌ها تفاوت دارد و در کنار «چگونه فکر کردن» ناگزیر «به چه فکر کردن» را نیز آموزش می‌دهد. این دو مبحث در واقع زیربنای هویت فکری و عملی در انسان هستند و هیچ آموزشی نباید و نمی‌تواند فارغ از بافت فرهنگی و اجتماعی هر کشوری به پرورش تفکر کودکان و نوجوانان آن بپردازد. با تحلیل این مقدمه می‌توان به دیدگاه و رویکرد نویسنده در هدف‌گذاری به‌منظور پرورش تفکر و اصول مورد نظر در انتخاب

در سنین بالاتر مهیا می‌سازند. هدف‌های مزبور عبارت‌اند از:

- پرورش قدرت مشاهده؛
- پرورش مهارت‌های تفکر منطقی؛
- تأمل در مفاهیم؛
- درک معنا.

استفاده از روش‌های غیرمستقیم، و همچنین توجه به محدودیت‌های رشد ذهنی و شناختی کودکان در این سن، تمرکز بر پرورش قدرت مشاهده و استفاده از حواس پنج‌گانه به‌عنوان یکی از ابزارهای شناخت، و حرکت تدریجی از تجربیات عینی ساده به سمت مفاهیم انتزاعی از نکات مثبت کتاب به شمار می‌روند.

پس از ارائه مفاهیم نظری، در بخش دوم کتاب مؤلف در سرفصل‌هایی مجزا فعالیت‌هایی را همراه با انتظارات، هدف‌ها و روش کار به مریبان عرضه کرده است. مضمون، سطح و زمان پیشنهادی برای هر کدام از این فعالیت‌ها و توصیه‌های تکمیلی نیز به آن اضافه شده است. در بخش دوم ۵۵ فعالیت در سه سطح ساده، متوسط و دشوار به شرح زیر برای کودکان هفت تا نه سال طراحی شده‌اند:

● ۱۹ فعالیت برای «پرورش قدرت مشاهده» طراحی شده‌اند: هفت فعالیت در سطح ساده، شش فعالیت در سطح متوسط و شش فعالیت در سطح دشوار. پرورش تک‌تک حواس، حواس و درک بصری، استفاده همه‌جانبه از حواس، حواس و قدرت تخیل، خطای حواس، و دقت و تأمل در پدیده‌ها از جمله عنوان‌های برخی از این فعالیت‌ها هستند.

● ۱۵ فعالیت برای «پرورش مهارت‌های تفکر منطقی» طراحی شده‌اند: شش فعالیت در سطح ساده، شش فعالیت در سطح متوسط و سه فعالیت در سطح دشوار. ردیف‌بندی براساس اندازه، روابط زمانی، دسته‌بندی‌ها، طبقه‌بندی‌ها، نظم و تقارن و ادات استدلال از جمله عنوان‌های برخی از این فعالیت‌ها هستند.

● ۱۷ فعالیت برای «تأمل در مفاهیم» طراحی شده‌اند: پنج

فعالیت در سطح ساده، هفت فعالیت در سطح متوسط و پنج فعالیت در سطح دشوار. این فعالیت‌ها شامل مفاهیم مالکیت و امر خصوصی، مالکیت، عادت، خود و ویژگی‌های شخصی، دوستی، شانس و تصادف، غرور، بخشش و گذشت، ارتباط، ترس، و فضا و بعد می‌شوند.

● ۴ فعالیت هم برای «درک معنا» طراحی شده‌اند که سطح‌بندی ندارند.

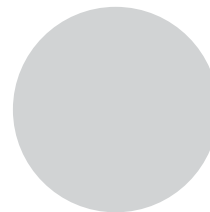
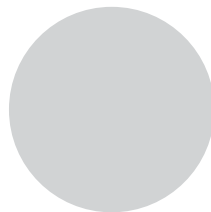
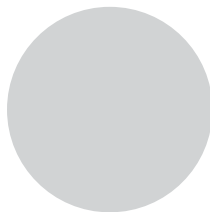
سطح‌بندی فعالیت‌ها نیز نکته مثبتی است که در طراحی آموزشی می‌توان در نظر گرفت، اما با تحلیل فعالیت‌ها می‌توان دریافت که در سطح‌بندی برخی فعالیت‌ها توازن و تعادل مناسب وجود ندارد.

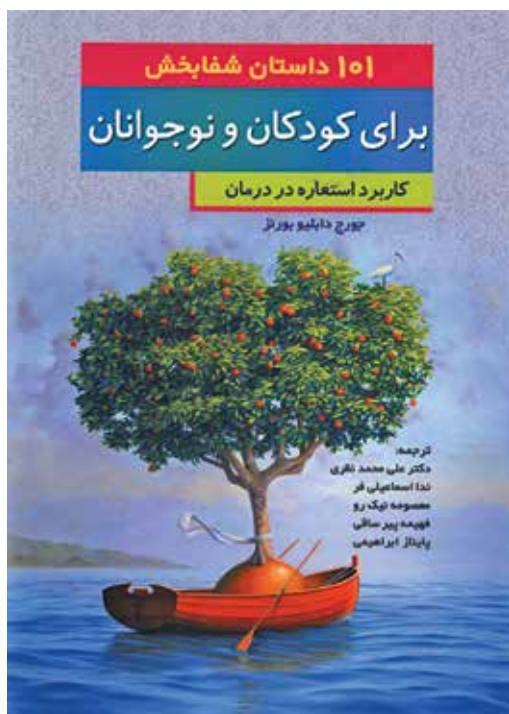
از دیگر نکات قابل توجه در کتاب، طراحی موقعیت‌های یادگیری مؤثر و قابل اجرا برای این گروه سنی توسط مریبان و معلم‌ان است. ارتباط با محیط طبیعی و اجتماعی در طراحی موقعیت‌های یادگیری، شناسایی و استفاده از داستان‌های کوتاه متناسب با این گروه سنی، و ارائه برخی داستان‌ها در متن فعالیت‌ها از نقاط قوت کتاب محسوب می‌شوند. این موضوع به استفاده کنندگان از کتاب در اقصانقاط کشور کمک می‌کند امکان اجرای تعدادی از فعالیت‌های کتاب را داشته باشند. اما ارجاع به کتاب‌هایی خاص، می‌تواند موجب محدود شدن اجرای فعالیت‌ها در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شود.

تلاش مؤلف کتاب برای ارائه مدلی بومی برای پرورش تفکر ارزشمند و ستودنی است. برای ایشان و همکارانشان در پرورش تفکر فرزندان این مرز و بوم آرزوی موفقیت می‌کنیم.

پی‌نوشت

۱. گام‌به‌گام تا اندیشه عنوان طرحی است که با هدف پرورش تفکر، نخستین بار در سال ۱۳۸۴ در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان اجرا شد.

درمان با استعاره!

استفاده از داستان در تربیت و آرامش بخشی به کودکان با نگاهی به کتاب ۱۰۱ داستان شفا بخش

به کودکان (فرزندان) در فرهنگ‌های گوناگون و در میان ملل مختلف در طول تاریخ مرسوم بوده است.

کاربرد داستان و استعاره

حکایت‌ها و قصه‌ها در شکل‌های متفاوتشان (برای مثال، مذهبی، و ادبیات تخیلی و غیرتخیلی)، مقوله‌های اسطوره‌ای و استعاره‌ای را تشکیل می‌دهند. به دلیل کاربردهای داستان (از جمله، رویکرد روایت‌درمانی) و استعاره در بهبود، اصلاح و مدیریت رفتار، شمار روزافزونی از مشاوران، متخصصان سلامت روان و تعلیم و تربیت از قصه و استعاره برای کمک به حل مشکلات افراد استفاده می‌کنند. به‌طور کلی، قصه‌ها در چگونگی شکل‌گیری رفتار و واقعیت‌های زندگی نقش مؤثری ایفا می‌کنند. کارل یونگ، در کتاب «انسان و سمبل‌هایش» می‌نویسد: «ما اگرچه ممکن است پس‌زمینه‌های فرهنگی و مذهبی متفاوتی داشته باشیم، اما همه در ضمیر خودآگاه مشترکی سهیم هستیم.» او معتقد بود، انسان‌ها از نمادهای مشابهی استفاده می‌کنند

- ۱۰۱ داستان شفا بخش برای کودکان و نوجوانان: کاربرد استعاره در درمان
- نویسنده: جورج دابلویو بورنر
- مترجمان: دکتر علی محمد نظری و همکاران
- ناشر: آوای نور
- نوب چاپ: اول ۱۳۹۵

کلیات

کتاب «۱۰۱ داستان شفا بخش برای کودکان و نوجوانان: کاربرد استعاره در درمان» دارای ساختاری مشتمل بر یک مقدمه، سه بخش و هفده فصل است. این کتاب مبتنی بر قصه یا داستان است. داستان و قصه‌گویی از قدیمی‌ترین قالب‌های هنری است که پیشینه بسیار کهنی دارد و انسان‌ها آن را به صورت‌های گوناگون برای یکدیگر نقل و بازگو کرده‌اند. اصلی کلی وجود دارد که کودکان به دلایل زیادی عاشق داستان هستند. کودکان به شیوه‌های گوناگون این اشتیاق و گرایش را نشان می‌دهند. استفاده از داستان‌ها در تربیت و آرامش بخشی

که بیانگر جنبه‌های متضاد حیات روانی هستند.

در کتاب می‌خوانیم که استفاده در مانگر از استعاره، همانند هنرمندی که به عناصر اولیه‌ای برای اثربخشی کارش نیاز دارد، به مهارت و هنر نیازمند است. منظور نویسنده از کلمه «استعاره» هرگونه ارتباط (داستان‌ها، قصه‌ها، حکایت‌ها، لطیفه‌ها، قیاس‌ها و ضرب‌المثل‌ها) در ژانر داستانی و هدفمند است که در آن واژه‌ای از یک میدان تجربه گرفته و در میدان دیگری از تجربه استفاده می‌شود. مثلاً مرد قلدر به اندازه یک خرس با پنجه‌های زخمی عصبانی بود، به معنای یکسان بودن مرد و خرس نیست، بلکه تصویری تخیلی از مرد زورگو و رفتار او ارائه می‌دهد که در این ارتباط نمادین، می‌توان به استعاره‌ها قدرت درمانی و ادبی بخشید.

از این رو، «استعاره درمانگر» (درمانگری که برای درمان از استعاره استفاده می‌کند) باید در جلب توجه کودک، تسهیل فرایند همانندسازی برای کودک (مراجع) و پیوستن به او در جست‌وجوی راه‌حل برای مشکلات مهارت داشته باشد. هنر ورای کاربست ماهرانه اصول است. هنر باعث خلق یک نقاشی چشم‌نواز یا داستانی گوش‌نواز می‌شود که تأثیری مرتبط و شخصی بر بیننده یا شنونده دارد. هنر داستانی، یعنی خلق داستانی که برای کودک (مراجع) و نیازهای او ایجاد شده و انتقال‌دهنده توجه و معنی است. استعاره‌ها در بهبود و آموزش، به شیوه‌ای غیرمستقیم، خیالی و ضمنی در ارتباط با مراجع و برای ایجاد تجربه‌ها، فرایندها یا نتیجه‌هایی که ممکن است مشکل او را حل کنند و ابزار جدیدی برای مقابله ارائه دهند، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

نتیجه‌گیری

نکته قابل توجه این است که داستان‌ها بسیاری از ویژگی‌های مهم ارتباط اثربخش، از جمله تعاملی و قابل آموزش بودن، کاهش مقاومت، به‌کارگیری و پرورش تخیل، رشد مهارت‌های حل مسئله، به تصویر کشیدن پیامدهای احتمالی رفتار، و تقویت مهارت‌های تصمیم‌گیری مستقل را در خود دارند. نویسنده کتاب کوشیده است تا حد ممکن، مهارت‌ها و هنر

کاربست حرفه‌ای داستان‌های شفابخش در درمان کودکان و نوجوانان (مراجعان) را به مخاطب ارائه دهد و به سؤالاتی از این دست پاسخ دهد:

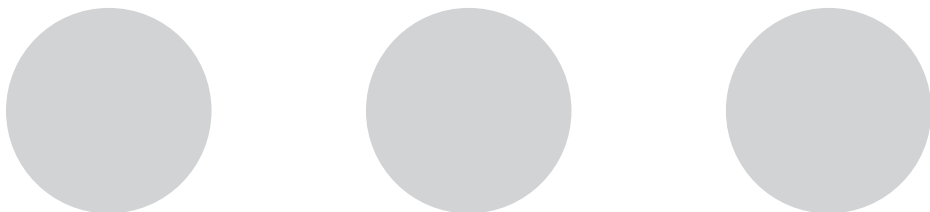
- چگونه ایده یک داستان در ذهن شکل می‌گیرد؟
- چگونه می‌توان توجه کودک را به داستان جلب کرد؟
- از کجا می‌توان منابع و مواد ساخت داستان‌های مناسب (توجه به مؤلفه‌های فرهنگ، سن، بافت، جنسیت و...) را کسب کرد؟
- چگونه می‌توان یک داستان شفابخش اثربخش تعریف کرد؟

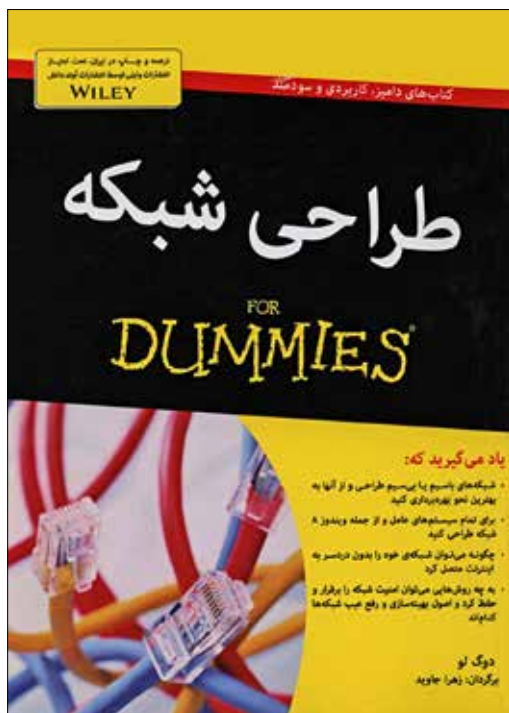
و...

ویژگی‌های خاص کتاب ۱۰۱ داستان شفابخش برای کودکان و نوجوانان (کاربرد استعاره در درمان) از این قرارند:

- در موضوع مورد بحث، کتابی جامع و علمی است.
- بر اصول و کاربرد عملی تأکید دارد.
- بر بسط و غنی‌تر کردن داستان‌های موجود و مبتنی بر بافت، استوار است.
- توجه به خواننده را به مؤلفه‌های فرهنگی، محیطی و... معطوف می‌دارد. از این رو، بر همه‌جانبه‌نگری و انعطاف‌پذیری در کاربرد و کار با کودک تأکید دارد.
- به ابعاد و حیطه‌های متفاوت رشد کودکان (اهمیت خود و کنترل احساسات، غنی‌سازی یادگیری، مدیریت روابط و مهارت‌های رفتار، ایجاد افکار مثبت، چالش‌های زندگی و...) توجه داشته است.
- علاوه بر گروه حرفه‌ای (مشاوران و روان‌شناسان)، برای سایر مربیان به‌ویژه والدین، چارچوب‌ها و رهنمودهای قصه‌گویی و بهره‌مندی از مزایای این فن شرح داده شده است.

در مجموع کتاب ۱۰۱ داستان شفابخش برای کودکان و نوجوانان (کاربرد استعاره در درمان) در حوزه کار با کودکان و نوجوانان اثری ارزنده است و مخاطبان (متخصصان و والدین) را به‌کار عملی، هدفمند، طرح‌ریزی شده و مبتنی بر رشد همه‌جانبه کودک و نوجوانان ترغیب و راهنمایی می‌کند.

شبکه‌های رایانه‌ای به سوی رایانش ابری

ارائه مطالب به صورت جامع و در عین حال مختصر و مفید از ویژگی‌های بارز کتاب مذکور است. در کتاب، گام‌های لازم برای طراحی شبکه و برطرف کردن مشکلات روزمره آن در اختیار مخاطب قرار داده می‌شود. زبان آن بسیار ساده و دوستانه است، بنابراین برای مطالعه مباحث، نیازی به دانش پیش‌زمینه و تخصصی نیست. هدف اصلی مؤلف این است که محیط خشک و نامأنوس شبکه را با ساده‌سازی قوانین، به شکلی ملموس و تا حدی سرگرم‌کننده و جذاب تبدیل کند. در مدیریت شبکه، هر جا با مشکلی روبه‌رو شدید، کافی است به سراغ بخش موردنظر از کتاب بروید و شروع به مطالعه کنید. هر فصل، مشکلات خاصی از شبکه را تحت پوشش قرار می‌دهد؛ مثل چاپ اسناد، حفاظت شبکه، و... این کتاب اساساً بر مبنای شبکه‌های رایانه‌ای مبتنی بر سیستم‌عامل «ویندوز» نوشته شده است و مطالب آن نسخه‌های متفاوت ویندوز را تحت پوشش قرار می‌دهد. حتی سعی شده

کتاب «طراحی شبکه» در پانزدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد، عنوان اثر تقدیری حوزه «رایانه» را به خود اختصاص داد. این کتاب توسط دوگلو، مؤلف نام‌آشنای حوزه رایانه تألیف و به قلم روان و گویای زهرا جاوید به زبان فارسی ترجمه شده است. کتاب طراحی شبکه در نگاه اول برای افرادی مناسب است که به ساخت یک شبکه رایانه‌ای علاقه دارند، اما نمی‌دانند از کجا شروع کنند. علاوه بر این، سایر افرادی که وظیفه مدیریت یک شبکه را به عهده دارند، می‌توانند روی این کتاب برای رفع مشکلات و بهینه‌سازی شبکه حساب کنند.

- طراحی شبکه
- نویسنده: دوگ لو
- مترجم: زهرا جاوید
- ناشر: آوند دانش
- نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

است با وجود اندک بودن کاربران «مکینتاش»، سلیقه آنان نیز مدنظر قرار گیرد و برخی مشکلات شبکه در این سیستم‌عامل نیز بررسی شده است.

به‌عنوان مخاطب کتاب طراحی شبکه، نیازی نیست تمام عبارات‌ها و اصطلاح‌های موجود را به خاطر بسپارید، زیرا به‌صورت یک دایرةالمعارف کوچک نوشته شده است و برحسب نیازتان می‌توانید به آن رجوع کنید. برای مثال، فرض کنید اتصال شبکه قطع شده است و قصد دارید به کمک این کتاب مشکل را برطرف کنید. با مراجعه به فهرست کتاب احساس می‌کنید فصل ۷ از بخش ۲، با عنوان «پیکربندی کاربران ویندوز»، به بررسی این مشکل پرداخته است. در این فصل به‌طور گام به گام روش پیکربندی کارت شبکه و رفع ایرادات احتمالی آن در نسخه‌های متفاوت ویندوز بررسی شده است. بنابراین برای رفع هر مشکل خاص، مطالعه مباحث قبلی و بعدی لازم نیست. در این کتاب هر بخش از فصل‌های متفاوتی تشکیل شده است و فصل‌های هر بخش به موضوعات مرتبطی می‌پردازند. همین روش سازمان‌دهی مطالب باعث ایجاد نظم و توالی منطقی و در عین حال فراهم شدن حداقل وابستگی مباحث به یکدیگر شده است.

بخش اول با عنوان «شروع کار با شبکه»، مفهوم کلی شبکه را برای افراد مبتدی بیان می‌کند. اگر کاربر با دنیای شبکه بیگانه باشد، می‌تواند با مطالعه این مبحث شروع خوبی را رقم بزند. این بخش بر نحوه استفاده از شبکه متمرکز است و وارد جزئیات مباحث تخصصی نمی‌شود.

در بخش دوم، تمام اطلاعات موردنیاز برای راه‌اندازی شبکه، از انتخاب سیستم‌عامل گرفته تا نصب کابل‌ها، در اختیار کاربر قرار داده می‌شود.

بخش سوم به نصب و پیکربندی رایانه‌های سرویس‌دهنده، راه‌اندازی نرم‌افزارهایی که باید روی آن‌ها اجرا شوند، ایجاد حساب‌های کاربری و همچنین پیکربندی فایل‌ها، پست الکترونیکی و سرویس‌دهنده‌های وب می‌پردازد.

نویسنده کتاب، برای بخش چهارم عنوان «ابری با احتمال بارش گیگابایتی» را انتخاب کرده است. در نگاه اول این اسم کمی عجیب به نظر می‌رسد. عنوان فصل از مفاهیم علمی - تخیلی «ستارگان» و «پیش‌تازان فضا» استخراج شده است. داستان این فیلم‌ها روایت شهرهایی است که در میان ابرها معلق‌اند. در هر حال، در آینده نه چندان دور و به سرعت، شبکه‌های رایانه‌ای به سوی رایانش ابری و رایانش مه پیش می‌روند. به همین دلیل مؤلف کتاب نتوانسته است از بررسی مبسوط این مقوله شانه خالی کند. در فصل‌های این بخش پس از تبیین رایانش ابری و مزایای آن، نحوه افزودن و مدیریت ابزارهای نوین همراه، از جمله تلفن‌های هوشمند و تبلت‌ها،

آموزش داده می‌شود.

از زمانی که بحث اتصال رایانه‌ها و تبادل اطلاعات مطرح شده، بحث تأمین امنیت این ارتباط همواره موضوع داغ و پرچالشی بوده است. بخش پنجم به‌طور مفصل به مدیریت و حفاظت شبکه می‌پردازد. در فصل‌های این بخش ابزارهای ضروری برای مدیران شبکه معرفی، و کار با آن‌ها آموزش داده می‌شود.

بخش ششم از سه فصل تشکیل شده است. در هر سه فصل آن فناوری‌های مضاعفی که برای ساخت و راه‌اندازی یک شبکه بهینه موردنیاز است، به مدیر شبکه معرفی می‌شود. یکی از چالش‌های عمده در شبکه‌های رایانه‌ای، کاهش هزینه تمام شده در قبال افزایش کارایی است. مقوله مجازی‌سازی با تأکید بر افزایش توان سخت‌افزارهای سرویس‌دهنده، شبکه را تا حد زیادی به این سمت سوق می‌دهد. از آنجا که سیستم‌عامل‌های لینوکس و مکینتاش نیز دارای مزایای زیادی نسبت به ویندوز هستند و بسیاری از مدیران شبکه ترجیح می‌دهند از آن‌ها استفاده کنند، راه‌اندازی شبکه در بستر سیستم‌عامل‌های لینوکس و مکینتاش در همین بخش مورد بررسی قرار گرفته است.

بخش آخر کتاب با عنوان «ده‌تایی‌ها» به ترتیب به بیان ده قانون نانوشته، ده اشتباه بزرگ در شبکه و همچنین ده وسیله‌ای که باید همیشه در کمد مدیر شبکه وجود داشته باشد، می‌پردازد.

با داشتن این کتاب از نقطه‌ای که در حال حاضر هستید، به جایی خواهید رسید که آمادگی رویارویی با انواع مشکلات شبکه را خواهید داشت. پس از ظهور و بروز یک مشکل جدید، کافی است با نگاهی ماجراجویانه و مصمم، سرفصل مطالب را مرور کنید، رؤس مطالب مرتبط را بیابید و با مراجعه به صفحات مربوطه، به راحتی اشکال را برطرف کنید.

در کنار نقاط قوت این کتاب، اشکال عمده آن، سرگردانی کاربر در فهرست مطالب است. رؤس مطالب هر کتاب، هر قدر هم به خوبی انتخاب شده باشد، نمی‌تواند در برگیرنده تمام کلمات کلیدی مرتبط با موضوع آن کتاب باشد. از آنجا که مؤلف نیز ادعا دارد کتابش می‌تواند به‌عنوان یک دایرةالمعارف مورد استفاده قرار گیرد، لازم است بخشی به شکل دسترسی الفبایی به مباحث کلیدی طراحی شود؛ به طوری که کاربر بتواند در حداقل زمان، صفحات پوشش‌دهنده مطالب مورد نظرش را بیابد.

از طرف دیگر، همان‌گونه که «انتشارات وایلی» (ناشر کتاب طراحی شبکه به زبان لاتین) هرازگاهی کتاب‌های حوزه فناوری خود را به‌روز می‌کند و از طریق سامانه‌اش، مخاطبان را از این تغییرات مطلع می‌سازد، بهتر است نشر «آوند دانش» نیز به‌طور موازی به انعکاس این تغییرات بپردازد.

راه کارهای مقابله با کتاب‌های غیراستاندارد

گزارشی از نشست شورای سیاست‌گذاری سامان‌دهی منابع آموزشی

و پیشرفت به سمت مرزهای دانش، از جمله هدف‌های تعریف شده برای حوزه آموزش و پرورش در سند تحول است.»

محمدیان با اشاره به سال‌های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی تصریح کرد: «در سال ۱۳۵۵ نرخ باسوادی در کشور ۵۴ درصد بود که از این میزان، سهم زنان ۴۶ درصد بود. از طرف دیگر، با توجه به جمعیت ۳۵ میلیونی، فقط ۳۲۷ هزار نفر در کشور تحصیلات بالاتر از دیپلم داشتند. اما طی چهار دهه اخیر تعداد دانشجویان کشور ۲۰ برابر شده است. به همین دلیل با افزایش سطح توقع از حوزه تعلیم و تربیت مواجه هستیم و این حوزه باید به سمت ارتقای سطح کیفیت در تحصیلات پایه حرکت کند.»

معاون وزیر آموزش و پرورش ادامه داد: «اکنون بیش از ۶۰ درصد تولید کتاب‌های آموزشی، استاندارد است. و توصیه می‌شود، خانواده دانش‌آموزان نیز به دنبال تأمین کتاب‌های استاندارد و خوب برای فرزندان خود باشند. از صدا و سیما نیز انتظار داریم، کالاهای استاندارد و مجوزدار را تبلیغ کند. متأسفانه با وجود همه تذکرات سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، این روند همچنان در حال انجام است.»

معاون وزیر آموزش و پرورش، با اشاره به اظهارات یکی از مسئولان دولتی درباره وجود مافیای انتشار کتاب‌های کمک‌درسی، افزود: «این مقام مسئول در یک مصاحبه تلویزیونی اظهار نظر آشفته‌ای داشت و سخنانی غیرکارشناسانه

«شورای سیاست‌گذاری سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی» که متشکل از معاونان وزارتخانه، نمایندگان ناشران و تولیدکنندگان منابع آموزشی غیرمکتوب، مدیران کل دفاتر تألیف کتاب‌های درسی و نمایندگان نهادهای فرهنگی مانند شورای عالی انقلاب فرهنگی، صدا و سیما و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است، به منظور سیاست‌گذاری و ایجاد وحدت رویه در امر سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی تشکیل می‌شود. این شورا در آخرین نشست خود راه کارهای مقابله با کتاب‌های غیراستاندارد را مورد بررسی قرار داده است.

جلسه «شورای سیاست‌گذاری سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی» با حضور حجت‌الاسلام والمسلمین محی‌الدین بهرام محمدیان، رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش، محمد ناصری، مدیرکل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، فریبا کیا، معاون دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، محمود امانی‌طهرانی، مدیرکل دفتر تألیف کتاب‌های درسی و جمعی از کارشناسان و نمایندگان ناشران برگزار شد.

در این نشست، حجت‌الاسلام محمدیان با بیان اینکه در همه جای ایران به دنبال آموزش و پرورش با کیفیت هستیم، گفت: «هدف از آموزش کودکان لازم‌التعلیم در سراسر کشور، دستیابی به آموزش و پرورش با کیفیت در تمامی عرصه‌های دانش است. خوب زیستن و مقابله با ناتوانی تحصیلی، متوازن حرکت کردن

ایراد کرد که این باعث می‌شود، ارزش و اقتدار آموزش و پرورش لطمه بخورد و اعتماد به مدرسه خدشه‌دار شود. گردش مالی ۳۳ هزار میلیارد تومانی تولید کتاب‌های کمک‌درسی به معنای آن است که هر دانش‌آموز به‌طور میانگین دو میلیون تومان کتاب کمک‌درسی خریداری می‌کند. در حالی که چنین چیزی نیست و من این ادعا را رد می‌کنم.»

وی ادامه داد: «این مقام مسئول در بخشی از اظهارنظرهای خود گفته بود که کتاب‌های درسی همه‌ساله تغییر می‌کنند. من با وی تماس گرفتم و اعلام کردم کتاب‌های درسی همه‌ساله تغییر نمی‌کنند، بلکه این تغییر به‌صورت پلکانی است. بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ما موظف هستیم هر سال دو پایه را تغییر دهیم که از پایه اول ابتدایی شروع شده است. در سال تحصیلی جاری، سیر تغییرات کتاب‌های درسی به پایه یازدهم رسید و در نهایت سال آینده به کتاب‌های پایه دوازدهم می‌رسد. منطق کتاب‌های درسی این است که هر پنج سال یک‌بار بازنگری شود و یکی از دلایل ایجاد تحول در آموزش و پرورش هم تغییر پایه به پایه کتاب‌های درسی است.» محمدیان افزود: در خصوص بخش دیگر اظهارات این مقام مسئول که مدعی شد، مافیای آموزش و پرورش پشت کتاب‌های کمک‌درسی است، این تهمت است. البته موافق هستم که در حوزه کتاب‌های کمک‌درسی، گردش مالی زیادی داریم که این گردش به سبب پررونق بودن بازار کنکور است. ما خود شاکی این موضوع هستیم، چرا که اهداف سند تحول را تخریب می‌کند. رویکرد ما در تغییر کتاب‌های درسی، ارتقای خلاقیت است، در حالی که تست زدن، خلاقیت دانش‌آموزان را از بین می‌برد. اما به دلیل اینکه کنکور بازار پررونقی دارد، گروهی نمی‌خواهند این فضا را از دست بدهند و به خانواده‌ها به شکل خاصی اهمیت کنکور را القا می‌کنند. با احترامی که برای این مسئول محترم قائلیم، انتظار داریم در خصوص وظایف وزارتخانه متبوعش در بحث کودکان کار و سامان‌دهی آن‌ها برای ادامه تحصیل در مدارس اقدام کند.»

محمد ناصری، مدیر کل «دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی» با تأکید بر همراهی سازمان آموزش و پرورش و ناشران آموزشی گفت: «طی حدود ۱۵ سال همکاری آموزش و پرورش با ناشران، بدون آنکه آموزش و پرورش از جنبه قهری ورود پیدا کند، همواره همکاری معقولی داشته‌ایم. در ارتقای سطح همراهی ناشران عمومی با آموزش و پرورش فقط به این مورد اشاره کنم که در دوره گذشته جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی، ۷۲ درصد کتاب‌هایی که در حوزه داستانی عمومی برای جشنواره ارسال شدند، مناسب و استاندارد بودند.»

وی در پاسخ به سؤال قدیانی، نماینده ناشران کودک و نوجوان، در خصوص ورود کتاب‌های غیراستاندارد به کتابخانه‌های مدارس و اختصاص بودجه جداگانه‌ای برای خرید کتاب‌های کمک‌درسی در مدارس افزود: «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی

آموزشی سال گذشته حداقل پنج کارگاه آموزشی با ناشران برگزار کرد و در کنار آن سعی دارد، با به‌روز کردن راهنماهای تولید کتاب و معرفی کتاب‌های مناسب به مدارس، از ورود کتاب‌های نامناسب و استاندارد به مدارس جلوگیری کند. این همواره دغدغه ماست که کتابخانه‌های مدارس به منابع آموزشی استاندارد مجهز باشند.»

در ادامه سالکی، نماینده «انجمن ناشران آموزشی»، با اشاره به آمار و ارقامی که از گردش بالای مالی در حوزه انتشارات کتاب‌های کمک‌درسی خبر می‌دهد، گفت: «این آمار و ارقام به هیچ‌وجه صحت ندارند. مجموع گردش مالی نشر بیش از ۱۲۰۰ میلیارد تومان نیست و فروش ناشران آموزشی هم حدود ۳۰۰ میلیارد تومان است. این بدان معناست که سرانه دانش‌آموزی ناشران کتاب‌های کمک‌درسی حدود ۲۵ هزار تومان است.

وی افزود: رسانه‌ها، سامانه‌ها و روش‌های جدید آموزشی، رویکردهای تازه‌ای را در فضای آموزش ایجاد کرده‌اند که سبب شده است، صنعت نشر در حوزه کتاب دچار انقباضاتی شود.

سالکی با مثبت ارزیابی کردن رویکرد تشویقی آموزش و پرورش در ارتباط با ناشران خوب تصریح کرد:

«صرفاً صدور بیانیه و ابلاغ آن به مدارس برای تغییر نگاه نسبت به استفاده از کتاب‌های مناسب، کارایی ندارد و معاونت پرورشی وزارت آموزش و پرورش باید بودجه جداگانه‌ای به این منظور اختصاص دهد. صنعت نشر کسب‌وکاری است که باید از آن حمایت کنیم. در غیراین صورت شاهد خبرهای خوبی نخواهیم بود.»

نماینده انجمن ناشران آموزشی با تأکید بر ضرورت افزایش سرعت تدوین استانداردهای

کتاب‌های کمک‌آموزشی در وزارت آموزش و پرورش گفت: «به نظرم حلقه مفقوده میان استانداردهای ناشران و وزارت آموزش و پرورش، برنامه اجرایی برای تولید محتواست. اکنون در دانشگاه‌های دنیا دستورالعمل‌های اجرایی لازم در این خصوص موجودند که مدیران، مشاوران و کارشناسان را درگیر و هدایت می‌کنند.»

وی با انتقاد از فرم‌های ارزیابی آموزش و پرورش اظهار تأسف کرد که دستورالعمل‌ها در این خصوص به‌صورت شفاف در اختیار ناشران قرار نمی‌گیرد. باید فرم‌های کارشناسان آموزش و پرورش در اختیار کارشناسان آموزشی قرار گیرد و جلسات توجیهی لازم هم برگزار شوند.

سالکی با اشاره به اینکه ۹۹ درصد مؤلفان کتاب‌های کمک‌آموزشی را معلمان تشکیل می‌دهند، از سوی انجمن ناشران آموزشی برای شرکت در برنامه عملیاتی و آموزشی معلمان در حوزه تولید محتوا اعلام آمادگی کرد.

برجکی، نماینده «اداره کل ارزیابی عملکرد و رسیدگی به

سالکی: فروش ناشران آموزشی حدود ۳۰۰ میلیارد تومان است. این بدان معناست که سرانه دانش‌آموزی کتاب‌های کمک‌درسی حدود ۲۵ هزار تومان است

شکایات آموزش و پرورش» سخنران بعدی بود. او با بیان اینکه تاکنون دو جلسه حول محور مصوبه ۸۲۸ برگزار شده است، گفت: «ما به طور مشخص می‌خواهیم بدانیم که آیا باید از ورود کتاب‌های غیراستاندارد به مدارس جلوگیری کنیم یا مقابل کتاب‌های غیرضروری هم بایستیم. چرا که با گلایه مکرر والدین مبنی بر بالا بودن حجم کتاب‌های درسی هم مواجه‌ایم. در ارتباط با ماده ۷ آیین‌نامه که در خصوص همکاری نهادها و الزام دستگاه‌هایی مانند صدا و سیما در برخورد با روش‌ها و کتاب‌های آموزشی غیراستاندارد توضیح می‌دهد، به نظر می‌رسد که رسیدن به اهداف مورد نظر فقط از طریق این مصوبه امکان‌پذیر نیست. لازم است آیین‌نامه دیگری مثلاً از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی در این خصوص به تصویب برسد.»

برجکی، با اشاره به عملکرد سازمان متبوعش در برخورد با تخلفات، گفت: «بازرسان ما در برخورد با کتاب‌ها یا حتی اشیای آموزشی فاقد مجوز، آن‌ها را به‌عنوان تخلف مدیر مدرسه ثبت می‌کنند و این رویکرد فارغ از مصوبه اخیر برخورد با کتب غیراستاندارد، مدنظر اداره کل ارزیابی عملکرد و پاسخ‌گویی به شکایات آموزش و پرورش بوده است. پیشنهاد می‌کنم، فهرست مواد و رسانه‌هایی که دارای مجوز هستند، از طریق سامانه‌ای قابل مشاهده باشند تا آموزش و پرورش بتواند به راحتی با موارد غیراستاندارد برخورد کند.»

نماینده اداره کل ارزیابی عملکرد و رسیدگی به شکایات آموزش و پرورش، با تأکید بر اینکه باید در اولیا نسبت به کتاب‌هایی که کد سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی را ندارند، حساسیت ایجاد کنیم، گفت: «در حال حاضر به دلیل غلبه کنکور بر فضای فکری اولیا و دانش‌آموزان، برخی اولیا حتی از کتاب‌هایی که غیراستاندارد هم هستند، با این توجیه که می‌توانند به موفقیت فرزندشان در کنکور کمک کنند، استفاده می‌نمایند. در حالی که باید با ایجاد سازوکاری مناسب در مدارس، مدیران ملزم به استفاده از یک منبع برای هر درس شوند تا بحث گستردگی کتاب‌های کمک‌درسی را محدود کنیم. بازرسان ما در بحث گستردگی آزمون‌ها با موارد بسیاری از برگزاری آزمون در مدارس توسط مدیران مواجه می‌شوند. ضمن آنکه گاهی تخفیف‌های عجیب و غریب روی کتاب‌های کمک‌آموزشی توسط مدیران مدارس اعمال می‌شود. سؤال این است که آیا سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی می‌تواند روی قیمت‌گذاری کتاب‌ها نظارت داشته باشد تا تخفیف قابل توجهی داشته باشیم؟»

احمدی، نماینده «انجمن ناشران فرهنگی الکترونیکی» در ادامه، با گلایه از عدم حضور نماینده‌ای از سوی معاونت فرهنگی و پرورشی آموزش و پرورش، گفت: «متأسفانه حداقل با آنچه من

احمدی: من یک بار از یک معلم فیزیک متبحر خواستم که بررسی کند، آقایی که در تلویزیون فیزیک تدریس می‌کند و روش‌های تست‌زنی را توضیح می‌دهد، چقدر صحیح می‌گوید. او گفت که در ۹۰ درصد مواقع به اشتباه آموزش می‌دهد

می‌بینم، تغییر زیادی در محتوای کتاب‌های کمک‌درسی صورت نگرفته است. در مدرسه فرزند من، در دوره پیش‌دانشگاهی از ابتدای سال تاکنون، بیش از سه میلیون تومان از هر دانش‌آموز پول گرفته‌اند تا کتاب‌های کمک‌آموزشی ناشران معروف را خریداری کنند.»

وی با نقد عملکرد صدا و سیما در بحث آموزش دانش‌آموزان گفت: «از ۴ بعدازظهر تا ۸ و ۹ شب گروه‌های آموزشی در شبکه‌های تلویزیون روی این موضوع کار می‌کنند. من یک بار از یک معلم فیزیک متبحر خواستم که بررسی کند، آقایی که در تلویزیون فیزیک تدریس می‌کند و روش‌های تست‌زنی را توضیح می‌دهد، چقدر صحیح می‌گوید. او گفت که در ۹۰ درصد مواقع به اشتباه آموزش می‌دهد.»

احمدی با اشاره به ورود اپراتور تلفن همراه اول با عنوان «#۳*» در بحث آموزش دانش‌آموزان گفت: «موضوع ممیزی به راحتی توسط مدیران مدارس قابل کنترل است و آن‌ها می‌توانند متولی این موضوع باشند. یعنی حوزه آموزش و پرورش، خود می‌تواند سامانه‌ای طراحی کند و ناشران با ثبت نام در این سامانه از شما مجوز بگیرند. چرا همچنان باید دانش‌آموزان پای تلویزیون بنشینند و نگاه کنند که با دخالت اپراتور تلفن همراه اول در بحث ممیزی قرار است چه اتفاقی بیفتد؟»

زارعی، نماینده «آموزش و پرورش تهران» گفت: «متأسفانه حتی در نمایشگاه‌هایی مانند یاد یار مهربان هم شاهد فراوانی کتاب‌های غیراستاندارد هستیم. کتاب‌های مزبور در کتابخانه‌های مدارس هم هستند. این مسائل نشان می‌دهند، باید راهکارهای جدی‌تری برای برخورد با این کتاب‌ها داشته باشیم. باید تمهیداتی اندیشیده شود که دانش‌آموزان و معلمان، هرگز به سوی این کتاب‌ها نروند. باید با تولید کتاب‌های استاندارد در حوزه یاددهی - یادگیری و رفع مانع‌های قرار گرفتن این کتاب‌ها در اختیار ذی‌نفعان، مانع قرار گرفتن کتاب‌های غیراستاندارد در کتابخانه‌های مدارس شویم.»

وی ادامه داد: باید سامانه‌ای را آماده و از طریق آن کتاب‌های آموزشی الکترونیکی را معرفی کنیم تا معلمان، دانش‌آموزان و والدین بتوانند با قیمت کف به این کتاب‌ها دست یابند. در این صورت به بحث کمک به حفظ محیط‌زیست هم با کاهش مصرف کاغذ کمک کرده‌ایم.»

زارعی با اشاره به موضوع ارزیابان گفت: «به‌نظر می‌رسد، معلمان بهترین ارزیابان هستند. چون معلمان با محتوای کتاب‌های درسی که سند رسمی هستند، به خوبی آشنایی دارند. باید تلاش کنیم از داور معلمان استفاده کنیم. ضمن آنکه باید ملاک‌های ارزیابی به‌طور شفاف در اختیار بخش خصوصی هم قرار گیرد تا آن‌ها تولیدات استاندارد داشته باشند. معاونت آموزشی، پرورشی و تمام معاونت‌های مربوط در وزارت آموزش و پرورش باید یکدیگر را همراهی کنند تا مصوبه ۸۲۸ به درستی پیاده شود.»

ریاحی، نماینده «مرکز فناوری اطلاعات و رسانه‌های دیجیتال

در ضمن دفتر تألیف کتاب‌های درسی آمادگی دارد، کارگاه‌هایی را برای آموزش مؤلفان برگزار کند.»

حجت‌الاسلام والمسلمین محی‌الدین بهرام محمدیان در انتها و در یک جمع‌بندی کلی، ضمن خرسندی از حضور نماینده اداره کل ارزیابی عملکرد و رسیدگی به شکایات آموزش و پرورش در این نشست، گفت: «این موضوع سبب می‌شود تا پیش‌بینی کنیم که نظارت بر اجرای مصوبات ما در مدارس جدی گرفته می‌شود. برگزاری جلساتی با معاونت‌های اجرایی در مدارس و جلساتی هم با سازمان نوسازی مدارس در دستور کار قرار دارد. ضمن آنکه پیشنهاد‌های شما در خصوص راه‌اندازی سامانه نظارت هم حتماً مورد بررسی قرار می‌گیرد.»

معاون وزیر آموزش و پرورش، با تأکید بر اینکه بحث نظارت بر کتاب‌ها باید بین آموزش و پرورش و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی حل شود، افزود: «اگر وزارت ارشاد مایل است خود ارزیابی را پیگیری کند، ما هم ملاک‌های خودمان را در اختیار آن‌ها می‌گذاریم تا لحاظ شود. در غیر این صورت، آن‌ها می‌توانند زیرساخت‌های نظارتی خود را به آموزش و پرورش منتقل کنند تا ما نظارت را دنبال کنیم.»

وی با انتقاد مجدد از روایی که صدا و سیما پیش گرفته است، گفت: «من به شخصه رویه کار یکی از گروه‌های آموزشی را که از بچه‌ها می‌خواستند با آن‌ها برای راهنمایی و مشاوره در کنکور تماس بگیرند، پیگیری کردم. این گروه‌ها پس از چندبار تماس با بچه‌ها، آن‌ها را برای بستن قرارداد به دفتر می‌کشاند و پول‌های چندمیلیونی مطالبه می‌کنند.»

محمدیان تأکید کرد: «ما باید ضمن صیانت از حرمت صنف ناشران جلوی این تخلفات را بگیریم.»

وزارت ارشاد» گفت: «به نظر من، ما بحث فناوری اطلاعات را کنار گذاشته‌ایم و مقتضیات زمانی امروز را درک نکرده‌ایم. امروزه بسیاری از افراد به جای کتاب، سراغ اپلیکیشن‌ها می‌روند، سراغ محتوای کتاب‌های کمک‌آموزشی می‌روند که به شیوه‌های جدید ارائه می‌شوند. امروز ۶۰ هزار کلاس هوشمند در مدارس داریم. چه امکاناتی در آن‌ها وجود دارند؟ آیا از ظرفیت آن‌ها به درستی استفاده می‌شود؟ بیش از ۳۰ سال است که، مباحث قرآن، زبان و مطالب فرهنگی که جزو ارزش‌های ما هستند، در مدارس تدریس می‌شوند، آیا زمان آن نرسیده است که به فکر غنی‌سازی محتوای این مباحث باشیم؟»

وی با تأکید بر اینکه ناشران الکترونیکی که هم‌پای ناشران مکتوب کار می‌کنند، باید فرصت فعالیت داشته باشند، تصریح کرد: «باید سعی کنیم از فضاهایی که با مقتضیات روز متناسب هستند استفاده کنیم و از ناشران الکترونیکی و دیجیتال که پیشرو تجارت آنلاین هستند، حمایت کنیم.»

خبیره، نماینده «سازمان نوسازی مدارس» با طرح سؤالی گفت: «با توجه به مصوبه ۸۲۸ و برنامه زیر نظام‌های تأمین فضا، تجهیزات و فناوری‌ها، وظایفی به عهده سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی گذاشته شده است. سؤال اینجاست که آیا فضای لازم ایجاد شده است؟»

امیری‌نیا، نماینده «دفتر تألیف کتاب‌های درسی» هم با بیان اقدامات انجام شده در دفتر متبوعش گفت: «مشارکت در تولید ویژگی‌ها و اسناد کتاب‌های کمک‌آموزشی، شرکت فعالانه کارشناسان دفتر تألیف کتاب‌های درسی در تولید محتوای استاندارد، و اتخاذ تصمیماتی برای درج اسامی کتاب‌های مناسب در انتهای کتاب‌های درسی، از جمله اقدامات انجام گرفته است.

سرمایه‌گذاری بر جهل ممنوع

ضرورت توانمندسازی شهروندان به سواد رسانه‌ای

ما نسبت به میزان قند، کلسترول و... بدن خود حساس و دقیق هستیم، سواد رسانه‌ای کمک می‌کند نسبت به مصرف رسانه‌ای خود نیز دقیق و هوشیار باشیم و چگونگی مصرف رسانه‌ای خود را کنترل و برنامه‌ریزی کنیم. اتخاذ رژیم رسانه‌ای از آن جهت اهمیت دارد که رسانه‌ها معمولاً برای ورود ما به دنیایشان منتظر نمی‌مانند و پیام‌های خود را به ما تحمیل می‌کنند. حتی ما را به گونه‌ای تربیت می‌کنند تا کار و زندگی خود را براساس زمان‌بندی و برنامه‌های آن‌ها تنظیم کنیم. به همین دلیل و از آنجا که بخش قابل توجهی از میزان و نوع مواجهه ما با پیام‌های رسانه‌ای توسط خود ما برنامه‌ریزی نمی‌شود و اکثر شهروندان وقوف ندارند که تا چه اندازه در معرض پیام‌های رسانه‌ای قرار دارند، رژیم رسانه‌ای کمک می‌کند عنان اختیار از دست رسانه‌ها خارج شود و افراد خود کنترل زندگی و میزان مصرف رسانه‌ای خود را به دست گیرند.

گام دوم به توانایی شهروندان برای نقد و ارزیابی پیام‌ها و محتواهای رسانه‌ای برمی‌گردد. در این مرحله افراد نحوه تجزیه و تحلیل پیام‌های رسانه‌ای را یاد می‌گیرند و محتواها و پیام‌های آشکار و نهان رسانه‌ها را تجزیه و تحلیل، نقد و بررسی می‌کنند؛ اینکه کدام پیام‌ها برجسته شده و در اولویت قرار گرفته کدام پیام‌ها به حاشیه رفته و نادیده انگاشته شده‌اند، کدام بخش از واقعیت‌های اجتماعی در پیام‌های رسانه‌ای دستکاری شده و کامل نیست، و از چه ترفندهای هنری برای قلب واقعیت و کوچک‌نمایی و بزرگ‌نمایی پیام‌ها استفاده شده است.

اما قدرت و توانایی تجزیه و تحلیل شهروندان در این مرحله تنها به ظواهر و پیام‌های آشکار رسانه‌ها محدود و منحصر نمی‌شود، بلکه شهروندان قادر خواهند شد از ظواهر آشکار پیام‌های رسانه‌ای فراتر بروند و پیام‌های مکنون و به اصطلاح بین خطوط رسانه‌ها را بخوانند؛ اینکه چه چیزی در متن پیام‌ها حاضر و چه چیزی غایب است؟ چنین پیام‌هایی کدام ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی را ترویج می‌کنند و چه الگوهایی برای کنش و رفتار ارائه می‌دهند؟ چه متر و معیارهایی برای داوری و ارزیابی در مورد خوبی و بدی، درستی و نادرستی، حقیقت و دروغ، واقعیت و توهم و به‌طور کلی ارزش و ضدارزش معرفی می‌کنند؟ در این مرحله همچنین شهروندان بار عاطفی پیام‌ها را نیز مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهند؛ اینکه پیام‌های رسانه‌ای کدام عواطف و احساسات را برمی‌انگیزند و دامن می‌زنند. تفاهم یا تعارض، عشق یا نفرت، خشونت یا صلح، بردباری و تحمل، یاتعصب و پیش‌داوری، وحدت یا کثرت و چنددستگی، وفاق یا

زندگی در جهان رسانه‌ای شده و در سایه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، نیازمند توانایی رمزگشایی، درک، ارزیابی، برقراری ارتباط با انواع رسانه‌ها و همچنین توانایی خواندن، تولید متن، صدا، تصویر، فیلم یا ترکیب همه آن‌هاست.

واژگان کلیدی: رسانه، سواد رسانه‌ای، جهان رسانه‌ای

سواد، اطلاعات و آگاهی در چارچوب «گفتمان وبری» یکی از شاخص‌های اصلی توسعه اجتماعی است. اما رسانه‌ای شدن جهان و رشد و توسعه فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، درک ما را از سواد و بی‌سوادی دگرگون کرده است. پیش از این و در دورانی که منابع مکتوب، اعم از کتاب، روزنامه و مجله، تنها و مهم‌ترین رسانه محسوب می‌شدند، توانایی خواندن، نوشتن، درک متن و برقراری ارتباط از طریق نوشتار مکتوب، رمز سواد و بی‌سوادی را تعیین و تعریف می‌کرد. امروز اما با رسانه‌ای شدن جهان و توسعه فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی، اینترنت، رشد و توسعه انواع رسانه‌های تحت وب و شبکه‌های اجتماعی، تعریف سواد و با سوادی کاملاً دگرگون و متحول شده است.

سواد در دنیای نوین به معنی توانایی رمزگشایی، درک، ارزیابی، برقراری ارتباط با انواع رسانه‌ها و همچنین توانایی خواندن، تولید متن، صدا، تصویر، فیلم یا ترکیب همه آن‌ها در قالب «مالتی‌مدیا»ست. چنین تعریفی از سواد و سواد رسانه‌ای طی فرایندی سه‌مرحله‌ای به توانمندسازی شهروندان در زندگی اجتماعی می‌انجامد:

نخست از طریق مشخص کردن میزان و نوع مصرف رسانه‌ای. در این مرحله افراد با نوع رژیم رسانه‌ای که اتخاذ می‌کنند، با اراده، اختیار و آگاهی تصمیم می‌گیرند، چه میزان از وقت خود را به رسانه‌ها اختصاص دهند و از کدام رسانه‌ها چقدر و چگونه استفاده کنند. چقدر کتاب و چه میزان روزنامه و مجله بخوانند، چه اندازه تلویزیون یا فیلم ببینند، چقدر موسیقی گوش کنند، چه میزان از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی پیام‌رسان استفاده کنند و... آیا نسبت درست و متعادلی در مصرف رسانه‌ای خود دارند؟

رژیم رسانه‌ای درست مانند رژیم غذایی است. به همان اندازه که

سواد در دنیای نوین به معنی توانایی رمزگشایی، درک، ارزیابی، برقراری ارتباط با انواع رسانه‌ها و همچنین توانایی خواندن، تولید متن، صدا، تصویر، فیلم یا ترکیب همه آن‌ها در قالب «مالتی‌مدیا»ست

استفاده نکنند و یا امکان دسترسی افراد به رسانه‌ها را سلب کند. در چنین تلقی‌هایی تنها دسترسی و در معرض رسانه قرار گرفتن مهم و مورد توجه است و رسانه به یک پدیده فناورانه، فنی و سخت‌افزارانه تقلیل داده می‌شود. به همین دلیل نیز در برابر آن از سیاست «فیلترینگ» و «پارازیت» بهره می‌گیرند. این در حالی است که رسانه در عصر جدید نه ابزار که زبان، فرهنگ و محیطی است که ما در آن زندگی می‌کنیم، با آن سخن می‌گوییم و ارتباط برقرار می‌کنیم، و یاد می‌گیریم و آموزش می‌دهیم. در فضای رسانه‌ای شده کنونی، رسانه از تولد تا مرگ با ماست و رسانه‌ای شدن به یک عامل ساختاری فرهنگی تبدیل شده است که جهان عینی و ذهنی ما را به میزان زیادی شکل می‌دهد.

از چنین منظری فیلترینگ و پارازیت که از احساس مسئولیت شدید نسبت به مصرف رسانه‌ای شهروندان ناشی می‌شود، ریشه در درک سنتی و نادرست از رسانه، سواد رسانه‌ای و دنیای رسانه‌ای شده کنونی دارد. چنین اندیشه نادرستی با این پیش‌فرض در برابر پیام‌ها و محتواهای رسانه‌ای، سیاست‌های بازدارنده اتخاذ می‌کند که شهروندان قدرت تشخیص و تمیز محتواهای رسانه‌ای را ندارند. اما بنیاد فلسفی سواد رسانه‌ای همچنان که اشاره شد، تقویت توانایی و مهارت از یک سو و احساس تعهد و مسئولیت اجتماعی از سوی دیگر است. به‌گونه‌ای که نظام کنترلی بیرونی و فیلترینگ حذف و بی‌اثر

شود و افراد با آگاهی و اختیار کامل دست به‌گزینش و انتخاب بزنند. بدین ترتیب که رسانه یا رسانه‌های موردنظر خود را از بین مجموع رسانه‌ها با توجه به شاخص‌های اعتبار، اعتماد و بی‌طرفی انتخاب کنند، میزان استفاده از هر یک از رسانه‌ها را با توجه به زمان‌بندی خود مشخص سازند، پیام‌های رسانه‌ای را برحسب شاخص‌هایی از قبیل نیاز، علاقه، دقت، صحت و سرعت ارزیابی، تحلیل و سپس گزینش و انتخاب کنند، و در نهایت، آنچه را از پیام‌هایی که می‌پسندند و نیاز دارند، انباشت کنند و به حافظه بسپارند.

شهروندانی که در پرتو سواد رسانه‌ای به چنین توانایی و مهارت‌هایی دست می‌یابند، با قدرت نقادی و پرسشگری راه را برای هر نوع انسداد، تحریف، پارازیت اطلاعاتی و فیلترینگ می‌بندند و امکان کنترل اطلاعات و آگاهی و سرمایه‌گذاری بر جهل انسان‌ها را مسدود و آن را به‌گزینش‌های عبث و بی‌اثر تبدیل می‌کنند. از سوی دیگر، مجهز شدن به چنین مهارت‌هایی به افزایش قدرت ابتکار و خلاقیت، شکوفایی استعداد، و توانایی حل مسئله افراد کمک می‌کند و از آنان شهروندانی گزینشگر، فعال، پرسشگر، نقاد و مشارکت‌جو می‌سازد که قادر خواهند بود، در برابر انواع تلقینات، عقاید قالبی و پیش‌داوری‌های رسانه‌ها مقاومت کنند.

نفاق، رضایت یا ناراضی‌تی؟

به‌طور کلی در گام دوم از سواد رسانه‌ای قدرت تجزیه و تحلیل، پرسشگری، تفکر انتقادی و بصیرت شهروندان افزایش پیدا می‌کند، به نحوی که هر پیامی را به راحتی و بدون ارزیابی اعتبار و راستی‌آزمایی نمی‌پذیرند.

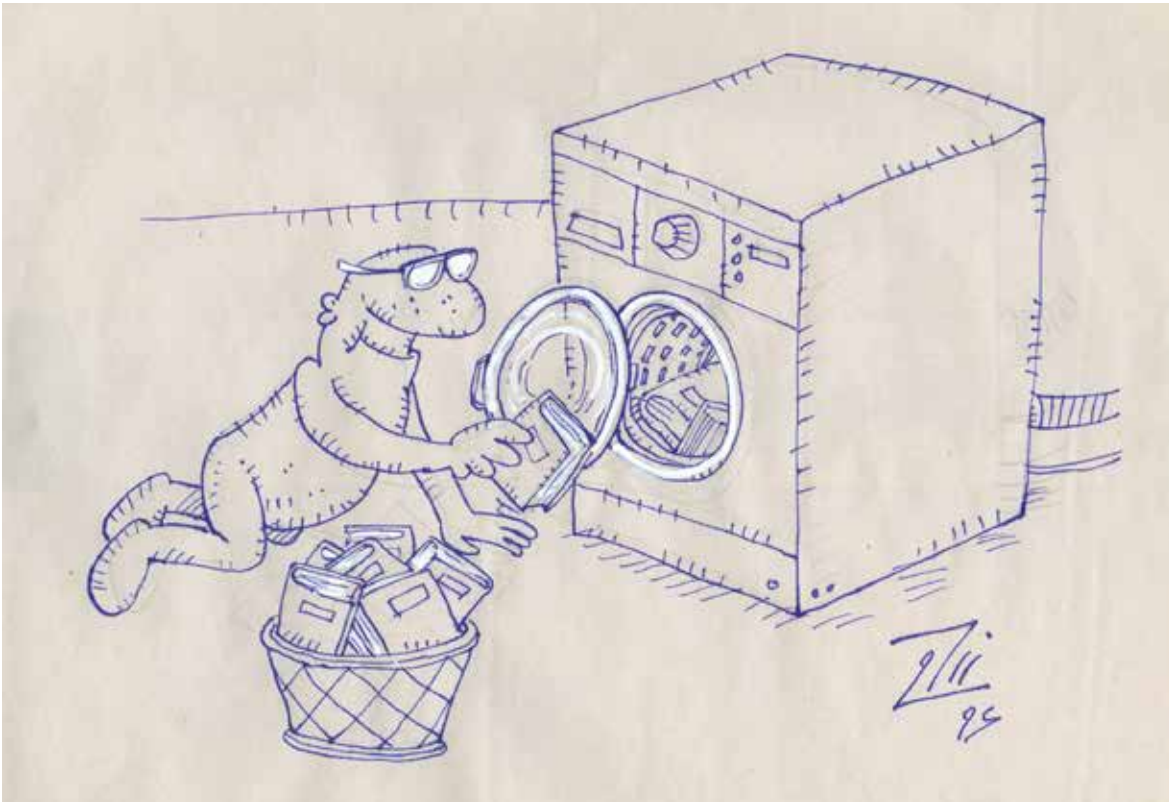
گام سوم سواد رسانه‌ای عمیق‌تر از دو گام قبلی است. در این مرحله شهروندان به مالکیت، مدیریت، سازمان، و مراجع و مراکز قدرت پشت رسانه‌ها پی می‌برند و در می‌یابند، فرستندگان و تولیدکنندگان پیام‌های رسانه‌ای چه گروه‌ها، نهادها، سازمان‌ها، شرکت‌ها و افرادی هستند؟ چه اهدافی را از تولید و انتشار این پیام‌ها و محتواها دنبال می‌کنند؟ آیا هدف مراکز و مراجع قدرت پشت رسانه‌ها صرفاً تجاری و منفعت مالی و اقتصادی است، یا تغییر و دستکاری اذهان و ارزش‌ها مدنظر است؛ و یا شاید هر دو هدف هم‌زمان دنبال می‌شود! این شکل از بازنمایی واقعیت‌های اجتماعی به نفع چه گروه‌هایی است و چه کسانی از تولید و بازتولید چنین پیام‌هایی سود می‌برند؟ منافع، ارزش‌ها و اعتبار اجتماعی کدام گروه‌ها توسط رسانه‌ها تولید و بازتولید می‌شود و کدام گروه‌ها طرد و حذف می‌شوند؟

به‌طور کلی در این مرحله شهروندان به ساختار کلان مکنون نظام رسانه‌ای و اقتصاد سیاسی رسانه‌ها پی می‌برند و با تجزیه و تحلیل معانی و تجربه‌های رسانه‌ای خود و دیگران در می‌یابند رسانه‌ها چگونه به تولید و بازتولید گفتمان مسلط، هژمونی فرهنگی و خلق شعور عامه کمک می‌کنند و گفتمان‌ها و خرده‌فرهنگ‌های رقیب را به حاشیه می‌رانند و تضعیف یا سرکوب می‌کنند.

اما چنین درک و دریافتی از سواد رسانه‌ای و فرایندهای سه‌گانه آن مرز مشخصی با تلقی‌های آسیب‌شناسانه از سواد رسانه‌ای دارد که تلاش می‌کند یاد بدهد، چگونه افراد از رسانه‌ها

رسانه در عصر جدید نه ابزار که زبان، فرهنگ و محیطی است که ما در آن زندگی می‌کنیم، با آن سخن می‌گوییم و ارتباط برقرار می‌کنیم

چگونه مهارت‌های نویسندگی خود را تقویت کنیم

سطح پایه: در این سطح فرد می‌تواند حرف‌های روزمره خود را در محیط کار و زندگی شخصی به شکل مکتوب به دیگران منتقل کند، اما در انتقال بحث‌های مهم و حساس یا تنش‌های عاطفی مشکل دارد.

سطح میانی: در این سطح فرد می‌تواند پیام‌ها و حرف‌های ساده را اگر پیچیدگی خاص و یا حجم زیادی نداشته باشند، به شکلی درست و مرتب با حداقل خطا تنظیم کند، اما اگر مطالب قدری پیچیده‌تر و یا طولانی‌تر شد، دیگر نمی‌تواند به آن‌ها ساختار مناسب دهد.

سطح پیشرفته: در این سطح فرد می‌تواند چیزی را به خوبی توصیف کند و با گفت‌وگوی بین دو نفر را با دقت تنظیم نماید و یا نوشته‌ای را متناسب با نیاز مخاطب تولید و آن را ویرایش و تنظیم کند.

سطح خبرگی: در این سطح فرد می‌تواند به دیگران آموزش دهد که چگونه افراد از سطح پایه به سمت میانی و پیشرفته حرکت کنند.

«مهارت ارتباط نوشتاری»، از زیرمجموعه‌های «مهارت‌های ارتباطی» محسوب می‌شود. این مهارت بر خلاف ظاهرش مهارت پیچیده‌ای است که به یادگیری و تمرین مستمر نیاز دارد.

واژگان کلیدی: مهارت نوشتاری، مهارت ارتباطی، نویسندگی

مهارت ارتباط نوشتاری یعنی اینکه شما بتوانید پیام خود را (شامل ایده‌ها، فکرها، خاطره‌ها، تجربه‌ها، دیدگاه‌ها و مفاهیم) به شکلی شفاف، سازمان یافته و با ساختار مناسب و متناسب، از طریق نامه، پست الکترونیکی، مقاله، نوشته‌های کوتاه، کتاب، گزارش نویسی، وبلاگ و یا شبکه‌های اجتماعی به مخاطبان منتقل کنید یا اینکه آن‌ها را ثبت کنید و در آینده، خودتان آن نوشته را مورد استفاده قرار دهید.

«نوشتن» برقراری ارتباط و انتقال اطلاعات و اعتقادات از طریق نظامی از نشانه‌های نوشتاری است. نوشتن نوعی آفرینش و خلاقیت است که در یک طرف آن خلق فکرها و اندیشه‌ها و در طرف دیگر خلق و نظم‌بخشی این اندیشه‌ها در قالب‌های زبانی مورد نظر است. نوشتن، یکی از مهارت‌های چهارگانه زبان‌آموزی است و یکی از چهار کلیدی‌گیری محسوب می‌شود. مهارت‌های نوشتاری دارای چهار سطح هستند:

نویسنده کیست و نویسندگی چیست؟

نویسنده کسی است که دیدگاهی نو یا نگاهی نو را با نگارشی نو، به خواننده انتقال می‌دهد. نویسندگی نیز بر سه پایه استوار است:

۱. هنر خوب حس کردن (به‌ویژه خوب دیدن و خوب شنیدن)؛

۲. هنر خوب اندیشیدن؛

۳. هنر خوب نوشتن.

بسیاری از نویسندگان بزرگ همچون جوان دیدیون (نویسنده و روزنامه‌نگار معروف آمریکایی) و دُن دلیلو (نویسنده و روزنامه‌نگار معروف آمریکایی، برنده جایزه پِن و فالکنر) هدفشان از نوشتن را، نظم بخشیدن به افکار خود عنوان کرده و روند نگارش را چیزی شبیه آشنا شدن با عملکرد ذهن خود توصیف کرده‌اند. هانتز اس. تامپسون در یکی از مقاله‌های خود در سال ۱۹۵۸ نوشت: «من متوجه شده‌ام با نوشتن می‌توانم چیزهایی را که درباره‌شان می‌نویسم، بهتر درک کنم و آن‌ها را بسیار عینی‌تر از گذشته بیابم. واژه‌ها صرفاً ابزارند؛ ابزاری که اگر درست به کار گرفته شوند، حتی قادرند به زندگی شما نظم و ترتیب بدهند.»

برای تقویت مهارت‌های نویسندگی توجه به رهنمودهای زیر از اهمیت بالایی برخوردار است:

کتاب زیاد بخوانید

نویسنده‌ی یعنی پرخوانی. نویسندگی یعنی خوب حرف زدن و طولانی حرف زدن. نویسندگی یعنی توجه به جزئیات و تحلیل موشکافانه. اساساً توجه به همین جزئیات و باریک‌بینی است که نویسنده را از بقیه متمایز می‌کند. نویسندگی یعنی خوب لمس کردن زندگی. به قول ری برادبری: «نویسنده خوب کسی است که زندگی را با همه احساساتش به خوبی لمس کند.» نویسنده کسی است که دائماً وسوسه خواندن متن‌های جدید و معاصر، و نیز خواندن متن‌های کلاسیک را دارد و از هر کس چیزی یاد می‌گیرد. نویسنده زیاد می‌خواند و زیاد می‌نویسد، اما کارهای خود را نیمه تمام رها نمی‌کند و هر طور شده می‌کوشد که کارهایی را که شروع کرده است، به آخر برساند. استیون کینگ می‌گوید: «مطالعه، مرکز خلاقیت هر نویسنده است. مطالعه و کتاب، دوستان همیشگی نویسنده هستند. نویسنده نه یک فرد پرخوان، بلکه باید یک کتاب‌خوار باشد!» ۹۹ درصد رمان‌نویس‌ها معتقدند که خواندن یکی از دلایل اصلی تقویت مهارت نویسندگی است.

همان‌طور که هر ورزشکاری برای یاد گرفتن تکنیک‌ها باید بازی قهرمانان رشته خود را تماشا کند، هر نویسنده‌ای هم برای اینکه نوشتن را یاد بگیرد باید آثار نویسندگان بزرگ را مطالعه کند. چرخ زدن در دنیای مجازی و خواندن نوشته‌هایی که دوستان و آشنایان در شبکه‌های مجازی به اشتراک می‌گذارند، هیچ چیز ارزشمندی به شما یاد نمی‌دهد. در عوض سعی کنید با خواندن مقالات خبری که به خوبی ویرایش شده‌اند، توانایی‌های نویسندگی خود را بالا ببرید. خواندن داستان نیز خلاقیت رهبران و کارمندان را افزایش می‌دهد. بنابراین با راه‌اندازی نشست‌های کتاب‌خوانی به

صورت ماهانه، آن‌ها را به کتاب خواندن تشویق کنید. نویسنده کسی است که وقتی از نوشتن خسته می‌شود، کتاب می‌خواند و زمانی که از کتاب خواندن خسته می‌شود، می‌نویسد.

متنوع بخوانید

نویسنده کسی است که متنوع می‌خواند. او هم کتاب داستانی می‌خواند و هم غیرداستانی. مطالعه کتاب‌های تاریخی، سیاسی، روان‌شناسی، فلسفه، جغرافیا، دینی، اخلاقی، عرفانی، رمان و جامعه‌شناسی از کارهای همیشگی هر نویسنده است.

زیاد تمرین کنید

نویسنده کسی است که هر روز و در هر فرصتی می‌نویسد. نویسنده یعنی کسی که مدام کار می‌کند و مرتباً کار خود را بازنویسی می‌کند. ارنست همینگوی، اینکه توانایی زیادی در نوشتن داشت، کتاب «وداع با اسلحه» را ۴۰ بار بازنویسی کرد. نویسنده کسی است که هم می‌تواند ساده بنویسد و هم پیچیده. او سعی می‌کند که خودش را با مخاطب تنظیم کند. نویسنده کسی است که هم با مداد می‌نویسد و هم با خودکار و هم پشت رایانه. او در همه جا می‌نویسد، حتی در حمام! یا اگر ناگهان از خواب بیدار شده و چیزی به ذهنش رسید، کاغذ و قلم را برمی‌دارد و آن را یادداشت می‌کند و بعد می‌خواند.

نویسنده کسی است که دائماً در حال دیدن وقت و استفاده از فرصت برای نوشتن است. توانایی مدیریت زمان مهارتی است که نویسنده به خوبی از آن استفاده می‌کند. آنتونی ترالاب، رمان‌نویس مشهور، هر ۱۵ دقیقه ۳۰۰ کلمه می‌نوشت. او با همین معیار و اندازه‌گیری دقیق می‌توانست روزی سه ساعت بنویسد؛ آن هم قبل از رفتن به اداره پست. او کارمند اداره پست بود. او با همین روش به یکی از پرکارترین نویسندگان تاریخ تبدیل شد.

نویسنده از نوشتن نمی‌ترسد

هیچ ورزشکار، سخنران، نوازنده و بازیگری بدون تمرین کردن نمی‌تواند مهارت‌های خود را افزایش دهد. رهبران کسب‌وکار فرصت‌های زیادی برای نوشتن و باز خورد گرفتن دارند. مقالات مرتبط با صنعت، پست‌های وبلاگ و دیگر محتواهایی که از سوی شما منتشر می‌شوند، فرصت مناسبی برای تمرین در نویسندگی و افزایش نفوذ شما هستند. هر قدر کیفیت محتوایی که تولید می‌کنید بالا رود، خوانندگان بیشتر جذب نوشته‌های شما می‌شوند. سعی کنید خودتان را برای نوشتن به چالش بکشید و هر ماه حداقل یک متن ۷۰۰ کلمه‌ای بنویسید. سپس از همکارانتان بخواهید که متن شما را از لحاظ نوشتاری و دست‌ورزبان به دقت بررسی کنند و ایرادهای آن را به شما بگویند.

زاویه دید خود را در نوشتن مشخص کنید

نویسنده فردی است که زاویه دید دارد. اگر اول شخص می‌نویسد، سعی کنید دوم شخص و سوم شخص را هم امتحان کنید.

اول شخص: من هر روز ۱۵ دقیقه می‌نویسم.

دوم شخص: تو از هر وقت اضافه‌ای که پیدا می‌کنی، برای نوشتن استفاده می‌کنی.

سوم شخص: او دیوانه نوشتن است و برای فرار از سر و صداهای توی خانه در پشت‌بام و یا داخل پارک و کتابخانه می‌نویسد.

آرام آرام و به تدریج در نوشتن جلو بروید

نویسنده گام به گام، و پله به پله جلو می‌رود. او ابتدا با کلمه‌ها جمله می‌نویسد و بعد با استفاده از جمله‌ها پاراگراف و در نهایت با پاراگراف‌ها متن را می‌سازد. معروف است که ریچارد براتیگان هفت سال تمرین کرد تا نوشتن جمله‌ها را به شکل درست یاد بگیرد. ابتدا از ساده‌نویسی شروع کنید و بعد آن را کمی پیچیده کنید.

آلبرت اینشتین می‌گوید: «اگر مطلبی را متوجه شده باشید، باید بتوانید آن را برای یک کودک شش ساله توضیح دهید.» فرض کنید مخاطبان شما همه کودک هستند؛ کودکانی بی‌صبر که به آسانی حواسشان پرت می‌شود و اصلاً حوصله کلمات سخت را ندارند. می‌توانید در دنیای واقعی با کودکان صحبت کنید. مثلاً به کودکی نوپا شغل خود را توضیح دهید. خیلی سریع خواهید دید که صحبت کردن شما جذاب و واضح است یا نه.

«یکی از بدترین بلاهایی که ممکن است نویسنده سر نوشته خودش بیاورد این است که لغت‌ها را بیچاند و چون از کلمات کوتاه و ساده راضی نیست، دنبال کلمه‌های طولانی و قلمبه‌سلمبه بگردد!» این کار مثل بزک کردن یک حیوان خانگی است. در این صورت، هم حیوان و هم صاحبش معذب می‌شوند.

همان‌طور که دیوید آگلیون، تاجر سرشناس، در یادداشتی به کارمندانش نوشته است: «هرگز کلمه‌های تخصصی مثل بازتفهیم، تطورگرایی، فرمالیسم، اگزستانسیالیسم و ... را به کار نبرید. این‌ها نشانه‌های مشخص تظاهر و پرمدا بودن هستند.» به‌علاوه تا لازم نشده است، نمادها را به کار نبرید. استیون کینگ می‌نویسد: «نمادها برای زیبا و غنی کردن نوشته هستند، نه برای تصنعی کردن آن.»

هدف خود را از نوشتن مشخص کنید

قبل از اینکه بنشینید و چیزی بنویسید، از خودتان پرسید: چرا دارم می‌نویسم؟ از نوشته خود چه نتیجه‌ای می‌خواهید بگیرید؟ می‌نویسید که زندگی کسی را بهتر کنید یا اینکه منتقد درون خود را ساکت کنید؟ بهترین نوشته‌ها همیشه هدفی کاملاً واضح دارند. اول هدف خود را انتخاب کنید و بعد کار را ادامه دهید.

موضوع نوشتن خود را مشخص کنید

نویسنده برای نوشتن موضوع دارد. هیچ‌گاه فکر در خلأ ورزیده نمی‌شود. ابتدا باید موضوع را پیدا کنید و بعد به کمک کلمه‌ها روی موضوع پردازش ذهنی کنید.

برای دل خودتان بنویسید

برای رضایت خاطر و لذت خودتان بنویسید. همان‌طور که استیون کینگ می‌گوید: «من این کار را به خاطر لذت خالصی که در آن هست انجام می‌دهم. اگر شما هم بتوانید این کار را به خاطر لذتش انجام بدهید، همیشه نویسنده خواهید بود.»

کورت ونه‌گوت نویسنده هم نظر مشابهی دارد: «موضوعی پیدا کنید که برای شما اهمیت دارد و قلباً احساس می‌کنید دیگران هم باید به آن اهمیت بدهند. تأثیرگذارترین و مسحورکننده‌ترین جنبه سبک نوشتاری شما هم همین توجه خالصانه است، نه بازی با کلمه‌ها.»

گاهی وقت‌ها به زبانی دیگر بنویسید تا نویسنده شوید

هاروکی موراکامی، نویسنده مطرح ژاپنی، به نکات جالبی اشاره می‌کند. او می‌گوید در اوایل ورودش به رمان‌نویسی، با اینکه تسلط زیادی به زبان انگلیسی نداشته، رمان‌هایش را به انگلیسی می‌نوشت و بعد آن‌ها را به زبان ژاپنی ترجمه می‌کرده است. همین موضوع باعث شد او به نثر ساده و مختص خودش برسد. با نوشتن به زبان انگلیسی حتی به صورت دست و پا شکسته هم مهارت نگارش به زبان انگلیسی را در خودمان تقویت می‌کنیم و هم به حساسیت و تسلط بیشتری روی کلمه‌های فارسی می‌رسیم.

زیاد مسافرت کنید

با مسافرت کردن برای نوشتن موضوع پیدا می‌کنید. شما در طول سفر با آدم‌ها، فرهنگ‌ها و شیوه‌های گوناگون زندگی دیگران آشنا می‌شوید. تجربه‌های تازه‌ای یاد می‌گیرید و احتمالاً در یک سلسله حوادث درگیر می‌شوید. گردشگری همواره، بهترین الهام‌بخش برای مسافرت افراد بوده است. «داستان گیلگمش» قهرمان سومر، «ایلیاد و اودیسه» اثر هومر، تاریخ هروودت، سفرنامه سلیمان تاجر، سفرنامه مارکوپولو، «گلستان سعدی»، سفرنامه ناصر خسرو و «رحله» ابن بطوطه و صدها سفرنامه دیگر حاصل گردشگری در سرزمین‌های دیگر بوده‌اند.

گاهی وقت‌ها درباره نوشته‌ها بنویسید

نوشتن درباره نوشته‌ها یکی از روش‌هایی است که نگاه فرد را به نوشتن شفاف‌تر می‌کند. همچنین او را برای نوشتن بیشتر مضمّن‌تر می‌سازد و به خودش کمک می‌کند تا آموخته‌هایش بیشتر شوند.

منابع

۱. کینگ، استیون (۱۳۹۶)، چگونه نویسنده شویم؟ ترجمه مینا بردبار.
۲. خبرگزاری کتاب ایران (۱۳۹۳)، سیزده راه برای حرفه‌ای شدن در نویسندگی به روایت نویسندگان بزرگ جهان.
۳. رهبر، کاظم (۱۳۹۵)، ۱۰۰ روش از ۱۰۰ نویسنده، نشر خورشید.
۴. مجله پرسمان (خرداد ۱۳۸۷)، نویسندگی چیست و نویسنده کیست شماره ۶۵، پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه.
۵. تابش هروی، سعادتملوک (۱۳۹۵)، راز و رمز نویسندگی، انتشارات کتاب سبز.

همچنان در مسیر صعود

سیر کتاب‌های آموزش ابتدایی در سه سال گذشته

گزارشی از وضعیت کتاب‌های آموزشی رسیده و بررسی شده طی سال‌های اخیر می‌تواند زمینه‌ای برای تبادل نظر بین صاحب‌نظران و ناشران کتاب‌های آموزشی با کارشناسان تألیف کتاب‌های درسی فراهم آورد. از سال ۱۳۷۸ فرهنگ‌سازی و بهره‌گیری از منابع آموزشی و تربیتی استاندارد، تشویق ناشران، مؤلفان و معلمان به تولید کتاب متناسب با برنامه درسی آموزش و پرورش، به منظور ایجاد یادگیری پایدار برای دانش‌آموزان کشور به‌عنوان مکمل کتاب درسی، در دستور کار «دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی» قرار داشته است.

نگاه کلی به کتاب‌های رسیده

مقایسه کتاب‌های ابتدایی ارسالی به دبیرخانه سامان‌دهی، طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که سیر صعودی ارسال کتاب در این دوره که از سال‌های قبل نیز ادامه داشته، در سال ۱۳۹۴ دچار وقفه شده است. بنابر گزارش‌های موجود، طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲، کتاب‌های رسیده از ۸۳۹ عنوان به ۱۳۲۷ عنوان افزایش یافته است. به این ترتیب در سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۲ به ترتیب رشدی برابر ۱۵ و ۳۷/۵ درصدی را تجربه کرده است، که بسیار چشم‌گیر است. (رشد جوانه، ش. ۴۷، بهار ۱۳۹۴، صص ۲۰-۲۲) در این سال تعداد کتاب‌های رسیده، از ۱۸۱۷ کتاب در سال ۹۳ به ۱۵۵۸ کتاب در سال ۹۴ کاهش یافت. با وجود این، در سال ۱۳۹۵ دوباره سیر صعودی در پیش گرفت و با رشدی برابر ۲۶/۵ درصد، به ۱۹۷۱ عنوان کتاب افزایش یافت. به این ترتیب رشد منفی ۱۳/۵ درصد در سال ۱۳۹۴، بلافاصله با رشدی ۲۶/۵ درصدی جبران شده است (جدول ۱). اگر دو سال ۱۳۹۳ و ۱۳۹۵ را با هم مقایسه کنیم، شاهد افزایش ۸/۵ درصدی بین دو سال خواهیم بود.

وضعیت کتاب‌های ارزیابی شده

در جدول ۲ تعداد کتاب‌های مناسب و نامناسب و غیرمرتبط آورده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، حتی کاهش تعداد کتاب‌های رسیده در سال ۱۳۹۴ نتوانسته است بر روند صعودی افزایش میزان کتاب‌های مناسب طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ اثر منفی بگذارد. چنان‌که می‌بینید، نسبت کتاب‌های مناسب از ۶۴ درصد در سال ۱۳۹۳، با ۴ درصد رشد، به ۶۸ درصد در سال ۱۳۹۴ رسیده و با حفظ روند صعودی خود در سال بعد، روی رقم ۷۱ درصد ایستاده است. به نظر می‌رسد، یکی از دلایل رشد کتاب‌های مناسب، آشنایی هرچه بیشتر ناشران با چگونگی ارزیابی کتاب‌ها و تأثیر آن در تدوین بهتر کتاب‌هاست.

موضوع دیگری که ممکن است در این نتایج اثر گذاشته باشد، تعمیق بیشتر نظام ارزشیابی توصیفی در دوره ابتدایی است. به نظر می‌رسد تغییر نظام ارزشیابی موجب شده است، کتاب‌ها از نمره‌محور بودن فاصله بگیرند و بیشتر در پی تفهیم مطلب به دانش‌آموز از راه‌های مناسب برآیند.

نکته قابل توجه دیگر در این جدول، کاهش چشم‌گیر کتاب‌های غیرمرتبط است که در سال ۱۳۹۳ بالغ بر ۱۰ درصد بود. این رقم با راه‌اندازی سامانه کنترل کیفیت منابع مکتوب در سال ۱۳۹۴ که در آن عملاً امکان ثبت کتاب تکراری و غیرمرتبط زمانی وجود ندارد، به شدت کاهش یافت و به رقمی در حدود صفر رسید. در سامانه جدید، کتاب‌های تکراری یا غیرمرتبط به کتاب‌هایی محدود می‌شوند که اطلاعاتشان صحیح وارد نشده است و در نتیجه برای سامانه قابل تشخیص نیست.

جدول ۱. کتاب‌های رسیده دوره ابتدایی در سال‌های ۹۳، ۹۴، ۹۵

سال	فراوانی	درصد رشد
۱۳۹۳	۱۸۱۷	۳۷/۵
۱۳۹۴	۱۵۵۸	-۱۳/۵
۱۳۹۵	۱۹۷۱	۲۶/۵

* این رقم، نسبت به سال ۱۳۹۲ محاسبه شده که تعداد کتاب‌های رسیده در آن سال بالغ بر ۱۳۲۷ عنوان بوده است. (منبع رشد جوانه، ش. ۴۷، بهار ۱۳۹۴، صص ۲۰-۲۲)

جدول ۲. مقایسه وضعیت کتاب‌های رسیده و بررسی شده دوره ابتدایی در سال‌های ۹۵-۱۳۹۳

موضوع	۱۳۹۳		۱۳۹۴		۱۳۹۵	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
کتاب‌های رسیده	۱۸۱۷	۱۰۰	۱۵۵۳	۱۰۰	۱۹۷۱	۱۰۰
کتاب‌های بررسی شده	۱۶۱۲	۹۰	۱۵۵۰	۱۰۰	۱۹۶۸	۱۰۰
کتاب‌های مناسب	۱۰۳۶	۶۴	۱۰۵۳	۶۸	۱۴۰۶	۷۱
کتاب‌های نامناسب	۵۷۶	۳۶	۴۹۷	۳۲	۵۶۲	۲۹
کتاب‌های غیرمرتبط	۲۰۵	۱۰	۱	۰	۳	۰

وضعیت کتاب‌های کمک‌درسی

در سال‌های ۹۵ - ۱۳۹۳

مطابق این گزارش، این رقم در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ به ترتیب ۳۵ و ۳۴ درصد بوده است. بنابراین می‌توان سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ را استثنا به شمار آورد.

مقایسه موضوع‌های درسی در سال‌های ۹۵ - ۱۳۹۳

طی سال‌های مورد بررسی، کتاب‌های داستان همواره جایگاه اول را به خود اختصاص داده و این نقش پیش‌تاز و بی‌بدیل را بدون رقیب حفظ کرده‌اند. اگر از کتاب‌های علوم تربیتی نیز که به حوزه درسی خاصی مربوط نیستند چشم‌پوشیم، می‌توان گفت که در سال ۱۳۹۳، موضوع‌های فارسی و علوم تجربی به ترتیب جایگاه‌های دوم و سوم را در موضوع‌های درسی به خود اختصاص داده‌اند (چه شعر را جزو ادبیات فارسی به شمار آوریم، چه به حساب نیاوریم). در سال ۱۳۹۴، جایگاه‌های دوم و سوم باز هم در اختیار همین دو درس قرار

می‌دانید که کتاب کمک‌درسی به آن دسته از کتاب‌های آموزشی گفته می‌شود که بر سرفصل کتاب درسی منطبق‌اند و اغلب درصدد تثبیت یادگیری دانش‌آموزان به روش تکرار و تمرین هستند. به همین دلیل بیشتر برای یک پایه خاص تدوین می‌شوند و برای پایه‌های دیگر قابل استفاده نیستند. با توجه به جدول ۳، طی سه سال ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵، کتاب‌های کمک‌درسی از نظر عنوان، به ترتیب ۲۸، ۲۵ و ۱۹ درصد کتاب‌های ارزیابی شده در همان سال‌ها بوده‌اند. همان‌طور که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود، تعداد کتاب‌های کمک‌درسی بررسی شده از سال ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ سیر نزولی داشته است. ریشه این کاهش ممکن است تثبیت تغییرات نظام آموزشی در دوره ابتدایی باشد. از آنجا که دفتر انتشارات

جدول ۳. وضعیت کتاب‌های کمک‌درسی نسبت به کل کتاب‌های رسیده در سال‌های ۹۵ - ۱۳۹۳

کتاب‌های مناسب کمک‌درسی		کتاب‌های کمک‌درسی		کل کتاب‌های بررسی شده	سال
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
۳۹	۱۷۵	۲۸	۴۵۳	۱۶۱۲	۱۳۹۳
۴۰	۱۵۵	۲۵	۳۹۱	۱۵۵۲	۱۳۹۴
۳۴	۱۲۸	۱۹	۳۷۶	۱۹۶۸	۱۳۹۵

داشته است (و اگر شعر را جزو فارسی به حساب نیاوریم، فقط رتبه علوم تجربی و فارسی جابه‌جا شده است). در سال ۱۳۹۵ (باز هم با احتساب کتاب‌های شعر در زمره ادبیات فارسی)، کتاب‌های مهارت زندگی توانسته‌اند جایگاه دوم را از چنگ علوم تجربی بیرون آورند؛ گرچه در جمع سه سال، این دو جایگاه همچنان در اختیار فارسی و علوم تجربی باقی مانده است.

کتاب‌های تربیت بدنی نیز از حوزه‌هایی است که در تمام این سال‌ها، همواره در رده‌های پایین جدول قرار داشته‌اند. به نظر می‌رسد، ناشران کتاب‌های تربیت بدنی، باید اهتمام بیشتری برای تولید کتاب‌های تربیت بدنی دوره ابتدایی نشان دهند.

و تکنولوژی آموزشی فقط کتاب‌های چاپ نخست را بررسی می‌کند، می‌توان چنین تصور کرد که ناشران با تثبیت نظام آموزشی، به سوی تجدید چاپ کتاب‌های قبلی خود رفته‌اند و از این‌رو تعداد کتاب‌های چاپ نخست کاهش یافته است. اما به لحاظ کیفیت کتاب‌ها، در سال ۱۳۹۵ با قدری کاهش روبه‌رویم. به این ترتیب که میزان کتاب‌های مناسب، از ۴۰ درصد در سال ۱۳۹۴، به ۳۴ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. البته بنا به گزارشی که از وضعیت کتاب‌های کمک‌درسی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲ منتشر شده، نسبت کتاب‌های مناسب در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ که کتاب‌های کمک‌درسی وضعیت بهتری داشتند، در همین حدود بوده است.

جدول ۴. فراوانی موضوع کتاب‌ها در سال‌های ۹۵-۱۳۹۳

ردیف	موضوع	سال ۹۳	سال ۹۴	سال ۹۵	جمع
۱	تربیت‌بدنی	۲	۵	۲	۹
۲	تفکر و پژوهش	۷	۷	۴	۱۸
۳	جنبی و سرگرمی	۶	۱۱	۱۹	۳۶
۴	چندموضوعی	۴۰	۴۱	۳۵	۱۱۶
۵	داستان	۵۱۴	۴۴۲	۷۵۳	۱۷۰۹
۶	ریاضی	۴۹	۵۹	۵۲	۱۶۰
۷	شعر	۶۷	۳۳	۵۰	۱۵۰
۸	علوم تجربی	۶۰	۸۱	۹۱	۲۳۲
۹	علوم تربیتی	۷۴	۸۱	۹۴	۲۴۹
۱۰	فارسی	۹۳	۶۵	۷۶	۲۳۴
۱۱	فلسفه برای کودک	-	۱۸	۱۴	۳۲
۱۲	قرآن	۲۳	۱۵	۱۸	۵۶
۱۳	کار و فناوری	۱۸	۲۵	-	۴۳
۱۴	کتاب‌های مرجع	۲	۸	۷	۱۷
۱۵	مطالعات اجتماعی	۶	۱۷	۱۹	۴۲
۱۶	مهارت زندگی	۳۹	۵۳	۱۲۱	۲۱۳
۱۷	نقد ادبی	-	۴	۶	۱۰
۱۸	نمایش‌نامه/فیلم‌نامه	-	۸	۱	۹
۱۹	هدیه‌های آسمانی	-	۵۳	۲۷	۸۰
۲۰	هنر	۳۶	۲۸	۱۴	۷۸

این جدول به ناشران علاقه‌مند نشان می‌دهد که در سه سال ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ در چه حوزه‌هایی کتاب‌های کمتری منتشر شده است و زمینه سرمایه‌گذاری بیشتری در آنها وجود دارد.

کتاب‌های آموزشی فیزیک را چگونه تدوین کنیم؟

معرفی «راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی فیزیک»

منابع آموزش تکمیلی (غیردرسی) بخش مهمی از منابع آموزشی و تربیتی محسوب می‌شوند که با توجه به تفاوت‌های فردی فراگیرندگان می‌توانند با فراهم آوردن موقعیت‌های جدید یادگیری، به تعمیق، تثبیت و توسعه یادگیری، افزایش سواد علمی و ارتقای شایستگی آنان یاری رسانند و نقش مؤثر در ارتقای کیفیت یاددهی - یادگیری و برآوردن هدف‌های آموزشی، تربیتی ایفا کنند. تحقق این امر منوط به هم‌سویی محتوای منابع غیردرسی تولید شده با هدف‌های حوزه‌های تربیت و یادگیری و برنامه درسی ملی است. از این رو، وزارت آموزش و پرورش در جهت ارزیابی محصولات تولید شده در حوزه منابع آموزشی غیردرسی و اعطای نشان استاندارد به آن‌ها برای ورود به مدرسه‌ها، به تدوین معیارهای ارزشیابی و اعتبارسنجی منابع آموزشی و تربیتی (عمومی و اختصاصی) برای تمام منابع آموزش مکتوب و غیرمکتوب پرداخت. «راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی فیزیک» یکی از سندهایی است که در همین راستا تدوین شده است و ناشران نویسندگان و پدیدآورندگان منابع آموزشی (غیردرسی) امکان دسترسی به آن را دارند. در ادامه به اختصار به معرفی این سند می‌پردازد.

به خود اختصاص داده‌اند و کتاب‌های مناسب حداقل باید ۶۰ درصد امتیاز هر بخش عمومی و اختصاصی را کسب کنند. شایان ذکر است، ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی در قالب جدول‌هایی مجزا برای انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی حوزه فیزیک و برای این موارد تدوین شده‌اند:

- کتاب‌های تکمیلی (دانش‌افزایی) دانش‌آموز
- کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان فیزیک
- کتاب‌های حمایتی والدین،
- کتاب‌های کار فیزیک
- کتاب‌های تمرین فیزیک
- کتاب‌های کاربرد فناوری فیزیک
- کتاب‌های مرجع
- پوستره‌های فیزیک، فلش کارت‌ها و کتاب‌های جنبی و سرگرمی فیزیک.

بخش چهارم این سند با عنوان ضمايم دارای دو ضمیمه است. ضمیمه شماره ۱ در واقع جدول ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مربوط به هر نوع از انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی را به تفکیک و به صورت مستقل، همراه با ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مشترک و ویژگی‌ها و سنجه‌های عمومی در قالب فرم آماده کرده و به سند پیوست شده است. در ضمیمه شماره ۲ هم به شرح برخی اصطلاحات پرداخته شده که به همه سندها افزوده شده است.

ضرورت، اهمیت و هدف‌های تدوین سند فیزیک

اینک این پرسش قابل طرح است که: چرا انتشار راهنمای تدوین کتاب‌ها و منابع آموزشی فیزیک ضرورت و اهمیت دارد و اساساً هدف از تدوین آن چیست؟ ضرورت و اهمیت تدوین این سند از چند نظر قابل بررسی است، اما مهم‌ترین آن‌ها به

ساختار راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی فیزیک

نسخه چاپی این سند، شامل چهار بخش است: مقدمه؛ مبانی نظری؛ ویژگی‌ها و سنجه‌ها؛ ضمايم. در مقدمه سند اهمیت فیزیک و رشته آموزش فیزیک به عنوان دانشی بین رشته‌ای بیان شده و سپس به ضرورت، اهمیت و هدف‌های تدوین این سند پرداخته شده است. بخش مبانی نظری به برنامه درسی حوزه آموزش فیزیک و هدف‌های مندرج در آن، تعریف‌های مفهومی و عملیاتی معیارها و استانداردهای عمومی، و همچنین، تعریف‌های مفهومی و عملیاتی ویژگی‌های اختصاصی حوزه تربیت و یادگیری فیزیک اختصاص دارد. بخش سوم، با عنوان «ویژگی‌ها و سنجه‌ها»، در دو قسمت عمومی و اختصاصی به تفکیک آورده شده است و در واقع قسمت اصلی این سند را تشکیل می‌دهد. این بخش شامل سه دسته ویژگی و سنجه است:

۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های عمومی تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی؛
 ۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مشترک همه انواع کتاب‌های آموزشی - تربیتی فیزیک؛
 ۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» هر یک از انواع کتاب و منابع کمک آموزشی فیزیک به تفکیک نوع آن کتاب یا منبع. به این سه دسته از ویژگی‌ها و سنجه‌ها در ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی، جمعاً ۲۰۰ امتیاز اختصاص داده شده است که ویژگی‌ها و سنجه‌های عمومی ۸۰ امتیاز، ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مشترک کتاب‌ها و منابع حوزه فیزیک ۴۰ امتیاز و ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی هر نوع خاص از منابع و کتاب‌ها ۸۰ امتیاز دارند.
- به این ترتیب سنجه‌ها و ویژگی‌های اختصاصی جمعاً ۱۲۰ امتیاز و سنجه‌ها و ویژگی‌های عمومی ۸۰ امتیاز را در مجموع

حوزه آموزش فیزیک، با توجه به موضوع خاص خود، با سایر شاخه‌های دانش تفاوت دارد، راهبردها و روش‌های یادگیری در حوزه آموزش فیزیک، نقش معلم، محتوای آموزش، روش ارزشیابی، و هدف‌های حوزه آموزش فیزیک نیز با دیگر شاخه‌ها متفاوت است. تحقق هدف‌های آموزش فیزیک مستلزم تدوین اصول راهنمایی برای تهیه منابع آموزشی حوزه فیزیک بوده است که در ویژگی‌های اختصاصی حوزه موضوعی فیزیک و سنجه‌های مربوط مشاهده می‌شوند.

کلام آخر

این سند معیارها و اصول راهنمایی در اختیار نگارندگان، ناشران و پدیدآورندگان منابع و کتاب‌های آموزشی و تربیتی قرار می‌دهد تا بتوانند در چارچوب برنامه درسی تعیین شده در حوزه آموزش فیزیک کتاب‌ها و دیگر آثار خود را پدید آورند. با این وصف ذکر این نکته بسیار حائز اهمیت است که این سند کلام آخر نیست و آغاز یک راه است؛ یک نقطه و شروع بسیار ارزشمند برای دستیابی به یک سند بی‌کم‌وکاست تر و کارآمدتر در سال‌های آتی است. این امر زمانی محقق می‌شود که در معرض نقد و ارزیابی کارشناسان و متخصصان حوزه آموزش فیزیک و سایر حوزه‌های مرتبط با آن قرار گیرد که قطعاً به ارتقای وضعیت آموزش فیزیک در ایران منجر خواهد شد.

سامان‌دهی کتاب‌ها و منابع آموزشی در جهت تحقق هدف‌های حوزه آموزش فیزیک برمی‌گردد.

آموزش فیزیک دانش بین‌رشته‌ای است که در بردارنده راهبردها و فنون یادگیری آسان، جذاب، پایدار و معنادار فیزیک است. نه تنها زمینه را برای فهم عمیق‌تر و بهتر پدیده‌های طبیعی فراهم می‌کند، بلکه می‌تواند دانش‌آموزان را برای رویارویی با تحولات و مسائل آتی در زندگی روزمره و در حوزه فناوری و صنعت مهیا سازد. در این میان، کتاب‌ها و منابع آموزشی فیزیک در کنار کتاب‌های درسی، نقشی اساسی در تحقق هدف‌های برنامه درسی فیزیک، ایفا می‌کنند. دستیابی به این هدف‌ها مستلزم داشتن معیارها و سنجه‌هایی است که همچون اصول راهنما، مسیر را برای تدوین و سازمان‌دهی محتوا در جهت تحقق هدف‌های برنامه درسی فیزیک نشان دهند.

به‌طور کلی، اسناد ویژگی‌های عمومی و اختصاصی و سنجه‌های مربوط به انواع منابع و کتاب‌های آموزشی به مثابه اصول راهنمایی هستند که می‌توانند مسیر تحقق هدف‌های برنامه درسی معین شده در هر کشوری را تعیین کنند. با توجه به ویژگی فرهنگی و بومی، تدوین این اسناد اهمیت مضاعفی می‌یابد.

از سوی دیگر، به سبب آنکه فرایند یاددهی - یادگیری در

تولید منابع آموزشی غیرمکتوب؛ افزایش کیفیت، سرعت و سهولت آموزش

نظری و مهارت‌های دانش‌آموزان مشاهده می‌شود. از سوی دیگر، گاه تولیدکنندگان و واردکنندگان تجهیزات آموزشی نیز نیازها و معیارهای مورد نیاز آموزش و پرورش را دقیقاً نمی‌شناسند و این موضوع موجب تولید محصولاتی مغایر با نیازهای آموزشی می‌شود.

همچنین، رشد فزاینده شرکت‌ها و مؤسسه‌های تولیدکننده محصولات آموزشی و استقبال اولیای تعلیم و تربیت، از معلم تا والدین، از این محصولات، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی را برآن داشت تا وارد صحنه شود. این سازمان براساس وظیفه ذاتی خود منابع استاندارد را تهیه و معرفی کرد و با طرح موضوع در شورای عالی آموزش و پرورش، در تاریخ دوم شهریورماه ۱۳۸۹، آیین‌نامه اجرایی سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی (مواد و رسانه‌ها) را به تصویب رساند. به علاوه با سیاست‌گذاری، استانداردسازی و هدایت تولید منابع آموزشی و تربیتی مرتبط با برنامه درسی و همچنین، تبیین سیاست‌ها، هدف‌ها، برنامه‌ها و انتظارات آموزش و پرورش در حوزه تولید منابع آموزشی، به ارزیابی و بررسی علمی منابع آموزشی مفید و متناسب با برنامه درسی می‌پردازد، با فراهم آوردن امکان تبادل نظر و تجربه میان اندیشمندان، صاحب‌نظران، پدیدآورندگان و تولیدکنندگان منابع آموزشی، در راستای تدوین راهبردها و استانداردسازی تولید محصولات آموزشی می‌کوشد و محصولاتی را که در این راستا تولید شده‌اند، به جامعه تعلیم و تربیت معرفی می‌کند.

رشد روزافزون دانش، همراه با رشد فناوری، به‌خصوص در زمینه فناوری آموزشی، به‌طور دائم فرایندهای یاددهی و یادگیری را در درون و بیرون محیط‌های آموزشی تحت تأثیر قرار می‌دهد. پیشرفت علوم و فنون، دانش‌های جدیدی را مطرح می‌سازد که به نیازهای جدید انسان‌ها پاسخ می‌گوید و موجب آموزش با سرعت، سهولت و کیفیت بیشتری انجام شود. به همین دلیل، بسیاری از صاحب‌نظران، بهره‌گیری از فناوری آموزشی را توصیه می‌کنند.

همچنین تحولات دنیای معاصر در زمینه فناوری موجب شده است، نیاز روزافزون به داشتن نیروهای متخصص و کارآمد بیش از پیش احساس شود؛ انسان‌هایی که بتوانند تحولات و نیازهای روز جامعه را بشناسند و از عهده انجام کارها برآیند. برای رشد چنین انسان‌هایی آموزش و پرورش باید بتواند دانش و مهارت لازم را به آن‌ها منتقل کند و این امر مستلزم سرمایه‌گذاری‌های جدی در بخش آموزش است. مدرسه‌ها نیز باید دارای امکانات و تجهیزات آموزشی مناسب برای انجام فعالیت‌ها و دستیابی به هدف‌های خود باشند. اما این تجهیزات زمانی می‌توانند مفید واقع شوند که از ویژگی‌ها و توان و کارایی لازم برای استفاده معلمان و دانش‌آموزان برخوردار باشند.

نبود تعریف مشخص برای ویژگی‌ها و نیازهای آموزشی در زمینه امکانات و تجهیزات آموزشی موجب شده است، مدرسه‌ها از تنوع، کیفیت و ارزش تجهیزات آموزشی و اصول فنی تجهیز مدارس آگاه نباشند و بدین لحاظ فاصله محسوسی میان دانش

جدول ۱. آمار و وسایل، تجهیزات و رسانه‌های آموزشی و کمک‌آموزشی رسیده به دفتر در سال‌های ۹۵-۱۳۹۱

ردیف	سال	وسيله	نرم‌افزار	فیلم	جمع کل منابع	تأیید شده	تأیید نشده	بررسی مجدد
۱	۱۳۹۱	۹۶	۵۳	۷	۳۱۲	۴۰	۹۷	۱۹
۲	۱۳۹۲	۷۵	۱۳۱	۱۲	۲۱۸	۱۱۸	۶۶	۳۴
۳	۱۳۹۳	۹۲	۱۶۳	۱۳	۲۶۸	۵۷	۹۴	۱۱۷
۴	۱۳۹۴	۱۲۲	۵۳	۱۱	۱۸۶	۱۰۰	۳۲	۵۴
۵	۱۳۹۵	۱۷۵	۷۰	۲۳	۲۶۸	۱۳۷	۲۳	۱۰۸
	جمع کل	۵۶۰	۴۷۰	۶۶	۱۰۹۶	۴۵۲	۳۱۲	۳۳۲
	میانگین	۱۱۲	۹۴	۱۳	۲۱۹	۹۰	۶۲	۶۶

بر این اساس، معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی (مکتوب و غیرمکتوب) طی سال‌های اخیر، به منظور آشناسازی مؤلفان و ناشران با استانداردها و معیارهای تولید کتاب و محصولات آموزشی و تربیتی، خصوصاً از منظر برنامه درسی، در مجموع بیش از ۳۰ راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی برای موضوع‌های درسی دوره‌های متفاوت تحصیلی و دو سند ویژگی‌های اختصاصی نرم‌افزار آموزشی و فیلم آموزشی آماده و منتشر کرده است. ۱۱ سند نیز در حال آماده‌سازی است که انتظار می‌رود تا پایان تابستان ۹۷ منتشر شود.

گروه کنترل کیفیت مواد، وسایل، رسانه‌ها و تجهیزات آموزشی

براساس بند ۴ ماده ۲ قانون تشکیل سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، مسئولیت کنترل کیفیت محتوایی و فنی محصولات آموزشی اعم از وسیله، نرم‌افزار و فیلم آموزشی، بر عهده این سازمان است. اگرچه سابقه ارزیابی محصولات به سال ۱۳۸۰ می‌رسد، ولی «گروه کنترل کیفیت مواد، وسایل، رسانه‌ها و تجهیزات آموزشی» از سال ۱۳۹۱ رسماً کار خود را آغاز کرده است. آمار محصولات مورد بررسی از سال ۱۳۹۱ تا بهمن ۱۳۹۶ در جدول ۱ آمده است. اگر سال ۹۴ را نادیده بگیریم، می‌توانیم بگوییم تعداد منابع مکتوب ارسالی به دفتر سیر صعودی داشته است.

گروه کنترل کیفیت منابع غیر مکتوب در سال ۱۳۹۲ سامانه‌ای به نام خود به نشانی اینترنتی: <http://standard.roshd.ir> راه‌اندازی کرد تا با انجام فرایند ارزشیابی به صورت الکترونیکی، هم سرعت و دقت ارزشیابی به‌طور چشمگیری افزایش یابد و هم تولیدکنندگان در هر زمان و در هر نقطه از کشور بتوانند محصولات خود را ثبت کنند و از نتیجه ارزشیابی محصول خود مطلع شوند.

الحاق گروه کنترل کیفیت به معاونت سامان‌دهی، برگزاری اولین نمایشگاه فناوری آموزشی در بهمن ماه ۱۳۹۵ که با

حمایت معنوی دفتر صورت پذیرفت، حضور تمام‌وقت گروه منابع غیرمکتوب در این نمایشگاه، و همچنین برگزاری دو نشست تخصصی با حضور تولیدکنندگان محصولات آموزشی و نیز دو کارگاه آموزشی - تبیینی سبب شد، تولیدکنندگان هرچه بیشتر با دفتر و فعالیت‌های آن در خصوص ارزشیابی محصولات آشنا شوند.

در نمایشگاه دو طیف از شرکت‌ها و مؤسسه‌ها و افراد حقیقی شرکت کرده بودند:

۱. تولیدکنندگانی که با دفتر آشنا بودند و برای یک یا دو محصول خود از دفتر مجوز دریافت کرده بودند.
۲. تولیدکنندگانی که هنوز با دفتر و فعالیت‌های آن آشنایی نداشتند.

حضور دفتر در نمایشگاه و برگزاری نشست‌های تخصصی در خصوص نحوه ارزیابی و کنترل کیفیت مواد و رسانه‌ها، و مراجعه حضوری به تک تک غرفه‌ها و دعوت از آنان برای ارائه محصولاتشان به دفتر، فرصت مناسبی را برای شناساندن دفتر به‌عنوان مرجع تأییدکننده محصولات آموزشی مناسب فراهم آورد. به طوری که نتیجه

مثبت آن در سال بعد از برگزاری نمایشگاه به‌طور محسوسی عیان شد. چنانچه ملاحظه می‌کنید، در جدول ۲ مقایسه‌ای از روند ارزشیابی محصولات صورت پذیرفته که با روند رو به رشد ۴۵ درصدی در محصولات دریافت شده است.

مطابق این آمار تعداد منابع بررسی شده در انواع منابع مکتوب رشد یافته است. به این ترتیب که فیلم آموزشی ۱۸۳ درصد، نرم‌افزار آموزشی قریب به ۳۰ درصد، و وسایل کمک‌آموزشی ۳۶ درصد، و در مجموع به میزان ۴۵ درصد نسبت به سال گذشته رشد داشته‌اند. این در حالی است که در هنگام تنظیم این گزارش، هنوز پرونده محصولات سال ۱۳۹۶ بسته نشده است.

**آمارها نشان می‌دهد
ارسال منابع آموزشی
غیرمکتوب در سال ۹۶
نسبت به سال قبل، ۴۵
درصد رشد داشته است**

جدول ۲. مقایسه فهرست محصولات بررسی شده در سال‌های ۹۵ و ۹۶ (اول فروردین تا پایان بهمن)

در حال ارزشیابی	بررسی مجدد		رد نهایی		تأیید شده		رشد به درصد	جمع منابع		نوع محصول	
	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۵		۱۳۹۶	۱۳۹۵		
۱۶	۰	۴	۳	۷	۷	۲۴	۱۲	۱۸۳/۳۳	۵۱	۱۸	فیلم آموزشی
۱۳	۲	۳۲	۲۱	۲۱	۲۱	۲۲	۳۴	۲۹/۴۱	۸۸	۶۸	نرم‌افزار آموزشی
۴۱	۰	۵۱	۷۴	۱۹	۱۹	۱۱۴	۸۴	۳۶/۳۶	۲۲۵	۱۶۵	وسيلة آموزشی
۷۰	۲	۸۷	۹۸	۴۷	۴۷	۱۶۰	۱۳۰	۴۵/۰۱	۳۶۴	۲۵۱	جمع

سفر به دیار ستاره‌ها

گزارش سفر گروه سامان‌دهی به استان کرمان

در ادامه سفرهای معاونت سامان‌دهی «دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی» به استان‌ها، برای تبیین طرح سامان‌دهی منابع مکتوب و غیرمکتوب، این بار قرعه به نام استان پهناور «کرمان» افتاد. استانی واقع در جنوب شرقی ایران که با ۱۸۳۲۸۵ کیلومتر مربع بیش از ۱۱/۱۵ درصد از مساحت کشور را به خود اختصاص داده است و پراکندگی جغرافیایی مناطق آموزشی‌اش، که گاهی فاصله آن‌ها به حدود ۶۰۰ کیلومتر می‌رسد، ضریب محرومیت را در بعضی مناطق، به‌ویژه مناطق جنوبی، افزایش داده است. از نام‌های پیشین کرمان می‌توان به «بوتیا»، «کارمانیا» و «گواشیر» اشاره کرد. این استان به بهشت معادن، دیار ستارگان و دیار کریمان نیز معروف است. آنچه در ادامه می‌خوانید، گزارش سفر دو روزه گروه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی به این استان است.

↑ دانشگاه فرهنگیان

۶۰ درصد از این کتاب‌ها، مناسب تشخیص داده می‌شوند که آن‌ها را در کتاب‌نامه و در «فهرستگان رشد» معرفی می‌کنیم. معلمان عزیز می‌توانند این کتاب‌ها را به دانش‌آموزان معرفی کنند. ما در سفرهای استانی سعی می‌کنیم با مدیران و معلمان محترم نشست‌هایی رو در رو داشته باشیم و اهمیت اجرای طرح سامان‌دهی را برایشان توضیح دهیم.

کیا برگزاری جشنواره سالانه کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد را یکی دیگر از راه‌های حمایت از ناشران و مؤلفان عنوان کرد و افزود: «ورود هر گونه منبع آموزشی و تربیتی به واحدهای آموزشی، با توجه به ماده ۶ مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش، فقط از منابع استاندارد مورد تأیید سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی مجاز خواهد بود.»

وی با اشاره به ماده ۷ این مصوبه که بخش‌های متفاوت حوزه ستادی وزارت و همه دستگاه‌های فرهنگی را موظف می‌کند که به صورت یکپارچه و منسجم در تحقق هدف‌های سامان‌دهی تلاش کنند، گفت: «متأسفانه بارها و بارها به مدیرکل بازرگانی صدا و سیما که خود عضو شورای سیاست‌گذاری سامان‌دهی سازمان است یادآوری کردیم که منابع آموزشی و کمک‌درسی که از آن رسانه تبلیغ می‌شوند، باید مورد تأیید سازمان پژوهش

استانداردسازی کتاب منطبق بر هدف‌های آموزشی است

در آغازین روز سفر، صبح سه‌شنبه ۲۳ آبان ۱۳۹۶، در جمع مدیران مدارس استان که در قالب برنامه «تعالی مدیریت مدرسه» گرد هم آمده بودند، شرکت کردیم. پس از پخش فیلم «فرار مثلی»، تولید شده توسط دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، فریبا کیا، معاون دفتر، ضمن اشاره به فرایند تولید کتاب گفت: «با توجه به اینکه ممیزی کتاب در حیطه مسئولیت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است، و نظرات آن‌ها در تأیید کتاب مناسب، خیلی با ذائقه مخاطب ما که دانش‌آموز است هماهنگ نیست، لذا تصمیم گرفتیم خودمان در دفتر انتشارات و تکنولوژی سازمان، در راستای اجرای طرح سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی، به انتخاب کتاب مناسب که دارای استانداردهای لازم و منطبق بر هدف‌های آموزشی ما باشد، همت گماریم. لذا سامانه‌ای طراحی شد که ناشران یا ناشر مؤلفان بتوانند کتاب‌هایشان را در این سامانه به ثبت برسانند تا توسط کارشناسان متخصص هر موضوع، بررسی و ارزیابی شوند.»

وی با ذکر لزوم بهره‌گیری از مشارکت بخش‌های غیردولتی در تولید منابع آموزشی استاندارد، تعیین استانداردها به کمک صاحب‌نظران، و هدایت پدیدآورندگان منابع کمک‌آموزشی در جهت تولیدات هم‌سو با برنامه درسی گفت: «تمام کتاب‌هایی که حائز حداقل شرایط استاندارد باشند، در مجلدی به نام کتاب‌نامه رشد به تفکیک دوره‌های تحصیلی معرفی می‌شوند. همچنین منتخبی از منابع آموزشی، با عنوان فهرستگان، علاوه بر بارگذاری در سایت، به مدارس سراسر کشور هم ارسال می‌شود. معاون دفتر انتشارات به اجرای طرح سامان‌دهی در زمان مرحوم علاقه‌مندان اشاره کرد و افزود: «از سال ۱۳۷۸ تاکنون ۲۶ هزار عنوان کتاب مناسب مرتبط با هدف‌های برنامه درسی معرفی شده‌اند. بیش از ۹۰۰ ناشر با ما تعامل دارند و هر سال حدود ۵۰۰۰ عنوان کتاب برای دفتر ما ارسال می‌کنند. معمولاً

باشند و لازم است از ما استعلام بگیرند؛ اما متأسفانه هر روز شاهد تبلیغ منابع غیر استاندارد از طریق این رسانه هستیم و این با هدف‌های سامان‌دهی مغایر است.»

فریبا کیا از ارزیابی کتاب‌های داستان در طرح سامان‌دهی اظهار خشنودی کرد و از فرهنگیان مؤلف خواست با تولید کتاب‌ها و محتواهای آموزشی، از جمله فیلم، نرم‌افزار و وسایل آموزشی که استانداردهای لازم را داشته باشند، در این حوزه مشارکت کنند.»

پس از این برنامه، فریبا کیا و بهروز رضایی، مسئول سامانه کنترل کیفیت منابع مکتوب دفتر انتشارات، در اداره کل آموزش و پرورش حضور یافتند تا از طریق ویدئوکنفرانس به تبادل نظر با مدیران آموزش و پرورش استان درباره سامان‌دهی منابع مکتوب و غیر مکتوب بپردازند. سایر اعضای گروه هم برای گفت‌وگو با مدیران و معلمان، راهی مدرسه‌ها شدند.

کتاب‌های مناسب اجازه ورود به مدرسه را دارند

نخستین بازدید گروه، از مدرسه خیرساز دخترانه حسین باقری (فلسطین قدیم - متوسطه اول) صورت گرفت.

زهره محمدیان، مدیر با ذوق این مدرسه، ابتدا از طرح‌های متنوع و جدیدی که برای تقویت روحیه پژوهش، ایجاد فرهنگ درستکاری و اعتمادبه‌نفس دانش‌آموزان اجرا کرده بود، برایمان گفت و ما را به دیدن میز پژوهش، قلمک خودپرداز دانش‌آموز (برای پرداخت هزینه کاغذهای A4 که دانش‌آموزان از گنج

برمی‌داشتند) و آکواریوم (برای شناساندن نحوه زندگی ماهی‌هایی که تصویرشان در کتاب درسی آمده است)، دعوت کرد. بعد از آن در کتابخانه مدرسه حضور یافتیم که در آن سه هزار جلد کتاب برای استفاده دانش‌آموزان وجود داشت و ظاهراً کتاب‌هایش مناسب و استاندارد بود.

ما پس از مدرسه حسین باقری به «دبیرستان پیامبر اعظم (ص)» که مخصوص دوره دوم متوسطه بود، وارد شدیم که دکتر **جهانشاهی**، مدیر مدرسه از ما استقبال کرد. در آنجا ابتدا **طیبه الدوسی**، رئیس گروه سامان‌دهی، با توضیح مصوبه ۸۲۸ گفت: «ما دو سال است که کتاب‌نامه را روی سایت بارگذاری می‌کنیم و منتخب آن را در قالب مجلد دیگری به نام فهرستگان رشد برای همه دوره‌های تحصیلی در شمارگان بیشتری تولید

می‌کنیم و به مدرسه‌های سراسر کشور می‌فرستیم.» دکتر جهانشاهی نیز گفت: «ما فقط به کتاب‌هایی اجازه ورود به مدرسه می‌دهیم که استانداردهای لازم را داشته باشند. مجله‌های رشد هم برای استفاده دبیران در اتاق شورای دبیران قرار می‌گیرند.»

در ادامه **محبوبه نوروزی**، کارشناس مسئول منابع غیرمکتوب، در مورد محصولات آموزشی با محتوای الکترونیکی گفت: «ما محصولاتی را که برای استفاده در آموزشگاه‌ها مناسب باشند، بررسی می‌کنیم و اگر مورد تأیید باشند، از ما اعتبارنامه می‌گیرند. تولیدکنندگان می‌توانند این محصولات را به تولید انبوه برسانند.»

↓ کانون اندیشه کرمان

↑ موزه آگیرا

در ادامه بهروز رضایی، مسئول سایت سامان کتاب و سامانه کنترل کیفیت منابع مکتوب پرداخت و نحوه ثبت کتاب را توسط ناشران یا ناشر مؤلفان توضیح داد. یکی از حاشیه‌های جالب این برنامه حضور خانم دکتر غفاری، متخصص بیهوشی بود که نوشتن مجموعه کتاب‌های داستان «کرم شب‌تاب» را برای آموزش ویژگی‌های اخلاقی و مهارت‌های زندگی به کودکان، با به تصویر کشیدن نیازهای آنان و جهت همت خود قرار داده بود. او با کمک فکری دوستان روان‌شناس و روان‌پزشک و هزینه شخصی می‌خواست آن‌ها را تا ۱۰۰ عنوان ادامه دهد و به صورت رایگان بین کودکان توزیع کند. به علاوه، خواستار همکاری کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و آموزش و پرورش بود. قرار شد وی ضمن ثبت کتابش در سامانه، یک نسخه از کارش را نیز برای بررسی توسط متخصصان به دفتر بفرستد.

هدف اجرای طرح سامان‌دهی استفاده مدرسه‌ها از کتاب‌های مناسب است

در دومین روز حضور گروه در کرمان، روز چهارشنبه ۲۴ آبان باز هم گروه به دو دسته تقسیم شد: یک دسته برای بازدید به مدرسه‌های شهر کرمان رفتند و فریبا کیا و دو تن از همکارانش در جمع معلمان مؤلف، دانشجو-معلم مؤلف و تعدادی از دانش‌آموزان مؤلف، هم‌زمان با «روز کتاب و کتاب‌خوانی و کتاب‌دار» در سالن ۶۰۰ نفری دانشگاه فرهنگیان کرمان حاضر شدند. این جلسه با خوشامدگویی دکتر دعاگویی، معاون پژوهش و برنامه‌ریزی اداره کل آموزش و پرورش استان کرمان آغاز شد. وی با اشاره به گذشتن ۵۵ سال از شکل‌گیری «دفتر انتشارات کمک‌آموزشی» گفت: «اولین نام این دفتر دفتر تهیه خواندنی‌های مناسب بود و اکنون ۴۰ عنوان نشریه منتشر می‌کند که شمارگان امسال آن‌ها مجموعاً بالغ بر ۴۰ میلیون نسخه است که ۳۸ میلیون نسخه آن دانش‌آموزی است.» وی افزود: «جدیدترین کار سازمان که در دست تکمیل است، انتشار نشریات تخصصی سازمان به صورت نشریه الکترونیکی است.» دعاگویی با اشاره به برگزاری پانزدهمین جشنواره کتاب‌های

در این مورد آقای جهانشاهی خواستار رفع دغدغه لو رفتن طرح‌های دانش‌آموزی در مرحله ثبت و کنترل شد. همکاران دفتر انتشارات سپس در جلسه شورای دبیران حضور یافتند و با معرفی سایت سامان کتاب از دبیران خواستند، در انتخاب منابع استاندارد از این سایت استفاده کنند. چند تن از دبیران با انتقاد از فرایند کنکور و انتشار کتاب‌های غیر استاندارد که فقط به خاطر شهرت ناشرشان به مدرسه‌ها راه پیدا می‌کنند، خواستار حمایت هر چه بیشتر از معلمان مؤلف شدند. خانم الدوسی در پاسخ از همکاران خواست با مراجعه به سایت سامان کتاب نسبت به ثبت کتاب و تولیدات غیرمکتوبشان و سپس ارسال نسخه‌ای آن‌ها به دفتر اقدام کنند.

فرزندانمان را با لذت مطالعه آشنا کنیم

در شب ۲۳ آبان، گروه سامان‌دهی، به پژوهشکده تعلیم و تربیت رفتند تا در «شب کتاب و مجلات رشد» که با حضور مؤلفان معلم و مؤلفان غیرفرهنگی برگزار شده بود، شرکت جویند. در این جلسه نیز ابتدا فریبا کیا، معاون دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، ضمن بیان خطرات فضای مجازی برای فرزندان و لزوم جلب توجه آن‌ها به لذت مطالعه، به تشریح امر سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی پرداخت و گفت: «آنچه که برای ما اهمیت دارد، تولید منابع مکتوب و غیر مکتوب استاندارد است. اما متأسفانه شاهد هستیم، مواد آموزشی غیررسمی، بر آموزش رسمی سایه انداخته‌اند. زیر ۱۳ میلیون دانش‌آموز ظرفیت خوبی برای سودجویی اقتصادی هستند. گرچه در کنار این‌ها افرادی هم هستند که دغدغه فرهنگی دارند و ما از آن‌ها حمایت می‌کنیم، اما آنچه که موجب نگرانی می‌شود، مسیری است که هدف‌های آموزشی ما را تهدید می‌کند. لذا با احساس ضرورت سامان‌دهی منابع آموزشی و کمک‌درسی می‌کوشیم منابع استاندارد به مدرسه‌ها راه یابند.»

کیا اعتبار علمی، ساختار نظام‌مند، انسجام مطالب، ارتباط محتوا با زندگی روزمره مخاطب و پاسخ‌گویی به نیازهای روزمره مخاطب را از جمله شاخص‌های تولیدات آموزشی استاندارد ذکر کرد و از مؤلفان خواست که در رعایت شاخص‌های استاندارد در تولیداتشان بکوشند. وی در پایان به سؤالات حضار پاسخ داد.

↑ سالن اجتماعات پژوهشکده تعلیم و تربیت

↑ دکتر محمد محسن بیگی، مدیرکل آموزش و پرورش استان کرمان

در ادامه، بهروز رضایی، مسئول وبگاه سامان‌کتاب، در خصوص نشریات «قاصدک» و «چکاوک» که بین دانش‌آموزان حاضر در جلسه توزیع شده بود، توضیحاتی داد تا چنانچه مایل به ارسال داستان‌های خود به دفتر بودند، برای این نشریات بفرستند تا پس از رفع اشکال، در آن به چاپ برسند. وی افزود: «شما می‌توانید اثری را که تولید کرده‌اید، به نشانی مرکز بررسی آثار ارسال کنید تا در مجلات رشد یا مجموعه‌های «چکاوک» و «قاصدک» که مخصوص آثار دانش‌آموزان دبستانی و متوسطه هستند، چاپ شوند.»

لازم به توضیح است، طیبه الدوسی و محبوبه نوروزی نیز هم‌زمان با این برنامه مشغول بازدید از مدرسه‌ها بودند و ابتدا از «مدرسه شاهد» به مدیریت خانم عبدالغنی، «دبستان پسرانه میثم» به مدیریت آقای زندوکیلی و «دبیرستان ۱۲ فروردین» به مدیریت خانم شفیعی (که به دلیل عدم حضور با معاون ایشان خانم تاج‌الدینی تبادل نظر شد)، بازدید به عمل آوردند.

در پایان برنامه‌ها، گروه اعزامی دفتر انتشارات از «موزه آگیرا» (به معنای فروزنده)، گنجینه تاریخ فرهنگ آموزش و پرورش استان کرمان، که در زمان مرحوم علاقه‌مندان در مهرماه ۱۳۸۴ با هدف ترویج فرهنگ پژوهش و تحقیق بین فرهنگیان و دانش‌آموزان استان، از سوی پژوهشکده تعلیم و تربیت استان کرمان راه‌اندازی شد، بازدید کردند. در این موزه که دو طبقه دارد، بیش از ۱۱ هزار سند و مدرک تاریخی، کتاب‌های درسی و وسایل کمک‌آموزشی قدیمی نگهداری می‌شود و محیط مناسبی برای فعالیت‌های تحقیقاتی پژوهشگران در عرصه تاریخ آموزش و پرورش استان است. لازم به ذکر است که آرمان شکوه سلجوقی، رئیس «مرکز پژوهش‌های علمی و آموزشی» آموزش و پرورش استان کرمان که در این بازدید گروه را همراهی می‌کرد، ما را به تماشای مجموعه بزرگ و ارزشمندی از انواع سنگ‌ها، کانی‌ها و فسیل‌ها که توسط همکار فرهنگی، سارا سلجوقی‌نژاد، به مرکز پژوهش‌های علمی و آموزشی اهدا شده بودند و در این موزه به صورت دائمی برای بازدید عموم نگهداری می‌شوند، دعوت کرد.

گروه در فرصت باقی مانده از بازار قدیمی کرمان، موزه حمام گنجعلی‌خان در شهر کرمان، مرقد عارف نامی، شاه نعمت‌الله ولی و «باغ تاریخی شاهزاده» در ماهان بازدید کردند.

آموزشی و تربیتی رشد در آینده‌ای نزدیک، افزود: «هدف همه نشریات رشد این است که تولیدات استاندارد به دانش‌آموزان و مدرسه‌ها معرفی شود.»

سپس دکتر محسن بیگی، مدیرکل آموزش و پرورش استان، ضمن خوشامدگویی به میهمانان، در بیان اهمیت کتاب و کتابخوانی گفت: «کتاب باید انسان را به تفکر وادارد و قرار نیست که به همه سؤال‌های ما پاسخ دهد. باید کتابخوانی را جدی بگیریم و ابتدا از خودمان شروع کنیم.»

وی در پایان سخنانش از مسئولان و دست‌اندرکاران گروه اعتبارسنجی، همکاران گروه تحلیل محتوا، مراکز نشر، فرهنگیان و دانش‌آموزان مؤلف قدردانی کرد. در ادامه هم از مؤلفان برگزیده، اعم از فرهنگی و دانش‌آموز و دانشجو-معلم با اهدای لوح تقدیر و جایزه تجلیل به عمل آمد.

پس از برگزاری مراسم تقدیر از مؤلفان، فریبا کیا به ایراد سخن پرداخت و از حسن سلیقه معاونت پژوهشی استان در انتخاب روز کتاب و کتابخوانی و کتابدار، برای حضور همکاران دفتر انتشارات در جمع همکاران مؤلف تشکر کرد و گفت: «اصل زیبایی‌شناسی و بهره‌گیری از هنر، برای تولید محتوایی که مخاطب را بر سر ذوق آورد، از اصولی است که مؤلف باید در تولید کتابش مورد توجه قرار دهد.»

کیا نبود تعارض بین محتوا و برنامه درسی را مهم‌ترین محور در ارزیابی کتاب عنوان کرد و گفت: «محتوای کتاب باید از لحاظ علمی دارای صحت و اعتبار علمی باشد، غلط علمی نداشته باشد، متناسب با سن و درک و فهم دانش‌آموز باشد، به رشد و توسعه علمی مخاطب بیفزاید و از قالب‌های متنوع برای انتقال مفاهیم آن استفاده شده باشد.»

وی در پایان سخنان خویش معلمان مؤلف را دعوت کرد، با دفتر همکاری داشته باشند و آثار خویش را در سامانه کنترل کیفیت منابع مکتوب ثبت کنند. در این جلسه معلمان مؤلف نیز نکاتی را پیرامون بازگرداندن پست کتاب‌داری مدارس، ارزش‌گذاری به تولیدات معلمان و استفاده از متخصصان برای تولید کتاب درسی مطرح کردند. علاوه بر این، چند سؤال هم از سوی دانش‌آموزان مؤلف، پیرامون نحوه تولید کتاب و رفع اشکال از آثارشان مطرح شد.

↑ دانشگاه فرهنگیان

سؤال‌های ذره‌بینی

پاسخ به پرسش‌های کارشناسان و معلمان استان اصفهان درباره سامان‌دهی

این صفحه برای پاسخ‌گویی به پرسش‌های معلمان، ناشران و همکاران طرح سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی در سراسر کشور ایجاد شده است. پرسش‌هایی که در این صفحه منتشر می‌شوند، در وهله نخست به ارزیابان منابع آموزشی و کارمندان حوزه معاونت سامان‌دهی نشان می‌دهند که چه ابهام‌ها و پرسش‌هایی درباره فعالیت‌های آن‌ها وجود دارد. در وهله دوم به پرسش یک دوست و همکار و آنچه که در ذهن او می‌گذرد پاسخ می‌دهد. زدودن ابهام‌های احتمالی از ذهن دیگرانی که این پرسش را در ذهن دارند و آشنا کردن دقیق‌تر آنان با موضوع سامان‌دهی نیز سومین کارکرد این صفحه است. در این شماره نیز، پرسش‌هایی از سوی معلمان و کارشناسان استان اصفهان مطرح شده که با تشکر از گروه بررسی محتوای این استان، مخصوصاً سرکار خانم معصومه خلیلی، نظر شما را به خواندن این پرسش‌ها و پاسخ‌ها جلب می‌کنیم.

کرده‌ایم. در متن مصوبه ۸۲۸ (بند الف ماده ۴) نیز نکاتی آورده شده است (این مصوبه را می‌توانید در سایت سامان‌کتاب ببابید. ر.ک. پاسخ سؤال ۶). درباره استانداردهای محصولات غیرمکتوب هم می‌توانید به سامانه کنترل کیفیت منابع غیرمکتوب (به نشانی: <http://standard.roshd.ir>) مراجعه فرمایید.

به‌طور خیلی خلاصه و کلی اگر بخواهیم بگوییم، هر منبع باید بتواند هدفی را که به خاطرش ساخته شده است، با سهولت قابل قبولی برآورده سازد. افزون بر سهولت استفاده، ایمنی و سلامت محصول هم مهم است. دقت در آموزش و نداشتن آموزش‌های غلط یا رویکردهای نادرست، مثل حافظه‌محوری، یا شیوه‌های من‌درآوردی! و غیرعلمی، و البته حفظ حقوق معنوی و مادی افراد و مانند این، در بررسی محصولات اهمیت دارد.

نرم‌افزاری که برای نصب آن چند ساعت یا گاهی چند روز باید وقت گذاشت، یا استفاده از آن نیازمند مهارت‌های پیشرفته است، یا فقط در دستگاه‌های بسیار پیشرفته و با برنامه‌های کاملاً جدید کار می‌کند، امتیاز خوبی نمی‌آورد. مدتی قبل یک همکار، وسیله‌ای آموزشی را ساخته بود که برای استفاده از آن باید از دو سه نفر کمک گرفته می‌شد و هر بار استفاده از آن ممکن بود به مجروح شدن یکی دو دانش‌آموز بینجامد.

مناسب بودن محصول، مجوز برگزاری

آزمون نیست

۳. اغلب صاحبان محصولات تأیید شده روی برگزاری دوره‌های آموزشی اصرار دارند. با توجه به مجوزهای صادر شده که صرفاً محصولات را تأیید کرده‌اند، راهکار مناسب در برابر این درخواست‌ها چیست؟

● همان‌طور که به درستی و کاملاً دقیق اشاره کرده‌اید، مجوزهای صادر شده برای محصولات، اعم از مکتوب و غیرمکتوب، صرفاً به منزله تأیید همان محصول خاص (نه دیگر محصولات و نه خود تولیدکننده) است و هیچ حقی را برای

از مشارکت استان‌ها در ارزیابی

محصولات استفاده کنید

۱. با توجه به تنوع فرهنگی، اجتماعی و اقلیمی، چرا بررسی محصولات به استان‌ها واگذار نمی‌شود؟

● پرسش خوبی است و پاسخ ساده‌ای برای آن داریم: هنوز بستر مناسب برای چنین کاری وجود ندارد. شاید اگر بتوانیم مشارکت تعدادی از همکاران ورزیده و مجرب را در استان‌ها جلب کنیم، بتوانیم دست‌کم بخشی از کار ارزیابی را به آن‌ها بسپاریم. پیش از آن لازم است درباره معیارها و سنجه‌های ارزیابی، گفت‌وگو کنیم و به برداشت یکسانی برسیم و براساس فرم واحدی آثار را بررسی کنیم تا ارزیابی ما در هر نقطه از کشور مانند هم باشد. نمی‌شود ما کتابی را در مرکز رد کنیم و همان کتاب در استان تأیید شود یا به عکس.

البته پذیرش این حرف، بدان معنی نیست که اکنون تنوع موجود در کتاب‌ها نادیده گرفته می‌شود و به کتاب‌های متنوع تولید شده در استان‌ها و شهرستان‌ها فرصت بروز و ظهور داده نمی‌شود. اتفاقاً همکاران ما به این تفاوت‌ها نگاه مثبتی دارند و به همین دلیل، بسیاری از آثار تولید شده در استان‌ها و شهرستان‌ها نه تنها مهر مناسب خورده‌اند که در جشنواره‌های ما برگزیده و تقدیری شناخته شده‌اند. بنابراین ضمن آنکه فرصت برای ناشران و پدیدآورندگان شهرستانی هست، می‌توان به پیشنهاد شما هم فکر کرد. آیا در استان محل خدمت شما، اصفهان، این آمادگی هست که همکاران فرهنگی وارد چرخه ارزیابی شوند؟

استانداردهای عمومی و اختصاصی

محصولات غیرمکتوب

۲. استانداردهای عمومی و اختصاصی محصولات غیرمکتوب (وسيله، نرم‌افزار و فیلم) چه مواردی است؟ ● ما در شماره‌های پیشین جوانه درباره استانداردها صحبت

امکان سبب نمی‌شود که مدرسه‌ها یا معلمان نتوانند خودشان نسبت به خرید کتاب‌های مناسب و استاندارد معرفی شده از ناشر اقدام کنند.

آیا تعداد محصولات تأیید شده زیاد نیست؟

۵. با توجه به اینکه کتاب بهترین منبع آموزشی است، آیا تعداد مجوزهای صادر شده در سال براساس استاندارد خاصی است؟

● اگر منظور تان از «بهترین منبع آموزشی» کتاب درسی است، بله؛ می‌توانیم بگوییم با شما موافقیم و با توجه به شرایط موجود، کتاب درسی مناسب‌ترین و بهترین منبع است. فقط باید به یاد داشت که کتاب درسی برای سطح متوسط دانش‌آموزان و با در نظر داشتن شرایط عموم دانش‌آموزان کشور تدوین شده است. با این وصف، اگر تولیدکننده‌ای برای آموزش آسان‌تر مفاهیم مثلاً کتاب درسی جغرافی، فیلم‌های مناسبی تهیه کند تا بچه‌ها مفاهیم کتاب درسی را با دیدن، به شکل عمیق‌تر و احیاناً دل‌پذیرتری بیاموزند، آیا اشکالی پیش می‌آید؟ یا فرضاً اگر ناشری در یکی از استان‌های کشور کتابی تولید کند که در آن برای آموزش مفاهیم جغرافیایی، از رودها، کوه‌ها و مراکز دیدنی استان محل زندگی دانش‌آموز نمونه بیاورد، طبعاً آموختن مطلب ساده‌تر می‌شود. اما دربارهٔ تعداد مجوزها، فعلاً محدودیتی در نظر گرفته نشده است. ما می‌کوشیم محصولاتی را که از حداقل چارچوب‌های

برگزاری آزمون ایجاد نمی‌کند. بنابراین، گرفتن تأییدیه برای یک محصول مجوزی برای برگزاری دوره‌های آموزشی با آن محصول نیست و نیازمند اخذ مجوز لازم از مراکز مربوط است. البته برای گرفتن مجوز برگزاری آزمون یا جلسات آموزشی، مواد و منابع مورد استفاده در آزمون، باید قبلاً به تأیید سامان‌دهی رسیده باشند.

آیا مدرسه‌ها در خرید محصولات

تأیید شده اجبار دارند؟

۴. آیا صدور مجوز حقی را برای فروش کالاهای صاحب محصول ایجاد می‌کند؟ یکی از معضلات ما، مراجعه مکرر افراد برای فروش محصولات مجاز است. آیا بهتر نیست مصرف و خرید این محصولات از طریق سامانه‌ای، زیر نظر سازمان پژوهش صورت گیرد؟

● پاسخ پرسش نخست منفی است. صدور تأییدیه برای یک محصول فقط به این معنی است که اگر مدرسه‌ای یا دانش‌آموزی به محصولی آموزشی و تربیتی نیاز دارد، محصول مناسب مورد نیاز خود را از بین محصولات مجاز و موجود برگزیند.

اما در پاسخ به پرسش دوم شما باید گفت: «پخش مدرسه» که از سوی سازمان پژوهش راه‌اندازی شده است، بخشی از کتاب‌های مناسب و استاندارد مورد نیاز مدرسه‌ها را از ناشران می‌خرد و در اختیار درخواست‌کنندگان می‌گذارد. البته این

لازم برخوردارند، معرفی کنیم تا هر مدرسه یا دانش‌آموز بر حسب نیازهای خود از آن بهره بگیرد. باز به مثال سابق برگردیم: فرض کنید دانش‌آموزی بخواهد کتابی را درباره جغرافیای استانی محل زندگی خود تهیه کند. طبعاً اگر کتابی درباره آن استان تدوین نشده باشد، نمی‌تواند به خواسته خود برسد، ولو ۳۰ کتاب درباره ۳۰ استان دیگر وجود داشته باشد. کتاب‌هایی هم که منتشر می‌شوند:

۱. موضوعات گوناگون دارند (تاریخی، جغرافیایی، علمی، دینی، ریاضی و...).

۲. انواع مختلف دارند؛ یعنی ممکن است از نوع دانش‌افزایی باشند یا کمک‌درسی یا حتی داستانی و تخیلی.

۳. هر کدام از آن‌ها می‌تواند برای معلم، دانش‌آموز یا حتی پدر و مادر مناسب باشد، یا اگر کتاب کمک‌درسی است، ممکن است کتاب کار و تمرین باشد یا کتاب فعالیت.

۴. ممکن است مربوط به پایه‌های متفاوت باشند. به این دلایل نمی‌توان محدودیت زیادی قائل شد و نمی‌توان به‌عنوان دولت به ناشران گفت که برخی حق دارند کتاب منتشر کنند و برخی نه.

به نظر می‌رسد بهترین راه، ایجاد فضای رقابتی سالم است تا در آن هر کسی کتاب خود را (با رعایت استانداردها و حداقل‌ها) ارائه دهد تا مشتری براساس ذائقه و سلیقه خود انتخاب کند.

چگونه می‌توان از محصولات مناسب آگاهی یافت؟

۶. نحوه اطلاع‌رسانی و ارائه فهرست کتاب‌ها و مواد و رسانه‌های آموزشی مناسب چگونه است؟

● در این زمینه بارها توضیح داده شده است. یک بار دیگر به‌طور خلاصه می‌گوییم: دو سامانه کنترل کیفیت منابع مکتوب (به نشانی: <http://samanketab.roshd.ir>) و منابع غیرمکتوب (به نشانی: <http://standard.roshd.ir>)؛ «وبگاه سامان کتاب» (به نشانی: <http://samanketab.roshdmag.ir>)؛ «فهرستگان رشد» که به‌طور رایگان به تمام مدرسه‌های کشور فرستاده می‌شود؛ «کتاب‌نامه‌های رشد» که شامل تمام کتاب‌های مناسب است و در وبگاه سامان کتاب به شکل الکترونیکی منتشر می‌شود و بالاخره معرفی در کتاب‌های درسی.

از محصولات مناسب، نمایشگاه استانی

برگزار کنید

۷. آیا امکان برگزاری نمایشگاه‌های استانی از تمامی وسایل به‌صورت سالانه وجود دارد تا خریدار از بین وسایل متنوع، بهترین و مناسب‌ترین وسیله را انتخاب کند؟

● انجام چنین کارهایی سازمان را از وظایف اصلی آن دور می‌کند. ضرورتی ندارد سازمان برای برگزاری نمایشگاه زمان، هزینه و امکانات زیادی صرف کند، در حالی که بهترین و مناسب‌ترین گزینه برای چنین مأموریتی هم نیست. هم‌اکنون معمولاً سالی یک بار نمایشگاه‌هایی در استان‌ها تشکیل می‌شود

(مخصوصاً نمایشگاه کتاب) و بین آن‌ها کتاب‌های مناسب هم وجود دارد. به‌علاوه، تولید فهرست‌های محصولات مناسب، شاید حتی بهتر از برگزاری نمایشگاه باشد. شما می‌توانید تصور کنید نمایشگاهی از منابع مناسب برپا شده و هر کتاب‌نامه یا فهرستگان، کاتالوگی است که محصولات آن نمایشگاه را معرفی می‌کند. امروزه تهیه کتاب‌ها و محصولات به سادگی میسر است و خرید محصول تقریباً آسان‌ترین بخش کار است. به‌خصوص اگر از یک محصول چند نمونه بخواهید، ممکن است به شکل رایگان برای شما ارسال شود یا هزینه حمل و نقل آن ناچیز باشد.

مناسب‌ترین راهکار خرید وسایل توسط مدرسه‌ها

۸. مناسب‌ترین راهکار برای خرید وسایل توسط مدرسه‌ها کدام است؟

● به این پرسش پاسخ داده شد. بهترین شیوه این است که ویژگی‌های محصول را مطالعه کنید و انتخابتان را تا حد امکان به چیزی که نیاز دارید نزدیک کنید. اگر اطلاعات کافی نبود، می‌شود اطلاعات بیشتری به دست آورد. برخی ناشران در وبگاه‌هایشان اطلاعات بیشتری را درباره محصولاتشان ارائه داده‌اند. مثلاً صفحاتی از کتاب را به نمایش گذاشته‌اند که می‌توان دید. اگر محصول مورد نیازتان کتاب باشد، می‌توانید از «بخش مدرسه» هم کمک بگیرید. و اگر چند محصول را از یک ناشر بخواهید، معمولاً ارسال آن به‌صرفه می‌شود. ممکن است ناشر در شهر شما نمایندگی داشته باشد که در این صورت هزینه حمل و نقل بسیار کاهش می‌یابد.

با متخلفان چه برخوردی می‌کنید؟

۹. خرید، عرضه و تبلیغ در واحدهای آموزشی صرفاً از منابع استاندارد و مجاز باید باشد. در صورت رعایت

نشدن ضوابط قانونی چه برخوردی با مدیران می‌شود؟ اگر منظورتان سازمان پژوهش است، باید اعتراف کنیم که تاکنون برخوردهای تنیدی با مدیران نکرده‌ایم. ما در تمام این سال‌ها کوشیده‌ایم، با اطلاع‌رسانی و برخوردهای تشویقی و ایجابی، مدیران مدرسه‌ها و معلمان را به آسیب‌های استفاده از منابع نامناسب توجه دهیم. تصور می‌کنیم هیچ معلم دلسوزی دلش نمی‌خواهد رشته‌های همکارانش در وزارت آموزش و پرورش، با این همه وقت و هزینه‌ای که صرف می‌شود، به خاطر سودجویی تعدادی اندک، پنبه شود. به نظر می‌رسد اگر گاهی هم عنایت کافی نسبت به موضوع دیده نمی‌شود، عامدانه و از سر سودجویی نیست. با این وصف در سال‌های گذشته، نامه‌نگاری‌هایی با مدیران، خصوصاً مدیران ارشد در این زمینه انجام گرفته و تذکراتی به آن‌ها داده شده است.

البته می‌دانید که بخش‌های دیگری در آموزش و پرورش وظیفه نظارت بر اجرای مصوبات و قوانین را در مدارس و ادارات برعهده دارند که طبعاً به وظایف قانونی خود عمل می‌کنند.

پانزدهمین جشنواره کتاب رشد

تهران، دی ۱۳۹۶

از درجه دورین

